

VIVES studiegebied sociaal-agogisch werk

Doorniksesteenweg 145 - B-8500 Kortrijk

Tel.: 056 26 41 50

Fax: 056 21 58 03

DE (ON)TOEREIKENDHEID VAN HET HULP- EN DIENSTVERLENINGSAAKBOD IN VLAANDEREN VOOR KINDEREN VAN (EX-)GEDETINEERDEN.

*Hoe een gelijkaardige werking zoals deze van het expertisecentrum
K I N D uit Nederland een meerwaarde kan bieden in Vlaanderen.*

Castelein Lieven	Bachelor in het Sociaal Werk, Maatschappelijk Werk
El Issati Salma	Bachelor in het Sociaal Werk, Maatschappelijk Werk
Hollebeke Maury	Bachelor in het Sociaal Werk, Maatschappelijke Advisering
Staelens Chayenne	Bachelor in de Orthopedagogie
Van Sande Anke	Bachelor in de Toegepaste Psychologie, Klinische Psychologie
Vandaele Emma	Bachelor in de Toegepaste Psychologie, Klinische Psychologie
Vandekerckhove Carlo	Bachelor in de Maatschappelijke Veiligheid
Vanneuville Charlotte	Bachelor in de Orthopedagogie

Bachelorproefbegeleidster: Persyn Laure

Academiejaar 2019-2020

Voorwoord

Deze bachelorproef over 'het aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van het kind van (ex-)gedetineerden en de vraag of dit toereikend is voor hun noden' werd geschreven in het kader van de afstudeerrichtingen Bachelor in het Sociaal Werk, Bachelor in de Orthopedagogie, Bachelor in de Maatschappelijke Veiligheid en Bachelor in de Toegepaste Psychologie aan Hogeschool VIVES te Kortrijk. Dit in opdracht van de organisatie VZW Klasbak te Mechelen. Van 27 april 2020 tot 19 juni 2020 werd door acht studenten aan deze bachelorproef gewerkt.

Het tot stand brengen van deze bachelorproef was een leerzaam proces voor ons allen, waarbij we de kans kregen om onze reeds opgedane kennis en vaardigheden gedurende onze opleidingen te bundelen. Daarnaast werden heel wat nieuwe vaardigheden en inzichten verworven. Het schrijven van deze bachelorproef vormt een mooie afronding van onze studies.

Het schrijven van deze bachelorproef was niet mogelijk geweest zonder de steun van enkele mensen. Allereerst willen wij dan ook onze projectbegeleidster, Laure Persyn, bedanken voor de ondersteuning en de gerichte feedback gedurende het schrijven van onze bachelorproef. Daarnaast willen we ook de projectindienster, Bieke Deloof, bedanken voor het bieden van deze unieke kans en de fijne begeleiding tijdens dit traject. Vervolgens willen we alle respondenten bedanken die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Tot slot zouden wij graag onze ouders en vrienden willen bedanken voor de onvoorwaardelijke steun.

Wij wensen jullie veel leesplezier.

Castelein Lieven, El Issati Salma, Hollebeke Maury, Staelens Chayenne, Van Sande Anke, Vandaele Emma, Vandekerckhove Carlo en Vanneuville Charlotte

Kortrijk, 12 juni 2020

Inhoudsopgave

Afkortingenlijst	6
Inleiding	7
Situering van onze projectindieners: Klasbak vzw	8
Probleemstelling.....	10
Onderzoeksmethode en verantwoording	11
Literatuur	14
A. Hedendaagse bevindingen van detentie	14
1. Impact van detentie op gedetineerde ouders.....	14
1.1. Profiel gedetineerde ouders.....	14
1.2. Deelconclusie impact van detentie op gedetineerde ouders	15
2. Impact van detentie op het kind	16
2.1. Impact op het kind als gezinslid	16
2.2. Stigmatisering.....	16
2.3. Psychologische impact.....	17
2.4. Impact op het gedrag	18
2.5. Schools functioneren.....	18
2.6. Deelconclusie impact van detentie op het kind	19
3. Ouder-kindrelatie tijdens gevangenschap	20
3.1. Impact op de ouder-kindrelatie.....	20
3.1.1. Het belang van hechting.....	20
3.1.2. Impact van een scheiding	22
3.1.3. Loyaliteit	22
3.1.4. Het effect van ouder-kindcontact	23
3.2. Extra moeilijkheden tijdens corona.....	24
3.2.1. Het corona-effect	24
3.2.2. Digitalisering als meerwaarde voor de ouder-kindrelatie.....	25
3.3. Deelconclusie impact op ouder-kindrelatie (door corona)	26
3.4. Conclusie	26
B. Aanbod	27
B.1. Wetgevend kader	27
4. Rechten van gedetineerde ouders (en hun kinderen)	27
4.1. Inleiding	27
4.2. Recht op privacy	27
4.2.1. Internationale wetgeving	29

4.2.2.	Nationale wetgeving.....	30
4.2.3.	Recht op privacy in detentie	30
4.3.	Recht op informatie.....	31
4.4.	Recht op inspraak.....	32
4.5.	Recht op contact.....	33
4.5.1.	Internationale wetgeving	33
4.5.2.	Nationale wetgeving.....	34
4.6.	Conclusie	37
B.2.	Hulp- en dienstverleningslandschap in Vlaanderen in vergelijking met Nederland	39
5.	Vlaams hulp- en dienstverleningslandschap	39
5.1.	Hulp- en dienstverlening specifiek voor kinderen.....	39
5.1.1.	Kind en Gezin (K&G)	39
5.1.1.1.	Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG)	39
5.1.1.2.	Inloopteams.....	43
5.1.2.	Huis van het Kind.....	43
5.1.3.	Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW).....	43
5.1.3.1.	Jongerenaanbod van het CAW (JAC)	44
5.1.3.2.	Justitieel Welzijnswerk (JWW)	44
5.1.4.	Kennisplein.be	45
5.1.5.	Awel vzw.....	46
5.1.6.	Kinderrechtencommissariaat	47
5.1.7.	Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB).....	48
5.2.	Hulp- en dienstverlening met specifieke focus ouder-kindrelatie	49
5.2.1.	De Rode Antraciet	49
5.2.2.	Aalmoezeniers	49
5.2.3.	Jonge Helden	50
5.3.	Bruikbare tools	51
6.	Hulp- en dienstverleningslandschap in Nederland	53
6.1.	Expertisecentrum K I N D.....	53
6.2.	Exodus	55
6.3.	Humanitas	56
6.4.	Gevangenzorg Nederland.....	57
6.5.	Jeugdbescherming.....	57
6.6.	Bruikbare tools	58
Aanvullend onderzoek.....		59
7.	Vlaams hulp- en dienstverleningslandschap volgens kwalitatief onderzoek.....	59

7.1.	Gecontacteerde organisaties	59
7.2.	Conclusie hulp- en dienstverleningsaanbod volgens interviews, literatuurstudie en wetgevingen	61
8.	Noden van kinderen	67
8.1.	Volgens literatuurstudie	67
8.2.	Volgens getuigenissen	68
8.2.1.	Online getuigenissen van kinderen van (ex-)gedetineerden	68
8.2.1.1.	Getuigenis van Mandy	69
8.2.1.2.	Getuigenis van Mariëlle	69
8.2.1.3.	Getuigenis van Jairzino	69
8.2.1.4.	Getuigenis van Justice	70
8.2.1.5.	Getuigenis van Terry	71
8.2.1.6.	Getuigenis van Bo	72
8.2.1.7.	Getuigenis van Mats	72
8.2.1.8.	Getuigenis van Rosita	72
8.2.1.9.	Getuigenis van Shari	73
8.2.1.10.	Getuigenis van Selena	73
8.2.1.11.	Anonieme getuigenis	74
8.2.2.	Online getuigenissen van hulpverleners over kinderen van (ex-)gedetineerden	74
8.2.2.1.	Getuigenis vrijwilligster JWW in Gent	74
8.2.2.2.	Getuigenis Kinderrechtencommissariaat	74
8.2.3.	Conclusie aan de hand van de getuigenissen	75
8.3.	Volgens interviews	76
8.3.1.	Conclusie volgens interviews	77
8.4.	Conclusie van de noden van het kind van een (ex-)gedetineerde	78
9.	Algemene conclusie	80
	Besluit	84
	Aanbevelingen	85
	Onderzoekssuggesties	90
	Referentielijst	92
	Bijlagen	102
	Bijlage 1: Plan van aanpak	102
	Bijlage 2: Interviewschema Vlaamse hulp- en dienstverleningsorganisaties	106
	Bijlage 3: Interviewschema K I N D	109
	Bijlage 4: Infographic	111

Afkortingenlijst

CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk
CGG	Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg
CKG	Centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning
CLB	Centrum voor leerlingenbegeleiding
CVO	Centrum voor volwassenonderwijs
EHBO	Eerste Hulp Bij Ongevallen
EPEA	European Prison Education Association
EVRM	Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
Inloopteams	Integraal Laagdrempelig OpvoedingsOndersteuningsPunt
ITP	Intersectorale toegangspoort
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
JAC	Jongerenaanbod van het CAW
JWW	Justitieel Welzijnswerk
K&G	Kind en Gezin
MO	Ministeriële omzendbrief
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
OCJ	Ondersteuningscentrum jeugdzorg
OKD	Ouders, Kinderen en Detentie
PI	Penitentiaire inrichting
PSD	Psychosociale dienst van de gevangenis
RIC	Re-integratie centrum
SAM	steunpunt Mens en Samenleving
UVRM	Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
VOCVO	Vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenonderwijs
VOS	verontrustende opvoedingssituatie
VT-melding	'Veilig Thuis'-melding
vzw	vereniging zonder winstoogmerk

Inleiding

Onze bachelorproef behandelt de onderzoeksvraag: 'Is het aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van kinderen van (ex-)gedetineerden toereikend voor hun noden?'. In het kader daarvan wensen we na te gaan hoe een gelijksoortige werking als expertisecentrum K I N D uit Nederland een plaats zou kunnen krijgen in Vlaanderen.

Zelf nemen we jullie mee doorheen ons onderzoeksrapport. Dit is opgedeeld in een wetenschappelijke literatuurstudie en een aanvullend onderzoek. Het eerste hoofdstuk van de literatuurstudie omvat de hedendaagse bevindingen van detentie. Hierin bespreken we de impact van detentie op gedetineerde ouder(s), de impact van detentie op het kind, de ouder-kindrelatie tijdens gevangenschap en geven we een conclusie weer. Het tweede hoofdstuk van de literatuurstudie beschrijft het aanbod. Hieronder vallen het wetgevend kader en de hulp- en dienstverlening in Vlaanderen in vergelijking met Nederland. Hierbij werpen we telkens een blik op de organisaties en bestaande tools van Vlaanderen en Nederland. Na de literatuurstudie gaan we over tot het aanvullende onderzoek.

In het onderzoek gaan we aan de hand van interviews na hoe het hulp- en dienstverleningslandschap in Vlaanderen eruitziet, dit valt te lezen in het hoofdstuk 'Vlaams hulp- en dienstverleningslandschap volgens kwalitatief onderzoek (interviews)'. Vervolgens brengen we de noden van kinderen in kaart. Dit is gebaseerd op zowel de literatuurstudie, getuigenissen (audiovisueel en/of schriftelijk materiaal) en interviews met experts. Het hoofdstuk sluiten we af met een conclusie betreffende de noden. Tenslotte wordt er geëindigd met een algemene conclusie, waarbij we een antwoord geven op de onderzoeksvragen.

De noden van kinderen van (ex-)gedetineerden brachten we onder meer in kaart door middel van interviewafnames. Om dit te onderbouwen, contacteerden we verschillende organisaties. Volgende organisaties waren bereid mee te werken aan ons onderzoek: twee Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning, Centrum voor Leerlingenbegeleiding, Justitieel Welzijnswerk en expertisecentrum K I N D in Nederland.

Deze bachelorproef beschrijft de impact van detentie op zowel de (ex-)gedetineerde als het kind zelf en de (on)toereikendheid van het hulp- en dienstverleningsaanbod. Indien deze niet toereikend is, stellen we ons de vraag of een Vlaamse variant van het expertisecentrum K I N D raadzaam zou zijn. Tot slot kaarten we mogelijke aanbevelingen en onderzoeksuggesties aan om het aanbod te bevorderen. Als laatste werken we een infographic uit, waarin we de kinderen, de (ex-)gedetineerde ouders en de hulpverleners van het kind van (ex-)gedetineerden wegwijs maken in het hulp- en dienstverleningslandschap.

Situering van onze projectindiener: Klasbak vzw

Onze projectindiener is de organisatie 'Klasbak vzw'. Klasbak is de Vlaamse afdeling van de European Prison Education Association (EPEA). De EPEA heeft leden in meer dan veertig landen en bestaat uit zeven afdelingen, namelijk Nederland, Griekenland, Ierland, Portugal, Noorwegen, Zwitserland en België (Vlaanderen).

EPEA is door de Raad van Europa erkend als NGO en is een lid met stemrecht van het Liaison Committee of NGOs. EPEA doet hoofdzakelijk aan beleidsvorming, professionele ontwikkeling van lesgevers binnen detentie, belangenbehartiging, het uitbouwen van een netwerk en het stimuleren van onderzoek (Klasbak vzw, 2020).

Klasbak vzw zelf is een netwerk en expertisecentrum voor zowel personen als organisaties, die zich inzetten voor educatie van (ex-)gedetineerden. De organisatie startte op in 2012 als informeel netwerk. Vanuit het werkveld 'onderwijs in detentie', werd de nood aan expertise, gebundelde en gedeelde ervaringen steeds groter. Vandaar werd Klasbak in 2015 officieel een vzw en kwam de focus zowel op formeel als informeel leren in detentie te liggen (Klasbak vzw, 2020).

Eén van de opdrachten van Klasbak vzw is het initiëren van onderzoek in het ruime veld van leren in detentie. Klasbak verzamelt hiervoor onderzoeksuggesties die zij op de website plaatsen en versturen naar relevante faculteiten en richtingen zoals het studiegebied sociaal-agogisch werk van VIVES. Via deze weg hebben wij dit onderwerp toegewezen gekregen als bachelorproef. Wij lichten hieronder dan ook graag toe waarvoor onze projectindiener staat (Klasbak vzw, 2020).

Gevangenispopulatie?

Uit cijfers van 2018 blijkt dat de gevangenispopulatie voor 95.4% uit mannen en voor 4.6% uit vrouwen bestaat. De totale populatie bestond op het moment van de telling in 2018 uit 10376 gedetineerden. Gevangenen behoren tot een kwetsbare groep die met heel wat achterstellingen te maken krijgen. Dit zowel voor, tijdens, als na detentie. Doordat de meest kwetsbare mensen van de samenleving in de gevangnissen te vinden zijn, wil Klasbak zich dan ook voor deze doelgroep inzetten (Klasbak vzw, 2020).

Missie en visie?

De meerderheid van de gedetineerden komt op een dag vrij. Dit is de reden waarom gedetineerden vanaf dag één hulp en mogelijkheden moeten krijgen om een terugkeer naar de maatschappij voor te bereiden. In deze voorbereiding is leren een belangrijk onderdeel. Het biedt gedetineerden immers handvaten om te groeien, om zich te versterken en om bij te dragen in de samenleving (Klasbak vzw, 2020).

Idealiter gaat men van start vanuit de sterktes van de gedetineerde, op zoek naar leerkansen en mogelijkheden. Dit heeft een persoonsafhankelijke aanpak nodig. Klasbak is van mening dat de detentiesituatie een leeromgeving is die zo goed mogelijk moet aansluiten en voldoen aan de extramurale leerstandaarden. Het ontwikkelen van innovatieve methodieken die aan deze standaarden tegemoet komen, is één van de focuspunten die centraal staan voor Klasbak. Dit kan bijvoorbeeld een online leerplatform zijn, de mogelijkheid dat een gedetineerde tijdelijk extramuraal kan leren ect. Daarnaast heeft Klasbak het ontwikkelen van verscheidene leervormen zoals vaardigheden, attitudes en competenties voor ogen (Klasbak vzw, 2020).

Ook het leefklimaat moet goed zijn. Dit is een vereiste om de stap te kunnen zetten naar een educatieve omgeving. Daarnaast wordt er niet enkel aandacht besteed aan de basisbehoeften van gedetineerden, maar ook aan het opnemen van sociale rollen binnen de gevangensmuren en de toegang tot externe hulp- en dienstverlening (Klasbak vzw, 2020).

Om dit allemaal tot stand te kunnen brengen, initieert en stimuleert Klasbak onderzoek. Klasbak zet ook in op de verspreiding van informatie en sensibilisering van de samenleving met oog op engagement/betrokkenheid (Klasbak vzw, 2020).

Bovenop de algemene missie/visie zet Klasbak dit jaar digitalisering in de gevangnissen in de verf. Op deze manier hoopt Klasbak de re-integratie van de gedetineerden te bevorderen (Klasbak vzw, 2020).

Denk daarnaast ook aan deze moeilijke tijden in de coronacrisis waardoor gevangenen het contact minder kunnen onderhouden, met in de eerste plaats het thuisfront. De digitalisering zou hier een antwoord op kunnen bieden (Klasbak vzw, 2020).

Doelen?

Klasbak heeft als doel om haar visie op educatie in de gevangnissen uit te dragen. Daarnaast tracht Klasbak de expertise van organisaties die zich inzetten voor educatie in de gevangenis zichtbaar te maken, te verbinden en te delen. Hierbij wil Klasbak oog hebben voor de verhoging van de kwaliteit van de educatie in de gevangenis door onder meer studiedagen te organiseren die betrekking hebben op educatie in gevangnissen. Ook wenst Klasbak te fungeren als een Vlaams expertisenetwerk voor educatie in de gevangnissen waarbij Klasbak een gezamenlijke visie hierover tracht te ontwikkelen. Verder wil Klasbak de visibiliteit en het maatschappelijk draagvlak voor educatie in de gevangnissen bevorderen en het onderzoek met betrekking tot educatie in penitentiaire inrichtingen aanmoedigen en initiëren. Ook het uitbouwen van een duurzame samenwerking met andere partners die op een (on)rechtstreekse manier betrokken zijn bij educatie in de gevangnissen is een doel van Klasbak. Tot slot stelt Klasbak voorop om te fungeren als spreekbuis en aanspreekpunt met betrekking tot de opgestelde doelstellingen (Klasbak vzw, 2020).

Enkele partners van Klasbak?

Zoals reeds eerder vermeld vormt Klasbak naast een expertisecentrum, ook een netwerk. Dit netwerk bestaat uit verschillende organisaties in combinatie met individuele leden. Leden van Klasbak worden automatisch ook lid van de EPEA. Partners van Klasbak zijn onder andere de Vrije Universiteit Brussel, de Federatie Centra voor Basiseducatie, CVO De Oranjerie, VOCVO, De Rode Antraciet en De Huizen vzw (partner in crime) (Klasbak vzw, 2020).

Probleemstelling

We onderzoeken het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen dat gericht is op de ondersteuning van het kind van (ex-)gedetineerden en bekijken of het tegemoetkomt aan de noden van deze doelgroep. Daarnaast bekijken we of het implementeren van een dergelijke werking zoals het expertisecentrum K I N D in Nederland, relevant is voor Vlaanderen en hoe het vormgegeven kan worden. Het is namelijk zo dat er weinig onderzoek werd verricht naar het in kaart brengen van het desbetreffende hulp- en dienstverleningslandschap in Vlaanderen. Daarom leek het voor Klasbak interessant om een vergelijking te maken tussen het aanbod in beide landen en te bekijken in welke mate er grond is voor dergelijk expertisecentrum in Vlaanderen.

De aanleiding tot dit onderzoek is het bestaan van het expertisecentrum K I N D in Nederland. Deze netwerkorganisatie staat voor Kind, Informatie, Netwerk en Detentie. Het centrum tracht hulp en ondersteuning te bieden aan kinderen van (ex-)gedetineerden. De daaruit voortvloeiende vraag is of iets gelijkaardigs ook in België bestaat en indien dit niet het geval is, wat de meerwaarde ervan zou kunnen zijn. Het is pionierswerk waar hopelijk verscheidene onderzoeksuggesties uit voort zullen vloeien.

Voorafgaand aan de literatuurstudie en het onderzoek denken we hiaten te ontdekken in het Vlaamse hulp- en dienstverleningslandschap voor kinderen van gedetineerde ouders. We veronderstellen dat het implementeren van een expertisecentrum zoals K I N D in Nederland, ook voor Vlaanderen raadzaam zou zijn. Gezien onze pioniersfunctie in deze materie, zijn we van mening dat het een meerwaarde kan zijn indien we trachten om enkele suggesties te formuleren voor later vervolgonderzoek en/of enkele aanbevelingen rond het beleid te formuleren.

We menen een meerwaarde te kunnen betekenen voor het hulp- en dienstverleningslandschap door het bestaande aanbod voor kinderen van gedetineerden in kaart te brengen. We zullen trachten een duidelijke wegwijzer doorheen het aanbod te formuleren waarop een kind van en/of de gedetineerde ouder zelf beroep kan doen wanneer hij/zij hulp wenst in te roepen. Eveneens kan het een tool zijn voor partnerorganisaties van Klasbak. Voor relevante organisaties buiten de gevangensmuren kan het als basis dienen voor het ontwikkelen van vormingspakketten ter ondersteuning van de betreffende hulp- en dienstverlening etc.

Onderzoeksmethode en verantwoording

Ons onderzoek ging van start met het uitvoeren van een verkennende literatuurstudie om kennis en inzichten te verwerven omtrent het thema. In de literatuurstudie werden volgende aspecten onder de loep genomen: de wetgeving met betrekking tot het kind van gedetineerden, de (hedendaagse) bevindingen van detentie met focus op de impact op de gedetineerde ouder, de impact op het kind en de impact op de ouder-kindrelatie, het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen en het expertisecentrum K I N D in Nederland.

Bij het opstellen van het onderzoeksplan werd de afweging gemaakt tussen een kwantitatief onderzoek aan de hand van enquêtes bij kinderen van (ex-)gedetineerden en een kwalitatief onderzoek aan de hand van interviews met experts die werken met kinderen van (ex-)gedetineerden, of een combinatie van beiden. Al snel realiseerden we ons dat het bevragen van zowel kinderen als professionals niet haalbaar was. Wegens de onvoorziene COVID-omstandigheden, de beperkte tijdspanne van dit onderzoek en de moeilijke bereikbaarheid van de doelgroep, waren we genooddaakt om ons enkel te richten tot experts. Dit zorgde ervoor dat we kozen om enkel professionals aan te spreken. We wensten beroep te doen op de expertise van professionals uit het werkveld die dagdagelijks omgaan met (ex-)gedetineerden en/of kinderen van (ex-)gedetineerden. Tot onze spijt komen kinderen van (ex-)gedetineerden zelf dus niet rechtstreeks aan bod in ons onderzoek. We hopen dat dit in later vervolgonderzoek zeker een kans zal krijgen.

Om de verhalen en ervaringen van de kinderen toch bij de bachelorproef te kunnen betrekken, werden verschillende bronnen geraadpleegd waarin getuigenissen te vinden zijn van kinderen van (ex-)gedetineerden.

Vervolgens wensten we ons enerzijds te verdiepen in het bestaande hulp- en dienstverleningslandschap voor kinderen met een gedetineerde ouder en anderzijds wilden we onderzoeken of dit voldoet aan de noden van het kind. Daarom willen we een antwoord formuleren op onze beschrijvende onderzoeksvraag: 'Is het aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van kinderen van (ex-)gedetineerden toereikend voor hun noden?'. Alsook zijn we nieuwsgierig naar het expertisecentrum K I N D van onze noorderburen en willen we een antwoord formuleren op de vraag: 'Hoe kan een expertisecentrum zoals K I N D uit Nederland een plaats krijgen in Vlaanderen?'.

Om dit te onderzoeken voerden we drie verschillende soorten onderzoek uit. In eerste instantie wouden we aan de hand van een literatuurstudie heel wat informatie verzamelen om het huidige hulp- en dienstverleningsaanbod ter ondersteuning van de kinderen in kaart te brengen. We trachtten te achterhalen welke organisaties er bestaan, welke hiervan zich specifiek focussen op kinderen van (ex-)gedetineerden etc. Onze literatuurstudie zal de eerste aanzet vormen om de noden van het kind te kunnen achterhalen. De thema's die we tijdens onze literatuurstudie onder de loep hebben genomen zijn de ouder-kindrelatie tijdens detentie van de ouder(s), de impact van detentie op de gedetineerde ouders en hun kinderen en de moeilijkheden die de COVID-19 omstandigheden met zich meebrengen.

Daarnaast verzamelden we documentatie en ander materiaal om getuigenissen te bekomen en zo de noden van kinderen van (ex-)gedetineerden nog meer in kaart te kunnen brengen. Daar we de kinderen van (ex-)gedetineerden zelf niet konden bevragen, deden we beroep op documentaires en geschreven getuigenissen, al dan niet verkregen door experts. We vonden het als groep ontzettend belangrijk dat het kind ook gehoord zou worden en dat probeerden we op deze manier te bereiken.

Tot slot kozen we ervoor om interviews af te nemen met experts om het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen na te gaan. Aan de hand van deze interviews probeerden we een duidelijk beeld te verkrijgen van het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen en of dit voldoende afgestemd is op de noden van het kind.

De interviews verliepen aan de hand van semigestructureerde interviewschema's die afgenomen werden bij verschillende professionals uit het Vlaamse hulp- en dienstverleningsaanbod met kennis van de desbetreffende doelgroep. Dit gaf ons de kans om door te vragen en op deze manier meer informatie te verkrijgen.

Door het opstellen van een uitgebreide topiclijst hadden we als interviewers meer houvast en kunnen we zeker zijn dat de gestelde vragen ook aansluiten bij ons onderzoek en met elkaar te vergelijken zijn. Op die manier kan de topiclijst gedurende de data-analyse, indien nodig, snel en gemakkelijk aangepast worden.

Naar aanleiding van de corona-pandemie waren we genoodzaakt om de interviews online af te nemen. We zijn ons ervan bewust dat de afname van online interviews heel wat tijd in beslag nam en dat er een indirecte waarneming van het gedrag plaatsvond. Daarnaast was er minder kans op sociaal wenselijke antwoorden. Gezien de ongewone leefomstandigheden waren we indachtig dat dit een verklarende factor voor eventueel beperkte onderzoeksresultaten zou kunnen zijn (Neckbroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2016).

Bij de interviews pasten we het sneeuwbal- en saturatie-effect toe, door op het einde van het interview te vragen naar mogelijke doorverwijzingen. De organisaties waarnaar werd doorverwezen, werden door ons ook gecontacteerd om te vragen naar welke instantie zij op hun beurt doorverwijzen. Dit deden we tot er sprake was van saturatie. Indien we een negatief antwoord ontvingen omtrent een interviewdeelnemer, vroegen we of ze ons eventueel wel konden doorverwijzen. Daarnaast stelden we de vraag of we hen mogen vermelden in ons eindproduct, namelijk de infographic. Op die manier probeerden we optimaal gebruik te maken van onze gelegde contacten.

De interviews werden later geanalyseerd via de principes van codering. Er werd een coderingsschema opgemaakt waarin we elk interview analyseerden. Op die manier kon er op een efficiënte wijze een vergelijking gemaakt worden tussen de verschillende transcripten, zodat we daaruit besluiten konden trekken.

We contacteerden verschillende organisaties in Vlaanderen met de vraag om aan ons onderzoek deel te nemen. Uiteindelijk konden we drie organisaties bevragen, namelijk twee interviews met het CKG en één interview met zowel het JWW als het CLB. Omwille van de COVID-19 omstandigheden vonden de vier interviews plaats via digitale communicatiekanalen. Het eerste interview ging door via Skype op maandag 25 mei 2020 met twee gezinsbegeleiders van het mobiele team van het desbetreffende CKG. De studenten die dit interview afnamen, waren Castelein Lieven en Vandaele Emma. Deze twee studenten namen ook een tweede interview af met de vrijwilligerscoördinator van een dienst Justitieel Welzijnswerk op woensdag 27 mei 2020 via Skype. Het derde interview ging door met een contactpersoon van het CLB op vrijdag 29 mei 2020 via Microsoft Teams. Dit interview werd gestuurd door Hollebeke Maury en El Issati Salma. Het laatste interview met een organisatie uit Vlaanderen ging door via MS Teams op dinsdag 2 juni 2020 met een tweede CKG. De aanwezige personen waren twee studenten, namelijk Van Sande Anke, Vanneuville Charlotte en een teamverantwoordelijke van de Amberbegeleiding.

We kregen ook de kans tot (interview)contact met expertisecentrum K I N D uit Nederland. Dit interview vond plaats op maandag 25 mei 2020 via Skype met de operationeel manager van dit centrum. Dit interview werd afgenomen door Hollebeke Maury en El Issati Salma.

Aan de hand van alle verzamelde informatie zullen we ons eindproduct, namelijk de infographic, vormgeven. We trachtten een product uit te werken om het desbetreffende hulp- en dienstverleningslandschap in kaart te brengen dat toegankelijk is voor zowel professionals als (ex-)gedetineerden.

Het plan van aanpak werd uitgeschreven en is terug te vinden in bijlage 1, achteraan dit document.

Literatuur

Het eerste deel van ons onderzoek is de literatuurstudie. De literatuurstudie maakt het mogelijk om na te gaan hoe het hulp- en dienstverleningslandschap voor kinderen van (ex-)gedetineerden er in Vlaanderen uitziet, dit te vergelijken met het hulp- en dienstverleningsaanbod van Nederland en om tenslotte te concluderen of dit aanbod al dan niet volstaat en of een organisatie zoals K I N D in Vlaanderen wenselijk zou zijn.

A. Hedendaagse bevindingen van detentie

Hieronder brengen we het aspect van de humane impact van detentie in beeld. Enerzijds wordt gesproken over de impact op de gedetineerde ouder, aangezien dit medebepalend is voor het verdere contact met het kind. Vervolgens komen de impact op het kind en de effecten voor de ouder-kindrelatie aan bod. We wensen hier diepgaander op in te gaan om het kind zelf onder de aandacht te brengen.

1. Impact van detentie op gedetineerde ouders

1.1. Profiel gedetineerde ouders

Zoals eerder aangegeven bij 'situering van onze projectindieners, Klasbak vzw' blijkt uit cijfers van 2018 dat de totale gevangenispopulatie, in België, 10 376 gedetineerden bedraagt. Hiervan vormen vrouwen 4,6% van de populatie (Klasbak vzw, 2020). Wanneer we kijken naar de gevangenispopulatie, dan blijkt dat het profiel van de gemiddelde gedetineerde duidelijk afwijkt van de gemiddelde Belg. De meeste gedetineerden komen uit multi-probleemgezinnen en dus uit een maatschappelijk kwetsbare positie. Verder gaat het voornamelijk om jonge, laaggeschoolde mannen met weinig sociale verbindingen. De beperkte persoonlijke en maatschappelijke connecties die zorgen voor welzijnsproblemen, zijn dan ook vaak de aanleiding tot het stellen van delinquent gedrag. Ook de hoge werkloosheid is typerend voor de gemiddelde gedetineerde (Kennisplein.be, 2020).

Uit profielonderzoek door LENAERS, VAN HAEGENDOREN en VALGAEREN (2001) blijkt dat ongeveer de helft van de gedetineerden vader is, wat toen neerkwam op een 5000-tal. Wanneer men het moederschap bij de vrouwelijke populatie onderzocht, bleek dit aandeel hoger te liggen (Houtman, 2014).

Volgens BECU (2011) blijkt dat gedetineerde ouders vaak te kampen hebben met een negatief zelfbeeld. Haar onderzoeksresultaten tonen aan dat de gedetineerden aangeven zich geen 'echte' ouder te voelen. Dit omdat het gevoel kan heersen dat ze niet kunnen voldoen aan de ouderlijke plichten en niet langer deel uitmaken van het gezin. Dergelijke gevoelens kunnen ervoor zorgen dat de gedetineerde zichzelf distantieert van zijn ouder-identiteit (Becu, 2011).

Gedetineerden omschrijven de scheiding met het kind als één van de meest pijnlijke gevolgen van opsluiting (Dujardin, 2012). Ouders die in detentie verblijven, hebben vaak last van schuldgevoelens en stress. Deze stress wordt meestal veroorzaakt door het beperkt contact met de buitenwereld, het gemis van de kinderen en door het heersende stigma over gedetineerde ouders (Desender, 2012).

"Ik zie dat, tijdens de kinderbezoeken, het toekomen en het afscheid nemen zeer schrijnend is. De stoere binken, de papa's die zich heel stoer opstellen en die dan plotseling heel klein worden dat hun klein manneke al huilend, al tierend de zaal

moet verlaten en ze dan toch nog eens teruglopen om toch nog die laatste knuffel, die laatste zoen te geven, terwijl ze weten dat ze dat niet mogen. Dat is wel een moment waarop ik denk: 'Je moet het maar doen.' Wetende dat je soms een week, maar vaak veel langer, moet wachten om je kind nog eens te kunnen vastpakken." (JWW, persoonlijke communicatie, 27 mei 2020).

Moeders in detentie worden door de buitenwereld soms als ongeschikt of slecht ervaren, omdat ze afwijken van de bestaande ideologieën die er heersen over vrouwen en moeders. Volgens DUJARDIN (2013) heerst het algemeen beeld dat moeders in detentie vervreemd zouden zijn van hun familieleden en minder belang zouden hechten aan hun kinderen. Van de gedetineerde vaders wordt het beeld geschetst dat ze minder liefdevol zijn ten opzichte van hun familie, dat ze niet om hun kinderen geven en er al zeker niet voor zorgen (Dujardin, 2013).

Wanneer we naar de verschillende rollen van het individu kijken vanuit een psychologische en sociologische bril, zien we dat de gedetineerde ouder twee duidelijke rollen opneemt. We spreken enerzijds over de rol van de gedetineerde en anderzijds over de rol als ouder. Beide rollen zijn moeilijk te combineren daar gedetineerden geïnstitutionaliseerd zijn en geconfronteerd worden met bijkomende negatieve gevolgen (Becu, 2011). Uit onderzoek blijkt dat gedetineerde moeders heel wat angst ervaren om geen ouderlijk gezag meer te kunnen uitoefenen. Ook vaders binnen detentie worstelen met de vraag hoe ze hun ouderrol kunnen opnemen (Desender, 2012).

1.2. Deelconclusie impact van detentie op gedetineerde ouders

We kunnen concluderen dat detentie een bepaalde impact heeft op de gedetineerde ouder. Zo kan er sprake zijn van een negatief zelfbeeld en het gevoel niet te kunnen voldoen aan de ouderlijke plichten waardoor de ouder zich kan distantiëren van zijn ouderidentiteit. Daarnaast worden ouders in detentie door de omgeving vaak als slecht of ongeschikt aanzien. De scheiding met het kind wordt als één van de pijnlijkste gevolgen gezien van de detentie. Hier kunnen schuld- en stressgevoelens mee gepaard gaan. Als volgt is het beeld dat de buitenwereld heeft over de gedetineerde ouder zeker niet positief. Dit heeft te maken met het heersende sociale stigma. Tot slot kan de gedetineerde ouder twee rollen aannemen. Enerzijds de rol van de gedetineerde en anderzijds de rol als ouder. Het combineren van deze twee rollen brengt heel wat moeilijkheden met zich mee en gaat gepaard met de vraag hoe ze de ouderrol toch te kunnen opnemen.

2. Impact van detentie op het kind

2.1. Impact op het kind als gezinslid

Detentie van één van de ouders brengt ook gevolgen mee voor het gezin. De thuissituatie ondergaat ingrijpende wijzigingen, waardoor ouder-kindrelaties kunnen bemoeilijkt worden (Venema, Glasbergen & Kassenberg, 2020). Hier wordt dieper op ingegaan in hoofdstuk 3, ouder-kindrelatie tijdens gevangenschap.

De financiële gevolgen van detentie, hebben ook een zekere invloed op het leven van het kind, zeker wanneer de gedetineerde ouder de (voornaamste) kostwinner was. De ouder verliest namelijk zijn of haar inkomen. Hierdoor zal de eventuele achterblijvende ouder mogelijks (meer) moeten werken om dit verlies aan gezinsinkomen te compenseren. Wat op zijn beurt kan resulteren in een afnemende mate van aanwezigheid van deze laatste. De nieuwe uitgaven, naar aanleiding van de detentie, maken dat het voor de overblijvende ouder financieel nog moeilijker wordt aangezien er heel wat onkosten bijkomen zoals bijvoorbeeld reiskosten naar de gevangenis, telefoonkosten etc. (Rietdijk, 2018). Dit komt later nog aan bod bij 4.5. Recht op contact.

Hierdoor ervaren kinderen met een gedetineerde ouder, vaker materiële deprivatie. De normale gang van zaken is niet langer financieel mogelijk, waardoor stress en een complexe leefsituatie kunnen ontstaan. Verder is/blijft het niet altijd mogelijk om in de zorg en complexe noden van het kind te voorzien. Dit kan resulteren in een verhoogde kans op verwaarlozing en kindermishandeling (Becu, 2011). Dit komt aan bod bij de getuigenissen in hoofdstuk 8.

Daarnaast kunnen volgens HOUTMAN (2014) familie en vrienden van een gedetineerde een rollercoaster aan emoties ervaren. Ook bij de betrokken kinderen is dit dus het geval. Vaak ontbreekt emotionele steun uit de omgeving. De oorzaken en gevolgen hiervan worden verder toegelicht in volgende hoofdstukken.

2.2. Stigmatisering

We bespraken tijdens de impact van detentie op de gedetineerde ouders reeds het heersende stigma, ook hun kinderen hebben vaak last van stigmatisering en pesterijen (Venema, Glasbergen & Kassenberg, 2020). Ze worden namelijk beoordeeld op basis van de daden van hun gedetineerde ouder (Desender, 2012). De sociale stigmatisatie zorgt ervoor dat deze kinderen een groter risico lopen op het stellen van problematisch gedrag (Becu, 2011). Ook heeft het op psychologisch vlak een enorme impact (Ezinga & Hissel, 2010). In de volgende hoofdstukken wordt dieper ingegaan op zowel de psychologische impact als de impact op het gedrag.

Het heersende stigma brengt met zich mee dat kinderen soms niet op de hoogte zijn van de detentie van hun ouder. Logischerwijs wordt het dan voor de ouder moeilijker om zijn of haar ouderrol opnieuw op te nemen na de detentieperiode (Venema, Glasbergen & Kassenberg, 2020).

"Het is een ervaring die ik al lang geleden heb meegemaakt, maar het blijft me wel verbazen dat het regelmatig gebeurt dat kinderen op bezoek gaan bij hun papa, maar dat ze niet weten dat papa in de gevangenis zit. Die hebben daar een ander verhaal rond, bijvoorbeeld dat papa in het ziekenhuis is of dat papa daar werkt. Ik heb een kind gekend dat jaren op bezoek kwam in de veronderstelling dat papa daar woonde of werkte. Maar, ja, over de gevangenis wordt niet gesproken, dus dat kan." (CKG, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Zoals besproken zal worden bij het hoofdstuk omtrent wetgeving heeft een kind wel degelijk recht op informatie. Ouders en zorgverleners fungeren dan ook als sleutelfiguren bij het (juist) informeren (Houtman, 2014). Er moet echter steeds rekening gehouden worden met het belang van het kind, wat kan leiden tot onwetendheid betreffende detentie bij het kind.

2.3. Psychologische impact

Daarnaast zorgt de stigmatisering, zoals besproken in 2.2. Stigmatisering, voor gevoelens van eenzaamheid, maar ook nachtmerries en sombere gevoelens kunnen mogelijke gevolgen zijn (Ezinga & Hissel, 2010).

De leeftijd van het kind op het moment dat de ouder wordt opgesloten, speelt een grote rol bij mogelijke psychologische gevolgen van detentie (Lescrauwaert, 2010). Op intrapersoonlijk vlak, vormen kinderen van 0 tot 3 jaar een risicogroep, omdat deze kinderen zich op dat moment in een gevoelige hechtingsfase met hun opvoedfiguren bevinden. Scheiding van of wisselende zorgpersonen bezorgen het kind emotioneel belastende stresservaringen (Becu, 2011). Voor een verdere toelichting van de hechting, verwijzen we naar 3.1.1 “Het belang van hechting” onder hoofdstuk drie: “ouder-kindrelatie tijdens gevangenschap”.

Kleuters, van 4 tot 6 jaar, ervaren vaak de meest directe gevolgen omdat ze veel tijd in de ouderlijke omgeving vertoeven. Bij deze groep kinderen is de kans het grootst om aanwezig te zijn tijdens de arrestatie. Hierdoor ontstaan gevoelens van empathie, schuld en schaamte. Daarnaast wordt het veiligheidsgevoel aangetast door de plotselinge verandering van vertrouwde relaties (Becu, 2011).

Kinderen tussen 7 en 10 jaar kampen met gevoelens van verlies en een gebrek aan een rolmodel. Ze ervaren minder ondersteuning bij het omgaan met moeilijke situaties, lijden onder het sociale stigma en ervaren gevoelens van isolatie. Het kind heeft op deze leeftijd ook de drang om voor iedereen goed te willen doen en ervaart dus extra druk en stress wanneer er spanningen zijn tussen beide ouders, bijvoorbeeld tijdens een bezoekmoment aan de gedetineerde ouder (Becu, 2011).

Jongeren tussen 11 en 14 jaar bevinden zich in de vroege adolescentie. Ze ervaren een sterk verlangen naar privacy en deze drang wordt vaak gelinkt met schaamtegevoelens over de thuissituatie. Ook op deze leeftijd hebben jongeren vaak de neiging zich te isoleren omdat ze zich anders dan anderen voelen (Becu, 2011).

Door opgedane traumatische ervaringen ondervinden jongeren tussen 15 en 18 jaar vaak angstgevoelens en verdriet. Deze gevoelens kunnen naar het kind zelf gericht zijn, maar kan zich vaak ook projecteren op externen. Dit bijvoorbeeld wanneer er niet voldoende beroep kan gedaan worden op de eigen copingmechanismen of er te weinig ondersteunende personen zijn (Becu, 2011).

Voorbeelden van copingmechanismen zijn omgaan met vertrouwenspersonen voor het hebben van sociale steun en het uitoefenen van fysieke en creatieve activiteiten. Tijdens dergelijke activiteiten kunnen ze namelijk hun zelfvertrouwen vergroten, hun frustraties kwijtraken, hun focus verleggen van de thuissituatie en nieuwe vrienden maken (Becu, 2011).

“Ja, ik denk ook wel aan iemand waarmee ze gewoon kunnen spreken een bepaalde vertrouwenspersoon, zonder dat dit een taboe is of dat het niet mag van de andere ouder. Dat is misschien een zwaar woord, maar dat er ook wat oog is voor hun gevoelens, want kinderen gaan inderdaad veel voelen rondom die detentie: schuldgevoelens, schaamte, angst etc. ‘Papa is ineens verdwenen, zal mama ook ineens verdwijnen?’” (CKG, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

2.4. Impact op het gedrag

Zoals reeds vermeld kunnen kinderen ten gevolge van detentie van de ouder gedragsveranderingen ondergaan. Naast de verhoogde kans op psychologische moeilijkheden, is dit ook het geval wanneer we spreken over het stellen van antisociaal en agressief gedrag (Venema, Glasbergen & Kassenberg, 2020).

Het kind gaat zichzelf ook vaak identificeren met het criminele gedrag van de ouder. Uit onderzoek blijkt dat kinderen van gedetineerden gemiddeld zes keer meer kans hebben om op latere leeftijd zelf in detentie te geraken. Dit wordt intergenerationale criminaliteit genoemd (Venema, Glasbergen & Kassenberg, 2020).

Het is echter belangrijk om er rekening mee te houden dat de impact van detentie op het gedrag afhankelijk is van verschillende factoren met betrekking tot het kind zoals leeftijd, persoonlijke draagkracht, geslacht etc. Zo blijkt dat jongens voornamelijk externaliserende gedragingen zullen vertonen als reactie op de detentie, bijvoorbeeld fysieke agressie. Meisjes daarentegen zullen vaker internaliserend probleemgedrag stellen zoals automutilatie (Desender, 2012).

Ook de kwaliteit van de ouder-kindrelatie is bepalend, zie hiervoor verder naar hoofdstuk drie: “Ouder-kindrelatie tijdens gevangenschap.” net als het geslacht van de gedetineerde ouder. Zo zal de detentie van de moeder een groter risico vormen dan de detentie van de vader. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de continuïteit van de zorg vaker verstoord wordt bij detentie van de moeder dan bij detentie van de vader (Desender, 2012).

Daarnaast is de mate van ontwikkeling van probleemgedrag sterk afhankelijk van de stabiliteit van de context en de reacties uit de omgeving (Becu, 2011). Ook hier kan het ervaren van sociale steun van belang zijn, want dit helpt om criminaliteit te doorbreken. Die ervaren steun roept namelijk een gevoel van wederkerigheid op. Meer bepaald wil dit zeggen dat men door het ervaren van steun van levensstijl wil veranderen en dus uit de criminaliteit wil blijven (Claes & Verhagen, 2019).

2.5. Schools functioneren

Het eerder besproken stigma maakt dat het kind ook in de schoolomgeving extra druk en stress ervaart. Hoe minder begrip voor de situatie door leerkrachten, peers en medeleerlingen, des te groter de kans dat het kind negatieve gevolgen ondervindt. Het eerste jaar van de detentie vormt een risicoperiode voor het schools functioneren van deze kinderen, in het bijzonder wanneer deze kinderen adolescenten zijn, daar zij meer kans hebben op schoolverlating (Becu, 2011).

“Je mag nooit vergeten dat die kinderen hun ouders graag zien hé en dat die op de een of andere manier ook wel erkenning willen zoeken voor datgene wat er daar bij hun ouders gebeurt. En daar moet je heel hard mee opletten, denk ik. Wanneer je het gedrag van de ouder veroordeelt, dat je niet automatisch ook die kinderen mee gaat veroordelen...” (CLB, persoonlijke communicatie, 29 mei 2020).

BECU (2011) stelt vast dat de frequentie van de opsluiting een grotere invloed uitoefent op de schooluitval dan de lengte van de detentie. Het problematisch gedrag dat bij kinderen kan optreden is dan ook vaak te zien in hun schoolresultaten.

2.6. Deelconclusie impact van detentie op het kind

We concluderen dat detentie een impact uitoefent op het kind als gezinslid. Er vinden heel wat wijzigingen plaats in de thuissituatie, wat moeilijkheden met zich kan meebrengen. Detentie brengt ook financiële gevolgen met zich mee, waardoor het moeilijker wordt om te kunnen inspelen op de al dan niet complexe noden van het kind. Daarnaast is er vaak een gebrek aan emotionele steun vanuit de omgeving.

Vervolgens is er sprake van stigmatisering wat kan leiden tot pesterijen. Kinderen van een (ex-)gedetineerde worden beoordeeld op basis van de daden van hun ouder(s). Het heersende sociale stigma zorgt ervoor dat deze kinderen te maken kunnen krijgen met pesterijen en problemen op gedragsmatig en psychologisch vlak. Om dit stigma tegen te gaan zijn kinderen soms onwetend over de detentie van hun ouder.

Detentie van een ouder oefent ook een psychologische impact uit op het kind. Zo is er een grotere kans op trauma, ontwikkelen van gezondheids- en psychische problemen, ongerustheid, angstgevoelens, bezorgdheid en verlieservaring. Ook gevoelens van eenzaamheid, nachtmerries en sombere gevoelens kunnen optreden. De leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind op het moment dat de ouder in detentie belandt, is een sterk bepalende factor voor de eventuele psychologische gevolgen. Om hier mee om te gaan kan er beroep gedaan worden op vertrouwenspersonen en activiteiten waarbij de focus wordt verlegd van de thuissituatie. Dit zijn voorbeelden van copingmechanismen.

Vervolgens heeft dit een impact op het gedrag van het kind van een (ex-)gedetineerde. Zo is er een verhoogde kans op het stellen van antisociaal en agressief gedrag. Ook kan het kind zichzelf identificeren met het criminele gedrag dat gesteld werd door de ouder. Er zijn echter heel wat factoren die een belangrijke rol spelen op de impact van detentie op het gedrag. Eén daarvan is geslacht. Zo vertonen meisjes vooral internaliserend, en jongens vooral externaliserend gedrag. Verder zijn ook de kwaliteit van de ouder-kindrelatie, de stabiliteit en reacties uit de omgeving medebepalend voor de mate van de ontwikkeling van probleemgedrag. In een later deel meer over de ouder-kindrelatie.

Tot slot wordt ook het schools functioneren beïnvloed door detentie van een ouder. Het kind ervaart druk en stress en kan heel wat negatieve gevolgen op school ondervinden indien er onvoldoende begrip komt van leerkrachten en peers.

3. Ouder-kindrelatie tijdens gevangenschap

Hieronder willen we dieper ingaan op de ouder-kindrelatie in tijden van detentie. We beschrijven enerzijds welke impact dit heeft op de relatie en anderzijds wensen we even stil te staan bij de extra moeilijkheden door de bijzondere coronatijd waarin we momenteel leven.

3.1. Impact op de ouder-kindrelatie

De scheiding door detentie oefent een grote invloed uit op de ouder-kindrelatie (Desender, 2012). Vroeger werd hier niet veel belang aan gehecht. Vandaag de dag is dit besef gekomen en wordt er geïnvesteerd in de affectieve relatie tussen beiden (Geboers, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw & Willems, 2007). Hieronder zullen we het verder hebben over het belang van hechting, de impact van een scheiding, loyaliteiten en het effect van contact tussen de gedetineerde ouder en het kind. Het viel ons tijdens literatuurstudie op dat rond deze thematiek amper onderzoek gevoerd is.

3.1.1. Het belang van hechting

We verwezen al enkele keren naar dit concept. Hechting is het aangaan van een duurzame affectieve band met een hechtingsfiguur, bijvoorbeeld de ouder(s) (Holvoet, 2018). Het komt zeer vroeg in de babytijd tot stand, mogelijks zelfs al voor de geboorte. In ieder geval dragen voeding, verzorging en koestering van de verzorgingsfiguur bij tot de hechting van het kind (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018). Het spreekt dus voor zich dat de afwezigheid van een ouder, omwille van detentie, ook een impact heeft op de hechtingsrelatie met het kind. Hieronder volgen de verschillende hechtingsfasen zoals door BOWLBY beschreven (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018). Ook hier wordt duidelijk dat de leeftijd waarop het kind gescheiden wordt van zijn ouder, sterk bepalend is voor de verdere ouder-kindrelatie.

De voorhechtingsfase vindt plaats tussen de geboorte en de tweede à derde levensmaand van de baby. Van gehechtheid is nog geen sprake, maar wel van voorbereidende eigenschappen zoals de 'sociale' voorkeuren en het huilen als primitieve communicatievorm (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018).

Tussen de tweede en zesde à achtste maand speelt de fase van beginnende gehechtheid zich af. De eerste voorkeur voor bepaalde mensen wordt duidelijker. Dit zijn voornamelijk de aanwezige gezinsleden. Er worden nog geen negatieve reacties tegenover vreemden geuit, maar voor troost of koestering verkiest de baby eerder gezinsleden dan onbekenden (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018).

De derde fase is de feitelijke gehechtheid. Deze fase start rond de zesde levensmaand en blijft duren tot de achttiende à twintigste maand, dus tot het einde van de peutertijd. Het kind vertoont een zeer sterke binding met één persoon of enkele personen die hen het meeste aandacht geven en tegemoetkomen aan hun noden en verlangens (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018). Belangrijk om te weten is dat de definitie van peuter verschilt in België en Nederland, dus dat hier met enige nuancering naar gekeken moet worden.

De laatste fase is die van het gecorrigeerd partnerschap en vindt plaats tussen de achttiende levensmaand en de leeftijd van 2 jaar. Het kind beseft dat zijn wil niet altijd wet is en houdt hier steeds meer rekening mee. In deze fase is het kind beter bestand tegen scheiding van de volwassenen. Het kind begrijpt echter ook dat zijn of haar ouders weer zullen terugkeren. Hechting heeft in deze fase meer betrekking op de psychische verbondenheid. In vorige fasen was het lichamelijke contact en de fysieke nabijheid eerder doorslaggevend (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018).

Doordat baby's en peuters intensief aan de band met hun beide ouders werken hebben ze er ook last van wanneer een scheiding tussen beiden plaatsvindt. Op jonge leeftijd leren kinderen en ouders elkaars noden en signalen herkennen. Doordat een scheiding stress met zich meebrengt bij de ouders, ervaart ook het kind gevoelens van onrust. Zeer jonge kinderen kunnen door de scheiding een gevoel van een breuk met de ouders ervaren omdat ze nog niet in staat zijn om zich de afwezige ouder (lang) te herinneren. Ook het feit dat ze niet kunnen inschatten wanneer ze de afwezige ouder zullen terugzien, draagt hiertoe bij (Expoo, 2020).

We kunnen hieruit afleiden dat wanneer een scheiding door detentie plaatsvindt voor de leeftijd van 2 jaar, dit een enorme impact zal hebben op de verdere ouder-kindrelatie. In dit geval zal het kind waarschijnlijk problemen ervaren bij het opbouwen van een hechte relatie met de gedetineerde ouder(s).

Wanneer het kind zelden contact had met de gedetineerde ouder voor de leeftijd van 2 jaar, dan zal deze als een onbekende worden beschouwd door het kind. Indien de ouder wordt gescheiden tijdens de twee eerste levensjaren van het kind, dan is de hechtingsfase van het kind bepalend. Vooral de derde en laatste fase zijn hier essentieel omdat het kind reeds sterke verbindingen heeft ontwikkeld met enkele personen. Indien scheiding door detentie plaatsvindt tussen de leeftijd van zes maanden en 2 jaar, dan is de kans groot dat het kind een onveilig hechtingspatroon ontwikkelt ten aanzien van de gedetineerde ouder (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018).

Dit kan resulteren in een emotionele ontwikkeling in functie van zelfbescherming, een verstoring van het gevoelsleven en problemen met relatievorming (Holvoet, 2018). Vooral het vermijdend en het gedesorganiseerd-gedesoriënteerd hechtingspatroon zullen dan plaatsvinden (De Clercq, Mestdagh & Meuleman, 2018).

Wanneer sprake is van een vermijdend hechtingspatroon, dan gaat het kind geen steun of troost zoeken bij de hechtingsfiguur, ondanks de ervaren stress. Het is dan ook een vorm van onthechting doordat het kind zijn angst niet wil laten zien. Dergelijk gedrag is zelfbeschermend tegen afwijzing van de hechtingsfiguur (Holvoet, 2018).

Bij het gedesorganiseerd-gedesoriënteerd hechtingspatroon heeft het kind geen duidelijk werkmodel. Er worden tal van strategieën gebruikt om met de ervaren stress om te gaan. Het kind lijkt overspoeld te zijn door emoties en kan niet adequaat reageren op de stresssituatie (Holvoet, 2018).

Bij het angstig ambivalente hechtingspatroon gaan kinderen bij gevoelens van angst zich aanklappend opstellen ten aanzien van de hechtingsfiguur, maar kan het kind hier moeilijk troost in vinden. Dit gaat ten koste van het exploratief (verkennend) gedrag van het kind (Holvoet, 2018). Deze vorm van onveilige hechting is minder toepasselijk aangezien het contact met de gedetineerde ouder sterk wordt ingeperkt door detentie.

De vorm van hechting heeft zoals reeds eerder gezegd een invloed op de vorming van relaties, de vorming van autonomie, de mate van weerbaarheid van het kind en het ontstaan van gedragsstoornissen. Bij onveilige hechtingspatronen bestaat het risico dat het kind een hechtingsstoornis ontwikkelt. De invloed van hechting zet zich verder in het volwassen leven (Holvoet, 2018).

3.1.2. Impact van een scheiding

Zoals eerder aangegeven bij 2.3 ‘psychologische impact’, is een detentiesituatie vergelijkbaar met een echtscheidingsituatie. Zeker wanneer we de gevoelens van het kind bekijken (Geboers, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw, & Willems 2007). Hier gingen we reeds dieper op in.

Het is zo dat kinderen uitgroeien tot gezonde en gelukkige volwassenen in verbinding met belangrijke personen in hun leven. Meestal zijn dit de ouders. Daarom is het dan ook belangrijk dat beide ouders een ouderrol kunnen opnemen en dat contact met het kind wordt behouden. Bovendien blijkt uit nationaal en internationaal onderzoek dat een constructieve relatie tussen beide ouders bijdraagt tot een goede verwerking van de scheiding bij het kind (Expoo, 2020).

Indien er hevige spanningen en conflicten zijn tussen beide ouders, is de kans dan ook groot dat weinig aandacht wordt besteed aan het kind. Hierdoor wordt het kind meegezogen en ontstaat de druk om te moeten kiezen tussen beide ouders. Dit terwijl een kind de basisbehoefte heeft om een positieve band met beide ouders op te bouwen en het niet wil kiezen (Expoo, 2020). We verwijzen hiervoor graag verder naar de volgende paragraaf omdat dergelijke scheidingen een oorzaak kunnen zijn van loyaliteitsconflicten.

3.1.3. Loyaliteit

We hebben het in 3.1.1 ‘het belang van hechtingen’ reeds over hechting, wat een wederzijds gebeuren is. Toch kan het zijn dat in een ouder-kindrelatie één van beiden de keuze maakt om deze hechtingsband (feitelijk) te verbreken. Een totale verbreking van alle banden is echter onmogelijk omwille van de ‘zijnsloyaliteit’, wat slaat op het feit dat het kind zijn of haar bestaan te danken heeft aan de ouders en dit nooit kan teruggeven (Dellabie, 2018; Hendrickx, 2017).

In geval van een ouder in detentie, is het vanuit deze ‘zijnsloyaliteit’ dan ook uitermate belangrijk dat het kind de kans krijgt om (frequent) contact met de gedetineerde ouder te onderhouden. Indien men deze mogelijkheid niet krijgt, kan dit zoals eerder in dit rapport aangegeven bij impact van “detentie op het kind”, negatieve (ontwikkelings-)gevolgen voor het kind met zich meebrengen (Hendrickx, 2017).

“Heel veel kinderen willen graag hun papa zien, ook al zit hij in de gevangenis.”
(CKG, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Wanneer een ouder terecht komt in detentie bestaat de mogelijkheid dat het kind geklemd raakt tussen de loyaliteit voor de vader en de loyaliteit voor de moeder, wat een gespleten loyaliteit teweeg kan brengen. Het kind moet als het ware kiezen tussen de loyaliteit voor de gedetineerde ouder en de buitenouder. Desondanks wil het kind loyaal zijn aan beiden, zoals beschreven bij 3.1.2. ‘Impact van scheiding’. Het kind staat als het ware in spreidstand tussen zijn of haar ouders in en houdt zich vaak krampachtig vast aan beide loyaliteiten tot het moment dat het te zwaar wordt, met een negatieve impact op het kind als gevolg (Lescrauwaert, 2010).

Naast de gespleten loyaliteit kan een kind van een gedetineerde ook een onzichtbare loyaliteit ontwikkelen. Het kind heeft zich in de spreidstandspositie nog net naar één kant kunnen trekken voordat het te zwaar werd. Een uiting hiervan kan zijn: ‘Mama is goed, papa is slecht en ik wil niets meer met hem te maken hebben.’ Ongeacht de uitspraak ligt de loyaliteit van het kind wel degelijk nog bij de papa, maar deze is onzichtbaar geworden (Lescrauwaert, 2010). Dit geeft nogmaals aan dat het behouden van contact met de gedetineerde ouder erg belangrijk is voor het kind.

3.1.4. Het effect van ouder-kindcontact

In het eerste deel van de literatuurstudie zijn we alreeds dieper op de wetgevingen betreffende contact ingegaan. Het is belangrijk dat het contact tussen de ouder en het kind op frequente basis onderhouden wordt. Op deze manier blijft de ouder betrokken bij de opvoeding en ervaart het kind minder negatieve gevolgen wanneer de ouder aan het einde van zijn of haar detentie komt (Venema, Glasbergen & Kassenberg, 2020).

Uit onderzoek van DESENDER (2012) is gebleken dat heel wat gedetineerde ouders een lange tijd nodig hebben om een hechte band en een warm gevoel voor hun kinderen te kunnen ontwikkelen. Een groot aantal moeders in detentie vrezen dat hun kinderen kwaad zullen zijn op hen of een zeer goede band hebben ontwikkeld met de persoon die intussen instond voor de zorg. Ook gedetineerde vaders zitten met zorgen. Ze zijn namelijk van mening dat het verblijf in detentie een negatieve invloed zal uitoefenen op de relatie met hun kind (Desender, 2012).

Door detentie wordt het contact met het kind drastisch gewijzigd. Hierdoor waarden gedetineerden de contactmogelijkheden die hen ter beschikking worden gesteld, namelijk bezoekgelegenheden, telefooncontacten en briefwisseling (Dujardin, 2012).

Het bezoek wordt door de gedetineerde als het waardevolste moment gezien tussen ouder en kind tijdens detentie. Het hebben van emotionele en affectieve contacten voorkomt vervreemding en biedt de mogelijkheid om de ouderrol in beperkte mate op te nemen. Daarnaast is het een belangrijk onderdeel in het re-integratieproces van de gedetineerde (Becu, 2012). Dit heeft vervolgens weer een positief effect op het voorkomen van recidive. Hieruit kan VAN DORP concluderen dat de binding van de ouder met het kind ook voor de samenleving van belang is. Hoe meer sociale binding iemand heeft, hoe minder kans op recidive er bestaat (Van Dorp, 2008).

De gevangenen staan vier verschillende vormen van bezoeken toe. Wij wensen ons in het kader van ons onderzoek voornamelijk toe te spitsen op het kinderbezoek, wat de band tussen de gedetineerde ouder en het kind kan versterken. Het wordt in elke gevangenis éénmaal in de maand georganiseerd. Daarnaast is het gericht op een activiteit voor de gedetineerde ouder en kind, wat verbinding tussen beiden stimuleert (Federale overheidsdienst Justitie, z.d.). Tijdens dit bezoek zijn er begeleiders in de buurt om de gedetineerde ouder te ondersteunen in bijvoorbeeld de verzorging van het kind, alsook springt de begeleiding in als men opmerkt dat het contact stroef verloopt. In functie van dit soort bezoek worden er speciale activiteiten georganiseerd met als doel het bezoek wat aangenamer te maken (Geboers, Kinderrechtcoalitie Vlaanderen vzw & Willems, 2007).

Face-to-face contact met het kind heeft een positieve invloed op de psychische gezondheid van de gedetineerde, doordat men fysiek contact kan hebben, betrokken wordt in de ontwikkeling en zorg kan bieden voor het kind. Het hebben van frequent contact biedt kansen voor het ontwikkelen van een duurzame en kritische relatie tussen de ouder en het kind (Becu, 2011). Enkele belemmeringen voor kinderbezoek zijn de grote verantwoordelijkheid van de zorgouder, de verre afstanden tot de gevangenis, de hoge vervoerskosten en de hoge bezettingsgraad van de bezoekerimte (Becu, 2011).

“[...] voor heel wat kindjes is dit enorm intensief, want ze moeten een halfuur wachten en hebben anderhalf uur bezoektijd, dus dat is al twee uur. Tegen dat ze buiten zijn, tegen dat iedereen dan weer de RX-poort is gepasseerd. Velen komen ook van ver, dus is dat vaak een hele middag op stap. Zeker voor de kleintjes, ze mogen heel weinig meenemen tijdens het bezoek.” (JWW, persoonlijke communicatie, 27 mei 2020).

Toch kan het ontvangen van bezoek ook een negatieve impact hebben en voor heel wat stress zorgen (Desender, 2012). Een gedetineerde ouder kan geconfronteerd worden met angst en als gevolg hiervan beslissen het kind niet te willen zien (Becu, 2011; Desender, 2012). Ook kan een gedetineerde zich zorgen maken over het kind en kan het wachten op bezoek stress veroorzaken. Vaak hangt dit ook af van de persoon die instaat voor de zorgen van het kind tijdens de detentieperiode (Desender, 2012). Daarnaast zijn er ook gedetineerden die schuld bewust zijn en niet willen dat de kinderen hen zien in de gevangenis. Kinderen ervaren dit echter meestal als een vorm van isolatie of afwijzing (Becu, 2011).

Ook voor kinderen kunnen contactmomenten tijdens detentie angst-verhogend zijn, bijvoorbeeld door de bizarre en harde geluiden uit de gevangenis, de mogelijke (fysieke) barrières tussen het kind en de ouder en het beeld dat een kind zich vormt over de gevangenis (Ezinga & Hissel, 2010). Door bezoekmomenten in optimale omstandigheden te organiseren, rekening houdend met de noden van de kinderen, kan naar een zo normaal mogelijk ouder-kindcontact gestreefd worden tijdens detentie (Lescrauwaert, 2010).

“Het moeilijkste moment voor de kinderen, merk ik, is de RX passeren. Dus je moet door de metaaldetectie, de eerste keer is dat een beetje van: ‘dat gaat hier piepen of dat gaat niet piepen’.” (CKG, persoonlijke communicatie, 2 juni 2020).

Telefonisch contact wordt naast schriftelijke communicatie het meest gebruikt tussen de gedetineerde ouder en het kind. Hierbij is het noodzakelijk dat de ouder wordt geïnformeerd over de psycho-educatieve ontwikkeling van het kind, zodat het niet als afwijzend kan worden opgevat. De financiële kostprijs, de beperkte privacy tijdens het bellen en de beperkte beltijd worden door gedetineerden als belemmeringen gezien (Becu, 2011).

Schrijven is de meest economische manier, maar ook hier is het essentieel dat de ouder op maat van het kind kan communiceren (Becu, 2011). Het sturen van brieven brengt enkele voordelen met zich mee. De ouder heeft de volledige persoonlijke controle over het aantal brieven die hij wil sturen naar het kind en er kan tenslotte goed nagedacht worden over welke boodschap de ouder wil meegeven (Dujardin, 2012).

3.2. Extra moeilijkheden tijdens corona

3.2.1. Het corona-effect

Er zijn veel kinderen met een papa of een mama in de gevangenis (Humanitas, 2020). In deze bizarre tijden, met de huidige coronaproblematiek, wordt de ouder-kindrelatie tussen kinderen en hun gedetineerde ouder(s) nog meer op de proef gesteld. Dit komt omdat niet alleen buiten, maar ook binnen de gevangenis extra maatregelen genomen worden om de verspreiding van de COVID-pandemie tegen te gaan. Uiteraard oefent dit een invloed uit op de ouder-kindrelatie (KVDS, 2020; FOD, 2020).

Deze getroffen maatregelen zorgen voor minder communicatie en interactie tussen beide partijen. Het kind gaat de ouder meer missen en kan zich tevens zorgen baren. Vragen waarmee het kind kan worstelen zijn de volgende: ‘Waarom mogen mama en ik niet meer op bezoek?’, ‘Wat als papa ziek wordt?’, ‘Wanneer zie ik papa terug?’ etc. (Humanitas, 2020).

België neemt zeer weinig initiatieven om hieraan tegemoet te komen. Eén genomen maatregel is de tegemoetkoming van twintig euro extra belkrediet om contacten te onderhouden (Klasbak vzw, 2020). Ook videogesprekken werden ingevoerd in de coronatijd, om zo het contact tussen de gedetineerden en hun familie zo goed mogelijk te ondersteunen (Federale Overheidsdienst Justitie, 2020). Deze mogelijkheid is echter niet in iedere Vlaamse gevangenis van toepassing (B. Deloof, persoonlijke communicatie, 11 juni 2020).

Sinds 25 mei 2020 is er opnieuw de mogelijkheid om gedetineerden in de gevangenis te bezoeken. Dit bezoek is echter beperkt en dient aan enkele voorwaarden te voldoen (KVDS, 2020). Zo mag iedere gedetineerde slechts één keer per week bezoek ontvangen en dat telkens door dezelfde persoon. Daarnaast moet de bezoeker minimum 16 jaar oud zijn en vindt het bezoek plaats vanop afstand (KVDS, 2020). Het nadeel is echter dat de kinderen van de gedetineerden opnieuw een vergeten doelgroep zijn. Minderjarige kinderen krijgen namelijk niet de kans om hun gedetineerde ouder(s) te bezoeken.

3.2.2. Digitalisering als meerwaarde voor de ouder-kindrelatie

Klasbak vzw meent dat digitalisering in de gevangenis een gedeeltelijk antwoord biedt op de impact van de coronamaatregelen, wat betreft het onderhouden van contacten buiten de gevangenis om. Digitale toepassingen zorgen ervoor dat gedetineerden contact kunnen blijven houden met hun naasten en de buitenwereld (“Wanneer je kot een cel is” 2020).

Tot voor de coronamaatregelen konden gedetineerden enkel genieten van briefwisseling, telefonisch contact of fysiek bezoek om met anderen te communiceren. Het gebruik van Skype, WhatsApp of e-mailverkeer behoorde niet tot de mogelijkheden (“Wanneer je kot een cel is”, 2020). De digitale mogelijkheden om bijvoorbeeld te videobellen werden, gezien de getroffen COVID-maatregelen, plots wel mogelijk in een aantal Vlaamse gevangenissen (JWW, persoonlijke communicatie, 27 mei 2020). Jammer genoeg zorgt de infrastructuur hieromtrent voor uitdagingen in een aantal heel oude gevangenissen, waardoor video-gesprekken dus niet voor iedere gedetineerde mogelijk zijn (B. Deloof, persoonlijke communicatie, 11 juni 2020).

Er wordt gehoopt dat gedetineerden ook na de coronamaatregelen gebruik kunnen blijven maken van de digitale contactmogelijkheden (JWW, persoonlijke communicatie, 27 mei 2020). Hoewel ze in Nederland ook moeilijkheden ervaren, kunnen gedetineerden er het ganse jaar door gebruik maken van Skype, WhatsApp of andere digitale middelen om met hun naasten te communiceren (Klasbak vzw, 2020). Gezien dit voor COVID-19 niet overal mogelijk was in de Vlaamse penitentiaire instellingen, wijst dit gebrek aan digitale mogelijkheden erop dat Vlaamse gevangenissen niet compatibel zijn met de digitale samenleving die de dag van vandaag heerst (“Wanneer je kot een cel is”, 2020).

“Videobellen is nu geïnstalleerd, dankzij corona, maar dat is iets wat ik hoop te kunnen behouden, ook na corona, voor kinderen die geen ouder hebben die bereid is hen naar hun andere ouder te brengen of voor wie de afstand te ver is. Op die manier kan toch een ander contact mogelijk zijn dan telefonisch contact. De

telefoon is voor kleine kindjes vaak nog veel te moeilijk.” (JWW, persoonlijke communicatie, 27 mei 2020).

3.3. Deelconclusie impact op ouder-kindrelatie (door corona)

We kunnen concluderen dat digitalisering de ouder-kindrelatie tijdens deze corona-omstandigheden en eigenlijk ook in ‘normale’ tijden zou kunnen bevorderen. Ook tijdens staking zou dit het geval kunnen zijn, aangezien er dan dikwijls gewoonweg geen mogelijkheid tot bezoek is of deze enorm beperkt wordt. Vervolgens komen hierdoor ook de kinderbezoeken in het gedrang, wat een ernstige impact heeft op kinderen van gedetineerden en de ouder-kindrelatie. Bijkomend overheerst de onzekerheid over de duur van de staking die het bezoek aan de gedetineerde ouder bemoeilijkt.

Digitalisering zou tenslotte ook kunnen helpen bij het dragelijker maken van het moeten missen van het fysieke contact tussen de gedetineerde ouder en diens kind. Digitalisering kan volgens ons een bijkomend antwoord bieden op de problematiek omtrent de ouder-kindrelatie in detentie. Niet enkel tijdens corona, maar dus als vaste contactmogelijkheid.

3.4. Conclusie

Detentie heeft dus gevolgen voor zowel de gedetineerde ouder(s), als voor het kind. Dit kan een verzwakte ouder-kindrelatie tot gevolg hebben, wat op zijn beurt een aantal schadelijke gevolgen met zich kan meebrengen. Het is dus van belang om in te zetten op het ouder-kindcontact in tijden van detentie. De mogelijkheden hiervoor zijn echter beperkt en worden nog eens extra bemoeilijkt door de huidige coronaproblematiek.

B. Aanbod

B.1. Wetgevend kader

4. Rechten van gedetineerde ouders (en hun kinderen)

4.1. Inleiding

Bij deze bespreken we het wetgevend kader, dat de veiligheid en het welzijn van kinderen van (ex-)gedetineerden vorm geeft. Daarnaast staan we stil bij de implementatie van de, volgens ons, meest pertinente regelgeving in de praktijk. Achtereenvolgend behandelen we het recht op privacy, het recht op informatie, het recht op inspraak en het recht op contact.

Die rechten zullen vergeleken worden met de werkelijke noden van het kind. Dit doen we om te analyseren of de vigerende wetgeving aan deze noden tegemoet komt. De noden van het kind komen later enerzijds aan bod in de literatuurstudie, onder het luikje van de verworven getuigenissen, en anderzijds via organisaties en via de interviews met de experts uit het werkveld.

Mensenrechten kennen een fundamenteel karakter. Weliswaar heeft dit voor de gedetineerde uitzonderingen/beperkingen. Een gedetineerde behoudt immers al zijn rechten, uitgezonderd zijn vrijheid.

Ook uit het internationale kinder- en mensenrechtenkader vloeien er een aantal verplichtingen voort ten aanzien van kinderen van gedetineerden. Een belangrijk artikel voor de rechten van het kind is artikel 2 uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Hierin wordt beschreven dat elke Staat die het verdrag heeft ondertekend de rechten van ieder kind moeten eerbiedigen en waarborgen, zonder discriminatie van welke aard ook, en hiervoor alle passende maatregelen moeten treffen om dit te waarborgen. Concreet dient de overheid erover te waken dat kinderen niet gediscrimineerd worden vanwege het feit dat hun vader of moeder in de gevangenis zit of zat.

4.2. Recht op privacy

Op verschillende niveaus is er een veelheid aan regelgeving beschikbaar met betrekking tot het begrip 'privacy'. In het kader van deze bachelorproef beperken we ons echter tot de relevantie. Om bij de lezer een beeld te creëren, geven we onderstaand een schematische weergave van wetten die zorgen voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Sommige zullen louter vermeld worden, aangezien de volledige uitleg van deze wetten ons te ver zou leiden.

JURIDISCH KADER BETREFFENDE HET RECHT OP PRIVACY		
Verenigde Naties	Raad Van Europa	België
<p><u>Artikel 12 UVRM</u></p> <p><i>“Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden, in zijn gezin, zijn tehuis of zijn briefwisseling, noch aan enige aantasting van zijn eer of goede naam. Tegen een dergelijke inmenging of aantasting heeft eenieder recht op bescherming door de wet”</i></p> <p><u>Artikel 17 IVBPR</u></p> <p><i>“1. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige of onwettige inmenging in zijn privé leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling, noch aan onwettige aantasting van zijn eer en goede naam. 2. Eenieder heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.”</i></p> <p><u>Body principles for the protection of all persons under any form of detention or imprisonment</u></p> <p><i>Principe 1: “All persons under any form of detention or imprisonment shall be treated in a humane manner and with respect for the inherent dignity of the human person.”</i></p>	<p><u>Artikel 8 EVRM</u></p> <p><i>“Recht op eerbiediging van privéleven, familie- en gezinsleven:</i></p> <p><i>1. Eenieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.</i></p> <p><i>2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.”</i></p> <p><u>European prison rules</u></p> <p><i>Part 1: “The deprivation of liberty shall be effected in material and moral conditions which ensure respect for human dignity and are in conformity with the rules.”</i></p>	<p><u>Artikel 22 GW</u></p> <p><i>“Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald. De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht.”</i></p> <p><u>Wetten ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens. - Wet van 30 juni 1994 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het afluisteren, kennisnemen en openen van privé-communicatie en- telecommunicatie + wijziging wet van 10 juni 1998. - Wet van 11 december 1998 tot omzetting van de richtlijn 95/46/EG van 24 oktober 1995 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrij verkeer van gegevens. <p><u>Koninklijke en Ministeriële Besluiten en circulaties</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Koninklijk Besluit 21 mei 1965 betreffende het Algemeen Reglement van de Strafinrichtingen. - Ministerieel besluit van 12 april 1971 Algemene instructie van de strafinrichtingen <ul style="list-style-type: none"> • Artikelen 58-63: briefwisseling • Artikel 179: celonderzoek • Artikelen 183-184: bijzonder celonderzoek • Artikel 214: fouillering <p><u>Penitentiaire beginselenwet Dupont</u></p> <p><u>Huishoudelijk of intern reglement van de gevangenis</u></p>

4.2.1. Internationale wetgeving

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (hierna afgekort als UVRM) is een verklaring aangenomen op 10 december 1948 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Het is een geheel van principes die wereldwijd gelden (De Universele Verklaring van 10 december 1948 van de Rechten van de Mens, 31 maart 1949). Het UVRM is niet juridisch bindend voor de nationale rechtsorders, wel kan het UVRM beschouwd worden als een algemene morele standaard (Lefevere, 2009). Veel morele principes zijn overgenomen in verdragen die wel een bindende kracht hebben zoals het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR). Er kan geconcludeerd worden dat het UVRM vaak gebruikt wordt als bron voor nieuwe internationale verdragen of voor nationale grondwetten (Lefevere, 2009).

De 65 verschillende rechten die vervat liggen in het UVRM zijn voor iedereen geldig. Je beschikt over die rechten louter omdat je mens bent, je hoeft er niets anders voor te doen. Bij mensenrechten is er geen plaats voor discriminatie (Lefevere, 2009).

In het UVRM staat met betrekking tot het recht op privacy een belangrijk artikel, namelijk artikel 12. Hierin wordt gesteld dat niemand willekeurig kan indringen in iemands privaat leven, familie, zijn woning, briefwisseling etc. Iedereen heeft recht op de bescherming van de wet op dergelijke tussenkomsten (Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, 1948). Het is een moreel principe dat later is overgenomen in het EVRM. Concreet haalde artikel 8 van het EVRM zijn inhoud dus uit het reeds vermelde artikel 12 van het UVRM (Lefevere, 2009). Het aangehaalde artikel 8 luidt als volgt:

“Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

- 1. Eenieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.*
- 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.”* (Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, 1950).

Tot slot situeert zich op internationaal niveau het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR). Artikel 17 handelt ook over het recht op privacy en luidt als volgt:

“Art. 17. 1. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige of onwettige inmenging in zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling, noch aan onwettige aantasting van zijn eer en goede naam. 2. Eenieder heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.” (Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, 1966).

Artikel 8 van het EVRM en artikel 17 van het IVBPR zijn inhoudelijk ongeveer overeenstemmend. Beide zijn juridisch bindend, wat niet het geval is bij artikel 12 van het UVRM. Echter is er toch een groot verschil tussen artikel 8 van het EVRM en artikel 17 van het IVBPR. Artikel 8 van het EVRM is geen onbeperkt recht. Het artikel, en in het bijzonder lid 2, toont aan onder welke voorwaarden kan afgeweken worden van het recht op privacy. Het geeft weer wanneer inmenging in het privéleven is toegestaan. Een beperking is enkel toegestaan als het voldoet aan drie strenge criteria, namelijk de legaliteits-, legitimizeits- en proportionaliteitseis. Natuurlijk heeft dit voor de gedetineerden uitzonderingen met zich meegebracht. Een gedetineerde behoudt immers al zijn rechten, behalve zijn vrijheid. Sommige vrijheden worden al meer ingeperkt dan de andere. Hieruit kunnen we concluderen dat artikel 8 van het EVRM een meer rechts-beschermende waarde biedt, gezien het weergeeft wat er beschermd is en hoe afwijkingen worden toegestaan (Lefevere, 2009).

Deze artikelen uit de internationale wetgeving krijgen verder invulling in het derde hoofdstuk ('contact met de buitenwereld') van de basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden (2005). Zoals de titel reeds aangeeft, zal de concrete invulling hiervan later aan bod komen in ons onderzoeksrapport, namelijk onder 4.5. Recht op contact.

4.2.2. Nationale wetgeving

De reeds behandelde artikelen uit internationale wetgeving worden ook teruggezien in nationale wetgeving, namelijk in artikel 22 van de Belgische grondwet. Deze luidt als volgt:

"Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald. De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht." (artikel 22 van de Grondwet, 17 februari 1994).

Het krijgt een concrete invulling en heeft meer betrekking op België. Het 22ste artikel stelt dat iedereen recht heeft op privacy, dus geldt dit ook voor de gedetineerde in relatie met zijn/haar directe sociale omgeving, nog relevanter zijn/haar kind(eren). Belangrijk om hierbij te vermelden is dat er uitzonderingen kunnen bestaan, mits onder voorwaarden en door de wet bepaald. In het geval van de gedetineerde kunnen er zeker beperkingen optreden. Hierover meer onder het puntje 4.5. Recht op contact.

4.2.3. Recht op privacy in detentie

LEFEVERE (2009) deed in zijn masterproef een studie naar het recht op privacy en detentie. Hij stelde zich de vraag of er in België voldoende regeling is met betrekking tot juridische bescherming voor het recht op privacy en of dit recht in detentie wordt toegepast.

Privacy bekijken we hier nader vanuit het oogpunt van de (ex-)gedetineerden en hun kinderen. Het begrip 'privacy' bij gedetineerden en hun omgeving wordt op verschillende wijzen ingevuld. Privacy heeft te maken met allerlei aspecten van het gevangenisleven: aanwezigheid van camera's, cel-inspectie, briefgeheim, telefonische contacten, (volledige) fouilleringen, het niet (altijd) hebben van een eigen cel, bezoek etc. Het spreekt voor zich dat het recht op privacy hier onder druk komt te staan en in conflict komt met de toepassing van het recht op privacy. Uit verschillende bronnen blijkt dat gedetineerden in verhoogde mate privacygevoelig zijn en ze het moeilijk hebben met volledige fouillering na het bezoek (zelfs indien het bezoek plaatsvond achter glas), briefwisseling-controle, celonderzoek en de voorwaarden die worden opgelegd betreffende bezoek zonder toezicht.

Een eerste bedreiging voor de privacy is het cellentekort. Het gevangeniswezen kampt met toenemende capaciteitsproblemen en overbevolking. Meerdere personen verblijven in een cel die aanvankelijk bedoeld was voor slechts één persoon (Lefevere, 2009).

Wat betreft de briefwisseling wordt er aan elke gedetineerde de mogelijkheid gegeven om brieven te versturen en te ontvangen. Ter controle worden de brieven geopend om na te gaan of er al dan niet vreemde voorwerpen of substanties aanwezig zijn. Inhoudelijk worden de brieven niet gelezen, tenzij dit noodzakelijk zou zijn voor de handhaving van de orde en veiligheid. Daarnaast wordt er in tegenstelling tot de brieven die hen worden toegestuurd geen controle uitgeoefend over de door hen verstuurd brieven, met ook bij deze de uitzondering dat het wel kan indien het noodzakelijk blijkt voor de handhaving van de orde en de veiligheid (Lefevere, 2009). LEFEVERE (2009) concludeert dat de privacy van gedetineerden hierbij niet in het gedrang komt. Uit verschillende regels en zijn empirisch onderzoek is tevens gebleken dat het recht op briefwisseling praktisch nooit van de gedetineerde wordt ontnomen.

Inzake telefonie kan er met oog op controle van telefoonnummers – waar gedetineerden naar bellen – geregistreerd, bewaard en geraadpleegd worden door de penitentiaire administratie en meegedeeld worden aan de gerechtelijke overheden, na advies van de Commissie voor de Bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De gedetineerde dient hierover geïnformeerd te worden. (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005).

Er kan geconcludeerd worden dat de grondrechten blijven gelden in detentieperiodes, echter zijn er wel beperkingen mogelijk. De belangrijkste bron met betrekking tot het recht op privacy is artikel 8 van het EVRM. In lid 2 van dat artikel staan de uitzonderingen op het recht beschreven. Het recht op privacy is geen onbeperkt recht. Een uitzondering is mogelijk als ze voldoet aan drie voorwaarden, namelijk legaliteitscriterium, legitimiteitscriterium en noodzakelijkheidscriterium. Als de inbreuk voldoet aan die criteria kan het gerechtvaardigd worden. Sommige artikelen uit het EVRM kunnen gedurende een bepaalde periode hun werking verliezen (Lefevere, 2009).

4.3. Recht op informatie

Artikel 13 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) stelt dat het kind recht heeft op vrijheid van meningsuiting, waaronder ook het recht op informatie. Het dertiende artikel luidt als volgt:

“1. Het kind heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te vergaren, te ontvangen en door te geven, ongeacht nationale grenzen, hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van enig ander middel naar zijn keuze.

2. De uitoefening van dit recht kan uitsluitend worden onderworpen aan de beperkingen waarin de wet voorziet en die nodig zijn:

*a) voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of
b) ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.”* (Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989).

Dit geldt dus ook voor kinderen van gedetineerde ouders die informatie wensen over de detentie van hun ouder(s). Het achterhouden van belangrijke informatie over de gedetineerde ouder is in strijd met dit recht, wat een beperking ervan is. Naast de ouders hebben ook de autoriteiten een rol bij het informeren van de kinderen. Echter blijven de ouders primair verantwoordelijk voor de opvoeding en ontwikkeling van hun kind en bepalen zij dan ook welke informatie ze al dan niet delen met hun kind (Rietdijk, 2018).

Een tweede artikel uit het IVRK dat betrekking heeft op het recht op informatie, is artikel 9 paragraaf 4 en deze luidt als volgt:

“4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van een ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).” (Verdrag inzake de rechten van het kind, 1989).

Deze vierde paragraaf gaat over informatie omtrent de verblijfplaats van de gedetineerde ouder. Een kind heeft het recht om te weten waar zijn/haar ouder(s) verblijft. Wanneer de Staat maatregelen neemt zoals het in hechtenis nemen van één of beide ouder(s), is deze op verzoek genoodzaakt inlichtingen te verstrekken aan de ouder, het kind en/of aan een ander familielid over het afwezig gezinslid. De Staat moet erover waken dat deze inlichtingen geen nadelige gevolgen hebben voor alle betrokkenen (Rietdijk, 2018).

Het recht om informatie te verkrijgen is echter geen absoluut recht. Alvorens de informatie te verkrijgen dient hierom verzocht te worden. Daarnaast dient de Staat ook rekening te houden met eventuele negatieve gevolgen voor het kind en alle andere betrokken personen. Dit zorgt voor een complexiteit van dit recht, het moet immers ook afgewogen worden tegen bijvoorbeeld het recht op privacy van de gedetineerde ouder indien hij dit geheim wenst te houden (Rietdijk, 2018).

4.4. Recht op inspraak

Betreffende het recht op inspraak is artikel 3 en 12 van het IVRK relevant. De eerste paragraaf uit artikel 3 stelt dat de belangen van de kinderen steeds in overweging moeten worden genomen bij alle maatregelen betreffende kinderen.

Artikel 12 uit het IVRK luidt als volgt:

“Art. 12. 1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid. 2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.” (Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989).

Artikel 12 stelt dat het kind recht heeft om gehoord te worden in zaken die hem aangaan, rekening houdend met leeftijd en rijpheid. In de praktijk merkt RIETDIJK (2018) op dat kinderen van gedetineerden vaak niet of nauwelijks een rol spelen in juridische procedures (overplaatsingsprocedures en verlofprocedures) waar beslissingen worden genomen die ook het kind betreffen. Het is van essentieel belang dat kinderen in de procedures hun mening kunnen laten horen, dat er belang aan wordt gehecht en deze eventueel in overweging wordt genomen. Uiteraard zal de mening van het kind niet de uiteindelijke beslissing bepalen. Het is geen bepalende factor, maar ze dient wel in acht te worden genomen. Ze gaan het kind aan, gezien bijvoorbeeld de locatie van de gevangenis waar de ouder is gedetineerd belangrijk is bij het onderhouden van contact.

4.5. Recht op contact

4.5.1. Internationale wetgeving

Hogergenoemd artikel 8 van het EVRM (Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, 1950) en artikel 17 van het IVBPR (Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, 1966) tonen naast het belang van het recht op privacy, ook het belang van het recht op eerbiediging van familie- en gezinsleven. Beide artikelen stellen dat niemand mag onderworpen worden aan inmenging in zijn gezinsleven en hiervoor beschermd dient te worden. Het tweede lid van artikel 8 EVRM stelt dat inmenging is toegestaan indien het bij wet is voorzien en noodzakelijk is voor een democratische samenleving. Onder inmenging kan ook worden verstaan dat dit een verstoring vormt voor het recht op contact van het kind en ouder met hun gezinsleden.

Daarnaast stelt artikel 16 van het UVRM dat het gezin het natuurlijk en fundamenteel bestanddeel is van de maatschappij en recht heeft op bescherming vanwege de maatschappij en de Staat. Het is de verplichting van de overheid om het gezin, als kern van de maatschappij, te beschermen (Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, 1948).

Artikel 9 van het IVRK is eveneens relevant voor ons onderzoek. Het legt de nadruk op verbod van scheiding met de ouders en het recht op contact, specifiek behandeld vanuit het kind. Het artikel luidt als volgt:

“Art. 9. 1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.” (Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989).

Overheden dienen ervoor te zorgen dat kinderen niet tegen hun wil gescheiden worden van hun ouders, tenzij een gerechtelijke procedure hier anders over beslist in het belang van het kind. Als een ouder in detentie zit, worden kinderen wel degelijk gescheiden van die ouder. De scheiding vloeit hier voort uit de inhechtenisneming en gevangenneming, namelijk maatregelen genomen door de Staat. Paragraaf drie benadrukt dat wanneer het kind gescheiden leeft van één of beide ouders, ze het recht hebben om alsnog contact te onderhouden. Hiermee wordt duidelijk dat ook kinderen van (ex-)gedetineerden het recht behouden om hun (ex-)gedetineerde ouder te gaan bezoeken.

4.5.2. Nationale wetgeving

Op nationaal niveau worden in België de rechten van gedetineerden vastgelegd in de Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden. Inzake het recht op contact richten we ons voornamelijk tot hoofdstuk III 'Contacten met de buitenwereld'. Het algemeen beginsel stelt dat de gedetineerde recht heeft op contacten met de buitenwereld, uiteraard binnen de beperkingen die door of krachtens de wet worden bepaald (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005).

Specifiek worden er voor de gedetineerde drie mogelijkheden tot contact met de buitenwereld behandeld in de basiswet, namelijk briefwisseling, bezoek en gebruik van telefoon en andere telecommunicatiemiddelen (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005).

Er kan contact gehouden worden via briefwisseling. De regelgeving betreffende briefwisseling werd reeds besproken het luik 4.2.3. Recht op privacy in detentie.

Daarnaast hebben gedetineerden het recht op minstens drie bezoeken van minimum één uur per week. Deze bezoeken dienen gespreid te zijn over drie dagen, waarvan tenminste één woensdagnamiddag en één dag in het weekend. Dit kan ideaal lijken voor schoolgaande kinderen wanneer ze hun ouder(s) willen bezoeken in de gevangenis, echter is dit niet vanzelfsprekend voor kinderen die op woensdagnamiddag of in het weekend hobby's uitoefenen. Iedere gedetineerde heeft bovendien recht op éénmalig ongestoord bezoek per maand van minimum twee uur (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005). Daarnaast organiseren de gevangenissen elke maand minstens één activiteit voor gedetineerde ouders en hun kind(eren), zogenaamd het kinderbezoek (Federale Overheidsdienst Justitie, 2020).

Als bezoeker is het verplicht om aan te tonen dat je bloed- en aanverwant in de rechte lijn, de voogd, de echtgenoot, de wettelijk of feitelijk samenwonende partner, de broer of zus, oom of tante bent (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005).

De lokalen en tijdstippen moeten zodanig geacommodeerd worden naargelang bevordering en/of instandhouding van de band met het bezoek. Het inrichtingshoofd dient extra aandacht te hebben voor de affectieve band, onder meer tussen minderjarig kind en hun ouder(s). Concreet zouden er binnen de gevangenis kindvriendelijke ruimtes moeten worden voorzien (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005). Later, in puntje 3. Ouder-kindrelatie tijdens gevangenschap, wordt er dieper ingegaan op het kinderbezoek.

Sinds aanvang van de coronacrisis hebben ook de Belgische gevangenissen strikte maatregelen genomen om verdere verspreiding van het virus te voorkomen en ieders gezondheid te beschermen. Sinds 13 maart zijn de bezoeken in de gevangenissen dan ook afgeschaft. Het recht op bezoek is hierdoor tijdelijk weggefallen, wat het missen van sociaal contact tot een nog groter probleem maakte (Klasbak vzw, z.d.). Sinds 25 mei kunnen gedetineerden geleidelijk aan terug bezoek ontvangen, weliswaar in beperkte vorm. Het terug mogen ontvangen van bezoek gaat gepaard met enkele strikte voorwaarden. Er is slechts één persoon per bezoek toegelaten en enkel mogelijk na reservatie. Daarnaast dient de bezoeker minimum 16 jaar oud te zijn en is er geen ruimte voor fysiek contact. De social distancing dient gerespecteerd te worden en de bezoeker is verplicht een persoonlijk masker te dragen. Uiteraard dienen de regels van de gevangenis gerespecteerd te worden (KVDS, 2020; Federale Overheidsdienst Justitie, 2020). Later in het onderzoeksrapport, bij puntje 3.2.1. Het corona-effect, zal hier uitgebreider bij stil gestaan worden.

Ten slotte heeft de gedetineerde het recht om dagelijks te telefoneren naar mensen buiten de gevangenis, dit op zijn eigen kosten en op de tijdstippen en voor de duur die bepaald wordt door het huishoudelijk reglement. De eerste telefonische contactname na pas beroofd te zijn van zijn of haar vrijheid is kosteloos. Als er aanwijzingen bestaan die de handhaving van de orde of veiligheid kan bedreigen, kan het recht om te telefoneren naar de gedetineerde ontnomen worden (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005).

De kinderen, familieleden en de sociale omgeving van de gedetineerden kunnen zelf geen telefonisch contact opnemen met de gedetineerden. Wat ze wel kunnen doen is geld overschrijven naar hun familielid in de gevangenis. Aangezien gedetineerden telefoneren op eigen kosten, kan deze financiële hulp dit vergemakkelijken (Gevangenis Gent, 2018).

Elk ander communicatiemiddel moet door de penitentiaire administratie ter beschikking worden gesteld of moet door de wet toegestaan zijn (Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, 1 februari 2005). Om de contacten tussen de gedetineerden en hun familie in coronatijden zo goed mogelijk te ondersteunen is er ondertussen een virtuele manier van bezoek mogelijk via videogesprekken (Federale Overheidsdienst Justitie, 2020).

Daarnaast situeert zich op nationaal niveau ook het decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (8 maart 2013). Uit dit decreet kunnen we volgende relevante doelstellingen halen betreffende ons onderzoek:

- De zelfontplooiing van de gedetineerde stimuleren;
- Het sociale, relationele en psychische evenwicht van de gedetineerde herstellen;
- De negatieve gevolgen voor de gedetineerde en zijn directe sociale omgeving, veroorzaakt door en tijdens de detentie, beperken;
- De integratie en participatie in de samenleving na de detentieperiode bevorderen;
- De kans op herval beperken.

Ten eerste is zelfontplooiing gunstig voor het welbevinden van de gedetineerde ouder. Men krijgt de kans op educatie, vormingen etc. Hierbij kunnen interessante vormingen georganiseerd worden door verschillende organisaties. Later in de literatuurstudie, onder punt 5. Vlaams hulp- en dienstverleningslandschap, komen de specifieke organisaties en concrete vormingen aan bod. Hieruit zal blijken dat dit een gunstig effect heeft op de ouder-kindrelatie.

De detentie brengt negatieve gevolgen met zich mee, dit voor zowel de gedetineerde als voor hun directe sociale omgeving. Dit komt later, bij luik A. (Hedendaagse) bevindingen van detentie, verder aan bod. Dit moet zoveel mogelijk trachten vermeden te worden, en waar nodig moet het sociaal-psychisch evenwicht zoveel mogelijk hersteld en bevorderd worden.

Het decreet spreekt niet rechtstreeks over het kind, maar het kind komt bij de uitwerking van de doelstellingen wel uitdrukkelijk aan bod. Het vooruitvloeiende hiervan is het Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit wordt georganiseerd op het regionaal niveau (Decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, 8 maart 2013). Het strategisch plan kent negentien doelstellingen, waarbij slechts één betrekking heeft tot op het gezin van de gedetineerde, waaronder het kind kan vallen, maar niet effectief besproken wordt. Deze is namelijk de vijfde doelstelling: "Tegen 2020 wordt de directe sociale omgeving van gedetineerden actief betrokken bij hun resocialisatie." (Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: "Strategisch plan 2015-2020", 2015).

De trajectbegeleiders van het Justitieel Welzijnswerk (JWW) helpen de gevangenen door hen te begeleiden in aanloop naar en na vrijlating. Dit wordt nader verklaard onder 5.1.3. Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW).

"Een gevangenisstraf kan een traumatische ervaring zijn zowel voor gezinnen en andere mensen van de directe sociale omgeving (d.s.o.) van een gedetineerde als voor de gedetineerde zelf: de impact ervan is vaak aanzienlijk en duurzaam." (Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: Strategisch plan 2015-2020, 2015).

Nu komt er een nieuw strategisch plan inzake hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (2020-2025) aan. De essentie van dit nieuw plan is het creëren van een veiligere samenleving en nieuwe slachtoffers voorkomen (Demir, 2020). De nadruk ligt op het reduceren van recidivegevaar en beveiliging van de samenleving. Men heeft daarbij bijzondere aandacht voor zedendelinquenten, daders van intrafamiliaal geweld en gedetineerden met psychische problemen en verslavingen (Het Laatste Nieuws, 2020). Hierbij zetten ze in op vijf werkpunten, namelijk: werk, onderwijs, wonen, geestelijke gezondheid en schuldinzicht (Demir, 2020).

Op 8 juli 2014 werd er een samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden ondertekend. Dit akkoord vervangt de oude versie van 28 februari 1994 inzake de sociale hulpverlening aan gedetineerden met het oog op een sociale re-integratie, gewijzigd bij het samenwerkingsakkoord tussen de Federale staat en Vlaamse overheid van 7 juli 1998. Een nauwe samenwerking bleek noodzakelijk met het oog op een efficiënte uitoefening van de bevoegdheden van de Vlaamse overheid inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. De missie van de Vlaamse overheid die ze in dit akkoord in acht nemen luidt als volgt: "Het recht van alle gedetineerden en hun directe sociale omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening waarborgen, zodat ze zich kunnen ontplooiën in

de samenleving.” (Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, 8 juli 2014, p.3).

4.6. Conclusie

Bij het opzet van het wetgevend kader stelden we ons de vraag of de wetgeving toereikend is om het welzijn en de veiligheid van kinderen van (ex-)gedetineerden te blijven waarborgen en hoe het recht op privacy, informatie, inspraak en contact geïmplementeerd wordt binnen de praktijk. Specifieker vroegen we ons af of de wetgeving tegemoet komt aan de noden van het kind.

Het geven van een eensluidend antwoord achten we onmogelijk, zo vinden we dat het enerzijds wel voldoet aan de noden van het kind en anderzijds ook weer niet.

Zoals reeds aangegeven bestaat er een veelheid aan regelgeving, maar specifieke regelgeving met betrekking tot kinderen van (ex-)gedetineerden is er amper. Wel vloeien er uit het internationale kinder- en mensenrechtenkader een aantal verplichtingen voort ten aanzien van kinderen van gedetineerden.

In artikel 2 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt beschreven dat elke staat die het verdrag heeft ondertekend de rechten van ieder kind moet eerbiedigen en waarborgen, zonder discriminatie van welke aard ook, en hiervoor alle passende maatregelen moet treffen om dit te waarborgen. Concreet dient de overheid erover te waken dat kinderen niet gediscrimineerd worden vanwege het feit dat hun vader of moeder in de gevangenis zit/zat. In de praktijk merken we op dat het onderwerp ‘detentie’ nog steeds een taboe is en niet ten volle bespreekbaar is in de maatschappij. Kinderen van (ex-)gedetineerden worden nog te vaak gestigmatiseerd.

Op nationaal niveau krijgen gedetineerden specifiekere aandacht in vergelijking tot hun directe sociale omgeving. Bij het nader bekijken van die wetgeving merkten we op dat het kind in brede zin hierin ook betrokken wordt.

De meeste kinderen hebben nood aan contact met hun gedetineerde ouder, betreffende dit gegeven merken we op dat de nationale wetgeving een poging heeft gedaan om tegemoet te komen aan de noden van de directe sociale omgeving.

Op nationaal niveau situeert zich de Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden. In hoofdstuk III van de Basiswet wordt er aandacht geschonken aan de contacten met de buitenwereld. Zoals reeds aangegeven hebben gedetineerden hier recht op, weliswaar binnen de beperkingen die door of krachtens de wet worden bepaald. Er worden drie mogelijkheden tot contact met de buitenwereld besproken, namelijk briefwisseling, bezoek en gebruik van telefoon en andere telecommunicatiemiddelen. Het is niet zo dat wij voor elk besproken contactmiddel opnieuw zullen aangeven wat de regeling is, daarvoor verwijzen we u graag door naar de desbetreffende tekst, namelijk 4.5. Recht op contact.

Een aantal rechten komen omwille van detentie onder druk te staan. Zo is er bijvoorbeeld het recht op contact dat bemoeilijkt wordt, omdat de gedetineerde zich dient te houden aan het huishoudelijk reglement voor de duur en wanneer hij kan telefoneren. Het kind is niet in staat om zelf naar de gedetineerde ouder(s) te bellen, maar is afhankelijk van wanneer de ouder belt. De gedetineerde dient zelf de telefoonkosten op zich te nemen, dat lijkt vanzelfsprekend, alhoewel we ons voorstellen dat dit geen evidentie is en het financiële kostenplaatje het recht op contact kan bemoeilijken. Dit is niet alleen het geval wat betreft telefonie, ook is het geen evidentie om de kosten te dragen om op bezoek

te gaan naar de ouder in de gevangenis. De financiële gevolgen van detentie bemoeilijken het contact. Indien er onvoldoende financiële middelen ter beschikking zijn kan er niet tegemoet gekomen worden aan de nood van het kind om mama en/of papa te horen of te zien. Naar ons aanvoelen houdt de wetgeving, naast het feit dat de eerste telefonische contactname na pas beroofd te zijn van zijn/haar vrijheid kosteloos is, hier weinig tot geen rekening mee. Het biedt geen ondersteuning zodat alsnog kan tegemoet gekomen worden aan die nood.

Gevangenis en organiseren elke maand minstens één activiteit voor de gedetineerde ouder en hun kind(eren), zogenaamd het kinderbezoek. De regelgeving zou moeten tegemoetkomen aan de noden van het kind, echter is het deels afhankelijk van wanneer de activiteit plaatsvindt. Als het kinderbezoek op woensdagnamiddag of in het weekend georganiseerd wordt is het bijvoorbeeld niet ideaal voor kinderen en jongeren met hobby's op die momenten. De doelgroep valt daardoor uit de boot. Daarnaast is het moeilijk te bepalen of het opgelegde minimum voldoet aan de noden, in die zin dat het afhankelijk is van kind tot kind. We kunnen ons voorstellen dat niet ieder kind voldoende heeft aan één kinderbezoek per maand. Uiteraard hebben de gevangenis hierin nog vrijheid en wordt er vanuit de wet louter opgelegd dat er hoe dan ook een kinderbezoek per maand dient plaats te vinden. We vinden het te weinig, zo kan het minimum opgevat worden als maximum. We stellen voor om het opgelegde minimum in de wetgeving op te trekken.

Wat betreft het recht op informatie is uit literatuurstudie gebleken dat sommige ouders ervoor opteren om de informatie over detentie niet mee te delen aan hun kind(eren). Dit omwille van diverse redenen. Sommige ouders schamen zich voor de detentie en willen hun kind(eren) hiertegen beschermen. Uiteraard heeft het kind recht om de informatie te verkrijgen, echter blijven de ouders primair verantwoordelijk voor de opvoeding en ontwikkeling van hun kind(eren) en bepalen ze dan ook welke informatie ze al dan niet delen met hun kind. Nochtans is het van belang dat de ouders en zorgverleners een belangrijke rol spelen in het juist informeren van het kind, gezien zij de sleutelfiguren zijn (Houtman, 2014). Kinderen hebben nood aan een duidelijk en eerlijk antwoord op maat. Wanneer bepaalde informatie voor hen wordt achtergehouden, wordt er niet tegemoet gekomen aan de nood aan correcte informatie (op maat).

We kunnen concluderen dat de wetgeving zich op bepaalde vlakken nog beter kan afstemmen op de noden en behoeften van kinderen en/of gezinnen en op wat zij als ondersteunend kunnen ervaren. We houden dan ook een pleidooi om ouders voldoende (financiële) ondersteuning te bieden zodat ze de kans hebben om hun kind(eren) naar behoren op te voeden en de kinderen de mogelijkheid hebben om contact te kunnen onderhouden met de gedetineerde ouder.

B.2. Hulp- en dienstverleningslandschap in Vlaanderen in vergelijking met Nederland

5. Vlaams hulp- en dienstverleningslandschap

Aan de hand van onze literatuurstudie trachten we een beeld te schetsen van het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen. Het doel is om na te gaan of het aanbod al dan niet toereikend is voor de noden van kinderen van gedetineerde ouders in Vlaanderen. We maken hierbij tevens de vergelijking met Nederland en het daar bestaande expertisecentrum K I N D. We gaan na of de invoering van dergelijk expertisecentrum in Vlaanderen wenselijk zou zijn. Om een volledig beeld te krijgen van het hulp- en dienstverleningsaanbod voor kinderen van (ex-)gedetineerden, maken we een opsplitsing. Enerzijds brengen we het huidige hulp- en dienstverleningsaanbod voor kinderen van (ex-)gedetineerden in kaart en anderzijds de organisaties die inzetten op de ouder-kindrelatie, waar niet enkel aandacht aan het kind wordt geschonken, maar ook aan de (ex-)gedetineerde.

5.1. Hulp- en dienstverlening specifiek voor kinderen

Hieronder volgt een overzicht van organisaties die werken met of rond kinderen van (ex-)gedetineerden.

5.1.1. Kind en Gezin (K&G)

Ten eerste hebben we Kind en Gezin (K&G). K&G is een kennisautoriteit wanneer we spreken over het welzijn van het kind. Ze zetten zich in voor de kansen en belangen van alle kinderen, ook voor degenen die extra ondersteuning nodig hebben. De organisatie richt zich qua samenwerking in eerste instantie tot de ouder om zo hun visie en professionaliteit met hen te delen. Op beleidsmatig vlak is K&G een bondgenoot van het welzijns-, gezins- en gezondheidsbeleid. Naar het brede publiek toe gaat de organisatie vooral informeren en sensibiliseren. Het doel van de organisatie is het vergroten van het welzijn en creëren van kansen voor kinderen (Kind en Gezin, z.d.).

Het bieden van ondersteuning bij het onderhouden van onderling contact tussen de gedetineerde en zijn gezin is, zoals reeds aangehaald, uitermate belangrijk. Hiervoor werden binnen de gevangenis van Beveren reeds enkele projecten in samenwerking met Kind en Gezin op poten gezet ter ondersteuning van de ouder-kindrelatie. Zowel Kind en Gezin, het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning, het Centrum Algemeen Welzijnswerk als het Justitieel Welzijnswerk zijn betrokken organisaties binnen de penitentiaire inrichting van Beveren (Lauwereys, 2018). Deze organisaties komen verder nog aan bod.

K&G heeft naast hun beschikbare dienstverlening ook een erkennende en subsidiërende rol voor haar partnerorganisaties. Hieronder bespreken we enkele van deze organisaties, namelijk Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG's) en de inloopteams (Kind en Gezin, z.d.).

5.1.1.1. Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG)

Het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) zet zich in voor gezinnen met kinderen van 0 tot en met 12 jaar (met bijzondere aandacht voor kinderen van 0 tot 6 jaar). De CKG's worden erkend door Kind en Gezin via enveloppesubsidies voor hun aangeboden hulpmodes. In Vlaanderen zijn er achttien erkende en gesubsidieerde CKG's (Kind en Gezin, z.d.).

Doel?

De CKG's voorzien in een tijdelijk hulpaanbod voor opvoedingsproblemen in gezinnen met kinderen tot 12 jaar. Dit wanneer blijkt, uit de aard van de situatie, dat deze problematiek nog omkeerbaar is (Kind en Gezin, z.d.).

Het CKG gaat respectvol om met de zorgvragers in al hun diversiteit (religie, origine, stand, herkomst etc.). Men kan in alle vrijheid een hulpvraag stellen en kan signalen geven dat het opvoedingsgebeuren voor ouder en/of kind vastloopt of dreigt vast te lopen (CKG, 2020).

Het CKG zet in op empowerment en streeft er bijgevolg naar om, na hun hulpinterventie, de ouders terug in hun eigen kracht te laten komen. Zodat ze de opvoeding voor hun kind(eren) op een verantwoorde manier kunnen verderzetten (CKG, 2020).

Werking?

Het CKG treedt preventief op, met oog op het voorkomen van escalatie of crisis binnen het gezin. Zo wordt een toename van gezinsproblemen vermeden door het vroegtijdig aanpakken van het probleem. Waar nodig wordt samen met de ouders een netwerk van familie, vrienden en hulpverleners uitgebouwd rond het gezin om hen te ondersteunen naar de toekomst toe (CKG, 2020).

De aard van de situatie in het gezin dient omkeerbaar te zijn. Dit betekent dat verbetering in de gezinssituatie mogelijk moet zijn en dat het gezin met tijdelijke ondersteuning van het CKG terug op weg geholpen kan worden. Van het gezin wordt bereidheid tot samenwerking verwacht (CKG, 2020).

Het CKG biedt hulp aan gezinnen met kinderen in acute crisissituaties en is 24/24u bereikbaar op elke dag van het jaar. Daarnaast springt het CKG ook bij indien er hoogdringende voorlopige maatregelen werden opgelegd, maar hiervoor geen aanbod beschikbaar is (CKG, 2020).

Hulpaanbod

Vanuit het CKG wordt een ruim hulpaanbod aangeboden waarin voldoende perspectief is op verandering. CKG's zijn voortdurend bezig met hun aanbod te vernieuwen en beter af te stemmen op de vragen uit hun regio (CKG, 2020).

Ingevolge het subsidiariteitsbeginsel dient voorkeur te worden verleend aan de minst ingrijpende maatregel. Dit houdt in dat (Borms, 2018):

- Buitengerechtelijke hulp voorrang krijgt op gerechtelijke hulpverlening;
- Hulpverlening in de normale omgeving van de jongere voorrang krijgt op een eventuele plaatsing;
- Plaatsing in een gezin voorrang krijgt op een plaatsing in een residentiële voorziening.

Hieronder worden enkele modules/aspecten besproken die het CKG aanbiedt en die relevant zijn voor ons onderzoeksthema (CKG, 2020). Ook hier wordt vertrokken vanuit een systeem(theoretische) benadering, waarbij men de aangekaarte problematiek als een gezinsprobleem aanschouwt en dus in zijn totaliteit gezien/aangepakt dient te worden (Borms, 2018).

1) Mobiele hulpverlening

Het eerste aspect binnen het hulpaanbod van CKG betreft mobiele begeleiding. Dit houdt in dat het CKG gezinnen thuis begeleidt. De ervaren problemen worden aangekaart en samen met de begeleider wordt er gezocht naar wat wél goed verloopt thuis. Dit tracht men vanuit een empowerment-gedachte te versterken (CKG, 2020).

Daarnaast probeert de begeleider samen met de zorgvrager de situaties die minder goed verlopen in kaart te brengen en wordt er gekeken hoe dit anders aangepakt kan worden. Eveneens houdt de begeleider (extra) stimulans voor het kind hierbij in het achterhoofd. Het aanbod van mobiele begeleidingen varieert en is dus afhankelijk van de buurt waarin de zorgvrager woont (CKG, 2020).

2) Ambulante hulpverlening

Ouders kunnen ook binnen het CKG beroep doen op ambulante opvang. Dit betekent dat hun kind voor een korte tijd verblijft in een CKG en dat het kind er zowel overdag als 's nachts terecht kan. Alles verloopt op een huiselijke manier. Tijdens het verblijf wordt intensief gewerkt met het kind en wordt samen met de ouder gezocht hoe de thuissituatie en de relatie met het kind anders aangepakt kan worden. De opvang wordt gecombineerd met een mobiele begeleiding of een ambulante pedagogische training (CKG: "Ambulante hulpverlening", 2020).

Programma's mobiel en ambuland

Aangezien CKG zowel begeleidingen biedt in het (dichtstbijzijnde) CKG-centrum (ambuland), alsook school- en huisbezoeken doet (mobiel) verkozen we deze overkoepelende titel om hieronder de aangeboden, voor ons onderzoeksthema relevante, programma's van CKG nader toe te lichten.

Het CKG richt zich zo onder meer op het trainen van gebruik van positieve en doeltreffende opvoedingsstrategieën (bv. 'Hoe pak je ongewenst gedrag aan?'). Men hoopt hiermee ouders te kunnen helpen in de omgang met moeilijke (opvoedings)situaties. Dit programma telt vier sessies van twee uur per week en is genaamd: "Triple P". Dit staat voor Positief Pedagogisch Programma (CKG: "Triple P", 2020).

Eveneens biedt het CKG het "STOP 4-7"-programma, wat staat voor "Samen sterker Terug Op Pad". Dit programma kent een preventieve doelstelling; men wil namelijk probleemgedrag bij kinderen tussen vier en zeven jaar aanpakken om zo problematieken op oudere leeftijd te voorkomen. Er wordt gedurende dit programma met zowel het kind, de thuis- en de schoolcontext gewerkt. De nadruk ligt ook hier terug op het versterken en/of aanleren van gewenst gedrag. Men komt één keer per week (en dit gedurende tien weken) samen in een groep van tien kinderen en werkt onder meer aan een optimalisatie van sociale vaardigheden. Gedurende die periode zijn er ook oudertrainingen voorzien, waarbij verschillende opvoedingsthema's en een concrete aanpak belicht worden. Leerkrachten worden ook gedurende vier momenten getraind in de aanpak van kinderen. Huis- en schoolbezoeken behoren eveneens tot de mogelijkheden, men hoopt op die manier de implementatie van de nieuwe (aangeleerde) aanpak te kunnen ondersteunen (CKG: "STOP 4-7", 2020).

Vervolgens is er ook sprake van een “Tuimelwerking”. Een ouder en zijn of haar kind, worden samen met een groepje andere ouders en hun kinderen, begeleid in het dichtstbijzijnde centrum van CKG. Er wordt onder meer gewerkt aan het stimuleren van de algemene ontwikkeling van het kind, een goede dagstructuur voor ouder en kind, algemene aanpak van de kinderen (met focus op de concrete vragen die leven binnen de groep ouders) en het versterken van het netwerk van de ouder (CKG: “Tuimel”, 2020).

Toegepast op de doelgroep van ons onderzoek, namelijk kinderen van (ex-)gedetineerde ouders, kan deze Triple P, STOP 4-7 en Tuimelwerking een grote meerwaarde betekenen voor de achterblijvende ouder. Het is namelijk van essentieel belang dat deze ouder positieve aandacht schenkt aan de algemene ontwikkeling van zijn/haar kind. Dit omdat de situatie een grote impact kan hebben op het kind. Een goede dagstructuur kan een grote betekenis hebben voor een kind, vermits het namelijk zorgt voor veiligheid, zekerheid en rust. Verder kan de achterblijvende ouder, dankzij de Tuimelwerking, rekenen op een netwerk van andere ouders (waarin concrete vragen besproken kunnen worden). Maar er wordt ook extra ingezet op het positief versterken van het reeds bestaande sociale netwerk van de ouder. De ouder kan van de mogelijkheid gebruikmaken om een begeleider van het CKG uit te nodigen op huisbezoek en de tips uit de groepswerking toe te passen met ondersteuning van de begeleider (CKG: “Tuimel”, 2020; CKG: “Triple P”, 2020; CKG: “Stop4-7”, 2020).

3) Residentiële hulpverlening

Indien nodig biedt CKG ook residentiële opvang aan kinderen (CKG, 2020). Dit kan bestaan uit crisisopvang, korte termijn of lange termijn opvang. In de periode van opvang/begeleiding poogt men de actuele problematieken onder handen te nemen en opnieuw een leefbaar klimaat te verwezenlijken. Crisisopvang kent een maximumduur van zeven dagen. Korte residentiële opvang kent een maximumduur van zes weken. Vanaf een langere duur dan zes weken wordt van een lange residentiële opvang gesproken en dient er een aanvraag te gebeuren via de intersectorale toegangspoort (ITP)¹ (CKG, 2020).

Deze hulpverlening is niet rechtstreeks toegankelijk, aangezien deze heel ingrijpend en gespecialiseerd is en het aantal plaatsen beperkt is. Men poogt deze hulp te vrijwaren voor diegenen die er het meest nood aan hebben. Vandaar dat er een doorverwijzing dient te gebeuren én dat alle niet-rechtstreeks toegankelijke hulpaanvragen via één toegangspoort (nl. de intersectorale toegangspoort, ITP) gaan (Jeugdhulp: “Intersectorale toegangspoort (ITP)”, z.d.).

¹ Jeugdhulp kan rechtstreeks toegankelijk zijn (bv. JAC) of niet-rechtstreeks toegankelijk (bv. langere residentiële opvang in een CKG). Eveneens kan deze vrijwillig (met instemming) of gedwongen (door tussenkomst van de jeugdrechter) gebeuren. Wij als bachelorproefgroep focussen vooral op de (jeugd)hulpaanbieders uit de bijzondere jeugdbijstand, aangezien zich hier de hulp aan minderjarigen in verontrustende opvoedingssituaties (VOS) bevindt. Een VOS is een situatie die de ontwikkeling van een minderjarige bedreigt doordat zijn psychische, fysieke of seksuele integriteit of die van één of meer leden van zijn gezin wordt aangetast of doordat zijn affectieve, morele, intellectuele of sociale ontplooiingskansen in het gedrang komen. Waardoor het aanbieden van jeugdhulpverlening maatschappelijk noodzakelijk kan zijn (Borms, 2018). Het doel is hier voornamelijk het bieden van hulp en ondersteuning aan de jongere en diens gezin met de bedoeling om een maatschappelijke (re-)integratie van de jongere mogelijk te maken en/of te behouden (Borms, 2018). De maatschappelijke noodzaak slaat hier op de beslissing (door het team gedragen) om het dossier te melden bij een gemandateerde voorziening, via een zogenaamd motivatiedocument (M-document) om (jeugd)hulpverlening in te schakelen (Borms, 2018).

5.1.1.2. Inloopteams

Ook de inloopteams (Integraal Laagdrempelig Opvoedings- OndersteuningsPunt) genieten subsidiëring door K&G. Deze teams willen vooral preventieve steun bieden aan gezinnen (tijdens eventuele detentie van een ouder) in de voor- en/of vroegschoolse periode, gekenmerkt door een maatschappelijke kwetsbare positie (bv. minder financiële middelen etc.). Door middel van partner 'Huizen van het Kind' kunnen inloopteams ook de reeds bestaande ondersteuning die er voor alle gezinnen bestaat aanbevelen en/of eenvoudig contacten leggen ("Kind en Gezin: inloopteams", z.d.).

De inloopteams staan in voor de preventieve gezinsondersteuning. Zo geeft de organisatie in het Penitentiair Complex van Brugge ondersteuning aan moeders met kinderen en zwangere vrouwen (de Jong, Vlaamse overheid & Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, z.d.). Binnen de gevangenissen van Brugge, Hasselt, Lantim en Berkendael kunnen vrouwen echter met hun kind (tot 3 jaar) verblijven. Brugge staat bekend om zijn grootste moeder-kind afdeling en de aanwezigheid van een operationele moeder-kind werking (Nuytiens, 2018).

5.1.2. Huis van het Kind

Huis van het Kind is een samenwerkingsverband dat op gemeentelijk niveau tot stand gekomen is vanuit lokale overheden, vrije beroepen, middenveldorganisaties, vrijwilligers en burgers. Ze staan in voor de ondersteuning van (aanstaande) gezinnen met kinderen door het beantwoorden van vragen rond opgroeien en opvoeden (Huis van het Kind, 2011).

Het Huis van het Kind stemt zich af op de noden en behoeften van gezinnen, waardoor er vraaggericht te werk wordt gegaan. Hun visie is gelijklopend, maar per gemeente wordt er een verschillende aanpak gehanteerd. Het Huis van het Kind is namelijk een samenwerkingsinitiatief dat overkoepelend is voor verschillende organisaties die lokaal tot regionaal aanwezig zijn. Er zijn echter wel enkele verplichte partners die door Kind en Gezin als overheid worden gesubsidieerd (Het Hoekhuis, 2018). Dit zijn preventieve medische consultants (erkend of gesubsidieerd door K&G), een regioteam van K&G en minimaal twee andere aanbodvormen die inzetten op ontmoeting, groepswerk, laagdrempelige individuele ondersteuning of een onthaal- en informatiepunt (Vlaamse regering, 2013). Andere niet-verplichte organisaties, bijvoorbeeld het CLB, JAC of lokale kinderopvanginitiatieven, kunnen aansluiten indien ze dat wensen (Het Hoekhuis, 2018). Via dergelijke samenwerkingen verzamelt het Huis van het Kind expertise om verscheidene levensdomeinen, waarop opvoeding en opgroeien zich situeren, met elkaar in verbinding te brengen. Men probeert via het aanreiken van partnerorganisaties gezinnen verder te ondersteunen in datgene waarin Huis van het Kind minder expertise heeft. Dit kadert binnen hun werkingsprincipe van geïntegreerd en holistisch werken (EXPOO: "Huizen van het kind", z.d.).

Aangezien Huis van het Kind meerdere vestigingen heeft en wenst in te spelen op lokale noden, is het aangewezen dit in rekening te brengen binnen het betrokken welzijnslandschap. Belangrijk is het bewustzijn dat zowel de noden als de aanwezige actoren kunnen variëren van vestiging tot vestiging. De ene zet in op aanbod voor ouders met tieners, anderen zetten hoofdzakelijk in op armoedebestrijding etc. (EXPOO: "Huizen van het kind, z.d.).

5.1.3. Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW)

Het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) staat in voor het versterken van het welzijn. Het CAW kan aanzien worden als een sector op zichzelf. Op sectoraal niveau zijn er elf centra te onderscheiden, verspreid over Vlaanderen en Brussel. Samen vormen ze een netwerkorganisatie die ervoor kiest om

intensief samen te werken. Iedere CAW Groep heeft een eigen gebied waarbinnen gewerkt wordt en bestaat uit een beleidsgroep, enkele sectorale werkgroepen en de medewerkers van de CAW Groep. De beleidsgroep zet in op enkele eenduidige en gezamenlijke boodschappen en buigt zich over het maken van beleidsafspraken. De sectorale werkgroepen zijn overstijgend en stemmen het beleid en de communicatie op elkaar af. De medewerkers van de CAW Groep ondersteunen alle centra en focussen zich op de belangenbehartiging ten aanzien van de overheid (CAW, z.d.).

Daarnaast maakt het CAW ook gebruik van een chatfunctie. Het CAW wil steun bieden aan iedereen die het moeilijk heeft en wil opkomen voor de kwetsbare groepen. Hier kan iedereen dus terecht met eender welk probleem. Aan de hand van deze tool kan anoniem en gratis contact opgenomen worden met een medewerker van het CAW die helpt zoeken naar een antwoord op de vraag of een oplossing voor het probleem (CAW, z.d.).

De missie van de CAW Groep is om steun te bieden aan al wie het moeilijk heeft, zodat ze vervolgens zelfstandig verder kunnen, de mogelijkheden van mensen te versterken, uitsluiting te bestrijden en op te komen voor een menswaardig leven. Ze hechten veel belang aan gelijke kansen en een harmonieuze samenleving voor iedereen (CAW, z.d.).

De visie van de CAW Groep is om binnen een veranderende samenleving met een groot aanbod aan welzijnsnoden een sterk en autonoom samenwerkingsverband te vormen. De CAW- groep wil een speler zijn in het welzijnslandschap dat alle CAW's vertegenwoordigt en ondersteunt. Ze willen hun stem laten horen aan al wie opkomt voor kwetsbare groepen (CAW, z.d.).

Het CAW kent twee verschillende afdelingen: JAC en JWW, waar telkens een specifieke doelgroep terecht kan zodat men gericht op hun noden kan inspelen. Deze lichten we nu graag even toe.

5.1.3.1. Jongerenaanbod van het CAW (JAC)

De eerste afdeling die we kunnen onderscheiden is het Jongerenaanbod van het CAW (JAC). Het JAC biedt gratis hulp aan jongeren tussen 12 en 25 jaar via verschillende contactmogelijkheden. Er kan contact opgenomen worden door een e-mail te sturen, te bellen of (anoniem) te chatten. Tijdens de openingsuren, die regioafhankelijk zijn, kan ook binnengestapt worden bij de hulpverleners van het JAC. De jongere kan er terecht met eender welke vraag, aangaande eender welk thema. De meest voorkomende thema's die in JAC's besproken worden zijn administratie en geld, (mentale) gezondheid, migratie, op eigen benen staan, vrienden en familie etc. (JAC, z.d.).

Bovendien biedt het JAC hulp aan op verschillende wijzen. Een jongere kan er bijvoorbeeld begeleid worden door een hulpverlener. Maar hij/zij kan ook praktisch geholpen worden, bijvoorbeeld door ondersteuning in de zoektocht naar onderdak ter preventie van dakloosheid. Verder staat het JAC eveneens in voor crisishulp. "Soms kan het thuis behoorlijk mislopen en kan het moeilijk worden om als gezin bij elkaar te blijven", klinkt het. Dit lijkt een herkenbare situatie te zijn voor kinderen van ouders die aan het begin van een detentieproces gekomen zijn. Tijdens de moeilijke periode die die jongeren moeten ondergaan, kunnen ze zeker en vast het JAC raadplegen (JAC, z.d.).

5.1.3.2. Justitieel Welzijnswerk (JWW)

De tweede afdeling is het Justitieel Welzijnswerk (JWW). Deze dienst heeft oog voor de gedetineerde en zijn directe sociale omgeving (partner, kinderen, ouders etc.). JWW bestaat uit professionals en vrijwilligers, zowel binnen als buiten de gevangenis muren. Binnen hun visie streven ze ernaar dat iedereen in de samenleving over gelijke basisrechten beschikt en hier actief gebruik kan van maken.

Hierdoor blijven gedetineerden het recht behouden tot een hulp- en dienstverlening op maat (Paterson, z.d.).

De dienst zet in op empowerment van beide partijen namelijk de gedetineerde en zijn omgeving. Men gaat aan de slag om de persoonlijke krachten en mogelijkheden te versterken (CAW Noord-West-Vlaanderen, z.d.).

Doordat het CAW een organisatie is die enkel actief is in Vlaanderen en Brussel, geldt dit ook voor JWW. Binnenin de gevangenis neemt de dienst drie rollen op, namelijk trajectbegeleider, organisatieondersteuners en vrijwilligers (Paterson, z.d.).

De trajectbegeleiders gaan samen met de gedetineerde aan de slag door op zoek te gaan naar hulpmiddelen om problemen op te lossen. Deze problemen situeren zich binnen allerlei levensdomeinen zoals huisvesting, financiële problemen of moeilijkheden in de relatie met familieleden. Een andere taak van trajectbegeleiders is de gedetineerde in contact brengen met hulpverleningsdiensten die een werking hebben buiten de gevangenis. Dit staat dikwijls in teken van de vrijlating (Paterson, z.d.).

Een tweede rol van het JWW is een organisatieondersteuner zijn. Hierin gaat men andere hulp- en dienstverleners die werkzaam zijn in de gevangenis ondersteunen. Deze andere organisaties zetten zich in voor onderwijs, arbeid, vorming, sport, ontspanning, cultuur etc. (Paterson, z.d.).

Een laatste actor van de dienst zijn de vrijwilligers. Zij zijn er voor de gedetineerden. Men komt op bezoek of helpt gedetineerden met een bepaalde activiteit. Naast de intramurale werking heeft JWW ook een extramurale werking. De dichte omgeving van een gedetineerde kan bij hen terecht voor informatie, advies en psychosociale ondersteuning (Paterson, z.d.).

Het hulpverleningscontact tussen JWW en kinderen van gedetineerde ouders, betreft ten eerste de voorbereiding en eventuele nabespreking van de gevangenisbezoeken. De voorbereiding is afhankelijk van de leeftijd van het kind wanneer het in contact komt met het gevangeniswezen. Er bestaan echter wel tal van boekjes op maat, maar deze worden enkel bezorgd aan diegenen die erom vragen. Doordat men vraaggericht werkt, worden heel wat potentiële cliënten niet bereikt. Indien nodig verwijst het JWW de kinderen door naar een specifieke therapeutische begeleiding (Becu, 2011).

5.1.4. Kennisplein.be

Steunpunt Mens en Samenleving (SAM) nam in samenwerking met verschillende partners het initiatief om kennisplein.be op te richten. Dit is een online trefpunt dat ondersteuning biedt aan mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Kinderen van (ex-)gedetineerden kunnen hier dus onder vallen. Op kennisplein.be wordt actuele en praktijkgerichte kennis verzameld en verbonden over tal van thema's (Kennisplein, 2020).

Er wordt gewerkt rond levenskwaliteit, maar de invulling hiervan is afhankelijk van de persoon in kwestie. Kennisplein.be zet in op een zorg- en welzijnslandschap dat tools aanreikt om dergelijk maatwerk te realiseren (Kennisplein, 2020).

Kennisplein.be functioneert als draaischijf tussen sectoren en functies die zich inzetten voor maatschappelijk kwetsbaren en tracht op deze manier informatie toegankelijk en zichtbaar te maken. Zo probeert men in te zetten op netwerking en samenwerkingen op intersectoraal vlak (Kennisplein, 2020).

Op Kennisplein.be is de kennisbank te vinden. Hier worden tal van informatiebronnen en tools gebundeld op basis van trefwoorden en thema's. Elk thema heeft een themapagina waarop alle relevante items en gerelateerde thema's vermeld staan (Kennisplein, 2020).

In de kennisbank zijn 35 thema's te vinden. Het meest relevante thema voor ons is 'detentie'. Op de themapagina worden cijfers meegegeven bijvoorbeeld over het aantal gevangenen in België, de locaties ervan en het aantal gedetineerden. Daarnaast wordt ook duidelijk gemaakt dat detentie meer is dan enkel een vrijheidsberovende straf. Het heeft ook een enorme impact op het welzijn van de gedetineerde en beperkt de deelname aan de maatschappij (Kennisplein, 2020).

Er wordt ook een beeld geschetst van de gemiddelde gedetineerde. Deze komt meestal uit een maatschappelijk kwetsbaar gezin dat met complexe problemen worstelt. Het is dan ook belangrijk om zicht te hebben op de oorzaken van delinquent gedrag, namelijk een gebrek aan persoonlijke en maatschappelijke verbindingen waardoor welzijnsproblemen ontstaan. Door detentie worden 'oude' welzijnsproblemen vaak terug belicht en versterkt (Kennisplein, 2020).

Ook wordt uitleg gegeven over het ondersteuningsaanbod om aan detentie gerelateerde problemen aan te pakken. De Vlaamse Gemeenschap voorziet een hulp- en dienstverleningsaanbod binnen de Vlaamse en Brusselse gevangenen. Dit aanbod is gericht op het beperken van schadelijke effecten van detentie en het stimuleren van de aansluiting met het maatschappelijke leven. Re-integratie is na detentie een essentiële stap (Kennisplein, 2020).

Tot slot zijn tal van artikels, tools, publicaties en externe links betreffende het thema detentie te vinden op de themapagina (Kennisplein, 2020).

5.1.5. Awel vzw

Awel is een organisatie die bestaat uit 300 vrijwilligers. Awel luistert naar kinderen en jongeren met een vraag, een verhaal of een probleem. In 2018 kreeg Awel ongeveer 540 oproepen per dag, wat op jaarbasis bijna 27.882 oproepen betreft (Awel vzw, 2020).

De missie van Awel is om kinderen en jongeren de mogelijkheid te bieden anoniem contact te leggen en geholpen te worden. Zo hoopt Awel een luisterend oor te bieden en mee te voelen en denken met het kind. De visie van Awel is om een betrouwbaar, gratis en makkelijk bereikbaar contactkanaal te vormen voor kinderen (Awel vzw, 2020).

Net door de grote verscheidenheid aan te raadplegen organisaties/telefoonlijnen, kwam Awel in 2004 tot leven met een algemeen noodnummer, namelijk 102 (Awel vzw, 2020).

Kinderen en jongeren van 6 tot 25 jaar kunnen bij Awel terecht. De contactmogelijkheden zijn heel divers: telefonisch, mail, chat of brief. Vaak voorkomende onderwerpen zijn relaties (met ouders), vriendschap, verliefdheid, zware gevoelens, het gevoel afgewezen te worden etc. (Awel vzw, 2020).

Awel lijkt ons een relevante partner, omdat gespreksonderwerpen zoals relaties met ouders en zware gevoelens wel degelijk kunnen leiden tot een gesprek waarin kinderen van (ex-)gedetineerden praten over hun problematiek.

Tenslotte kan Awel steeds het kind doorverwijzen naar andere instanties (Awel vzw, 2020). Het leek ons in het kader van onze bachelorproef interessant om na te gaan naar welke organisaties Awel kinderen van (ex-)gedetineerden doorstuurt wanneer zij met vragen zitten rond een desbetreffende situatie, helaas kwam het door werkdruk binnen de organisatie niet tot een contactmoment.

5.1.6. Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instantie die decretaal werd opgericht door het Vlaams Parlement in 1998. Alles wat het Kinderrechtencommissariaat doet, heeft betrekking op een goede naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen. Het Kinderrechtencommissariaat rapporteert dan ook jaarlijks aan het Vlaams Parlement over zijn werkzaamheden en krijgt hiervan een jaarlijkse dotatie (Kinderrechtencommissariaat, 2019).

Aan het hoofd van het Kinderrechtencommissariaat staat de kinderrechtencommissaris. Deze heeft een mandaat voor 6 jaar en dit kan één keer verlengd worden. Sinds 1 augustus 2019 is dit Caroline Vrijens. Zij is ondertussen de derde kinderrechtencommissaris (Kinderrechtencommissariaat, 2019). De opdrachten die het Kinderrechtencommissariaat krijgt en vertaalt in een beleidsplan, worden samen met een multidisciplinair team uitgevoerd. Dit team bestaat uit tal van adviseurs met elk een specifieke bevoegdheid (Kinderrechtencommissariaat, 2020).

Daarnaast beschikt het Kinderrechtencommissariaat sinds 2010 ook over een overleg- en adviesorgaan. Zo kan men advies inwinnen uit het maatschappelijke veld, de wetenschap en de politieke fracties van het Vlaams Parlement. De leden van het overleg- en adviesorgaan zetelen net zoals de kinderrechtencommissaris 6 jaar en het mandaat is ook voor hen éénmaal hernieuwbaar. De voorzitter ervan is sinds 2017 Kristel Verbeke. Haar voorgangers waren Peter Adriaenssens en Iris Van der Veken (Kinderrechtencommissariaat, 2019).

De dubbele opdracht van dit adviesorgaan bestaat enerzijds uit het geven van een breder maatschappelijk en politiek draagvlak aan het Kinderrechtencommissariaat. Anderzijds moet het fungeren als klankbord voor het Kinderrechtencommissariaat om strategische doelen uit de beleidsnota waar te maken en opdrachten uit het decreet vorm te geven (Kinderrechtencommissariaat, 2019).

De drie speerpunten in de werking van het Vlaams Kinderrechtencommissariaat zijn de Klachtenlijn voor kinderen en jongeren; het adviseren van verschillende instanties en de commissie van toezicht voor gesloten en besloten jeugdinstellingen (Kinderrechtencommissariaat, 2019).

De klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat richt zich tot jongeren onder de 18 jaar en hun belangenbehartigers, waarbij er zich een schending van de rechten van kinderen en jongeren voordoet. Dit kan op tal van terreinen zijn, bijvoorbeeld gezondheidszorg, onderwijs, voorzieningen of justitie (Kinderrechtencommissariaat, 2017). Met betrekking tot detentie lijkt dit laatste terrein ons dus wel interessant. Het is zo dat zowel volwassenen als de minderjarigen zelf een klacht kunnen indienen als de rechten van het kind of de jongere worden geschonden (Kinderrechtencommissariaat, 2017).

Vervolgens wordt de klacht grondig en onafhankelijk onderzocht door de Klachtenlijn. Dergelijk onderzoek gaat pas van start wanneer andere middelen geen geschikte oplossing kunnen bieden. De klacht wordt afgetoetst aan het kinderrechtenverdrag, het heersende wettelijke kader en de algemeen aanvaarde ombudsnormen. Dit laatste heeft betrekking op de behoorlijk- en zorgvuldigheid van de dienstverlening van zowel voorzieningen, diensten als overheden. Daarna wordt er door de Klachtenlijn bemiddeld en geadviseerd om de klacht in het belang van de minderjarige om te buigen (Kinderrechtencommissariaat, 2017).

Wanneer individuele klachten binnenkomen met betrekking tot regelgeving die in strijd is met het kinderrechtenverdrag, dan wordt dit teruggekoppeld naar de desbetreffende overheid. Het doel hiervan is om toekomstige problemen te voorkomen. Ook bij onduidelijke, discriminerende, ontbrekende of inconsequente wetgeving is dit het geval. Eveneens adviezen, standpunten, dossiers of knelpuntnota's worden door het Kinderrechtencommissariaat onderzocht op diepgaande kinderthema's en onderliggende problemen om vervolgens het Vlaams Parlement te kunnen adviseren. Verder worden beleidsadviezen afgetoetst aan de hand van het kinderrechtenverdrag (Kinderrechtencommissariaat, 2017).

De Commissie van toezicht werd opgericht in 2017. Dit toezichtsorgaan richt zich tot alle Vlaamse instellingen waar jongeren verblijven en hun vrijheid hierdoor tijdelijk wordt ontnomen. De Commissie werkt aan de hand van maandcommissarissen die maandelijks gesprekken voeren met jongeren, opvoeders en directie van gesloten of besloten voorzieningen. Zo houdt men in het oog dat de rechten van jongeren worden gerespecteerd en kan met als verbindingspersoon bij conflicten fungeren. De Commissie voert zijn opdrachten in volle onafhankelijkheid uit doordat de kinderrechtencommissaris als voorzitter van het toezichtsorgaan het secretariaat van de Commissie aanstuurt (Kinderrechtencommissariaat, 2017).

5.1.7. Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB)

Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) is een organisatie die samenwerkt met scholen. Leerlingen kunnen er terecht met vragen over leren en studeren, onderwijsloopbaan, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg. De aangeboden hulp van het CLB is gratis en is toegankelijk voor ouders, leerlingen, leerkrachten en directies. Binnen het CLB wordt gewerkt met een multidisciplinair team van artsen, verpleegkundigen, pedagogen, psychologen, maatschappelijk werkers etc. De hulpverlening werkt vraaggestuurd (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, z.d.).

Het CLB heeft vier vertakkingen in hun werking. Allereerst geeft men gratis info, advies en begeleiding. Deze tak biedt hulp aan op vier punten, namelijk psychosociaal functioneren, leren en studeren, preventieve gezondheidszorg en begeleiding van onderwijsloopbaan. De punten worden bekeken in samenspraak met de leerling. Doorheen de schoolloopbaan gaan leerlingen vijf keer verplicht naar het CLB. Daarnaast kunnen kinderen zelf contact opnemen door te chatten met een medewerker. Indien directe hulp van het CLB niet mogelijk is, gaan het kind, de ouder en CLB-medewerker samen op zoek naar de juiste hulpverlening. Hierbij kunnen de ouder en het kind doorverwezen worden naar een meer gespecialiseerde organisatie/hulpverlening. Het CLB heeft echter oog voor de minst ingrijpende begeleiding (CLB, z.d.).

Een tweede luik binnen de hulpverlening van het CLB is 'persoonlijke hulp in alle vertrouwen'. De organisatie heeft beroepsgeheim, waarbij het delen van informatie met de school enkel mogelijk is met instemming van de ouders. Daarbij aansluitend mogen kinderen jonger dan 12 jaar niets zelf beslissen zonder de ouders, kinderen ouder dan 12 jaar mogen dit wel. Daarnaast houdt het CLB een dossier bij met de verplichte contactmomenten en de nodige informatie/gegevens die de hulpverlening beter maakt (CLB, z.d.).

Een derde tak van de werking is de samenwerking tussen de school en het CLB. Het is een organisatie die onafhankelijk van de school te werk gaat. Indien een kind of zijn ouders niet willen dat de school betrokken wordt, wordt dit gerespecteerd (CLB, z.d.).

Een laatste tak van de werking is dat men samenwerkt met verschillende organisaties. Het CLB heeft een brede kennis van de sociale kaart van Vlaanderen en heeft contacten met verscheidene organisaties. Op die manier kan doorverwijzing gebeuren, indien dit nodig is (CLB, z.d.).

Het CLB beschikt ook over een online tool, namelijk een chatfunctie. Aan de hand van deze tool kan gratis en anoniem contact opgenomen worden met een medewerker van het CLB. Hier kan eender welke vraag gesteld of eender welk thema aangekaart worden. Zowel leerlingen als ouders kunnen hiervan gebruik maken (CLB, 2020).

5.2. Hulp- en dienstverlening met specifieke focus ouder-kindrelatie

5.2.1. De Rode Antraciet

Als eerste komt De Rode Antraciet aan bod. Deze vzw vertrekt vanuit de gedachtegang dat iedereen deel uitmaakt van de samenleving. Deze inclusieve gedachtegang houdt in dat ook (ex-)gedetineerden behoren tot onze maatschappij en daarvoor de nodige aandacht dient te zijn. Zelf proberen ze dit te verwezenlijken door een (groeps-)aanbod sport en cultuur aan te reiken binnen de gevangensmuren (De Rode Antraciet vzw, 2015).

Vanuit de missie en visie van het zo maximaal mogelijk inzetten op interactie tussen gevangenen en de buitenwereld, wil De Rode Antraciet gedetineerden de kans op participatie aan cultuur bieden. Op een dergelijke manier hoopt men niet eerder gekende interesses aan te wakkeren bij de gedetineerden. Waarbij ze tijdens de re-integratie naar de buitenwereld gebruik kunnen maken van de geleerde expressie- en dialoogvormen. De Rode Antraciet organiseert zo onder meer vormingen voor gedetineerden, interne concertmogelijkheden, lezingen etc. Als partner en lid van Klasbak wordt op dergelijke manier eveneens ingezet op (informeel) leren (De Rode Antraciet vzw, 2015).

Om (ex-)gedetineerden te helpen bij het (her)opnemen van de ouderrol na detentie, organiseerde De Rode Antraciet het vormingsaanbod 'Ouderschap na detentie', waaronder de cursus 'Vader zijn in de gevangenis' (S. De Bock, persoonlijke communicatie, 26 mei 2020). Dit werd onder meer ingevuld met het bieden van de mogelijkheid om als gedetineerde ouder verhalen voor te lezen, dit te filmen en zo te bezorgen aan het kind. Op dergelijke manier probeerde men ook begeleiding te bieden bij het voorbereiden van de gedetineerde ouder op de vrijlating (Hendrickx, 2017). Er werden zes bijeenkomsten gehouden en tijdens die bijeenkomsten werden via gesprek en oefeningen heel wat onderwerpen en thema's uitgediept (De Rode Antraciet vzw, 2015). In 2016 werd beslist dat De Rode Antraciet zelf geen vormingen meer zou geven binnen de gevangensmuren, maar dat er intern enkel nog als cultuurfunctionaris gefungeerd zou worden (S. De Bock, persoonlijke communicatie, 26 mei 2020).

5.2.2. Aalmoezeniers

Een aalmoezenaar is een vanuit de strafinrichting aangewezen persoon waartoe gedetineerden zich kunnen wenden voor het uitoefenen van hun geloof binnen de gevangensmuren. De aalmoezenaar bekleedt voornamelijk de functie van geestelijke predikant. Specifieker kan dit het woord van God verkondigen zijn, het uitvoeren van gebeden, missen, aanreiken van thema's uit religieuze boeken, spirituele gesprekken etc. (Hubo, 2017).

Tevens is een aalmoezenaar ook een vertrouwenspersoon. De functie van vertrouwenspersoon komt volgens de literatuur minder aan bod, in de veronderstelling dat er een drempel wordt ervaren om met de aalmoezenaar in privégesprek te gaan. Gedetineerden schamen zich, vertonen ontwijkingsgedrag etc. Daarnaast is de aalmoezenaar niet altijd toegankelijk. Bij de plaatsing in de

gevangenis wordt bevraagd of de gedetineerde hier beroep op wil doen. Wanneer de gedetineerde dit weigert en zich later bedenkt, moet hij/zij zelf een motivatiebrief schrijven (Hubo, 2017).

Tijdens de gesprekken met de aalmoezenier komen de problemen naar boven van de gedetineerde die te wijten zijn aan de opsluiting. Het gemis van geliefden maakt hier deel van uit. Met onze bachelorproefgroep hechten we vooral belang aan deze laatste functie van de aalmoezenier, aangezien hier privé zaken besproken worden zoals de familiale omstandigheden waar het kind deel van uitmaakt. Zo geeft Leo DE WEERDT aan dat het in de vrouwenafdeling van de gevangenis Brugge vaak gaat over de pijn die moeders voelen omdat ze hun kind moeten missen. Mannen zouden meer macho gedrag vertonen, maar ook zij komen na een drietal gesprekken 'to-the-point', waarin ze ook hun kind vermelden (Hubo, 2017). De aalmoezenier zet dus onder andere ook in op de ouder-kindrelatie. Dit doet men door 'aanwezig' te zijn, te luisteren en vooral niet te (ver-)oordelen op wat er gezegd wordt (Rooms-katholieke aalmoezeniersdienst binnen het Belgische gevangeniswezen, z.d.).

Een zachtere aanpak kan soms effectiever zijn; zelf ziet Yvan THOMAS (aalmoezenier te Ieper), de Vlaamse transitiehuizen als helpend. De transitiehuizen die hij voor ogen ziet, zouden een weerspiegeling van de 'Exodushuizen' in Nederland kunnen zijn. Dit net omdat 'Exodus' gesteund is op de pijlers van werkgelegenheid, onderdak, zingeving & het sociale netwerk. De transitiehuizen ziet Yvan als een laatste stap in de detentieperiode, waarbij gedetineerden zich kunnen voorbereiden op het leven zonder criminaliteit en het vaste regime gedurende hun vrijheidsberoving (Zeeman, 2016, z.p.).

"Mensen zeggen dan vaak: 'Ja, maar dat is nu eenmaal hun straf.' Dat is waar, maar vrijheidsberoving kan je op verschillende manieren aanpakken. Er zijn zachtere vormen die meer effect hebben. Niet noodzakelijk zachter voor de gevangene, want als wij ons transitiehuis openen, dan is het wel de bedoeling dat de gevangenen aan zichzelf gaan werken [...]. Ze worden getraind op het vlak van werk, sociale vaardigheden en dergelijke" (Zeeman, 2016, z.p.).

"Het is van het grootste belang dat de gedetineerde niet terugkeert naar zijn oude netwerk, want dan kan je moeilijk anders verwachten dan dat die hervalt. Daarbij, bij veel gevangenen hebben de sociale relaties door de jaren detentie serieus onder vuur gelegen, dus moeten ze hoe dan ook nieuwe netwerken gaan opbouwen" (Zeeman, 2016, z.p.).

5.2.3. Jonge Helden

Jonge Helden is een vrijwilligersorganisatie die tot stand kwam vanuit Crefi vzw. Deze is erkend door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, meer bepaald door de afdeling 'jeugd', als landelijk georganiseerde jeugdvereniging. Jonge Helden zet in op een divers activiteitenaanbod. Een groot deel van hoe dat takenpakket vorm krijgt, is enerzijds inzetten op kampen en spelweken voor kinderen tijdens de vakantie. Anderzijds organiseert Jonge Helden kadervormingscursussen voor animatoren en instructeurs of andere vormingen (Jonge Helden: "Wie zijn we", 2020).

Relevant voor ons onderzoek is dat Jonge Helden projecten organiseert. Een relevant project voor ons onderzoek is de gevangenisanimatie. Deze dienen voor kinderen van gedetineerden uit Leuvense en Antwerpse gevangenis. Deze vinden elke laatste zondag van 13.00 tot 15.00 uur plaats. Tijdens deze activiteit ondersteunen de vrijwilligers van Jonge Helden de gedetineerde ouder(s) bij het uitoefenen van hun ouderrol. Het kind wordt rechtstreeks betrokken bij de animaties. Spelenderwijs

leert de ouder zijn/haar ouderrol terug op te nemen. Deze organisatie zet dus in op de ouder-kindrelatie door sociaal contact. Zo wordt bijvoorbeeld Vaderdag in de gevangenis van Leuven gevierd (Jonge Helden: "Gevangenisanimaties", 2020).

5.3. Bruikbare tools

Onderstaande tools vergemakkelijken het aankaarten dat een ouder naar de gevangenis moet. Het vraagt een voortdurende afweging tussen wat je het kind meedeelt om zijn/haar verbeelding niet op hol te laten slaan, maar hem/haar niet te overweldigen met informatie. Tevens dient het ook allemaal op het gepaste (leeftijds-)niveau te gebeuren (Hendrickx, 2017). Net omwille van de gevoelige thematiek en de doelgroep die om informatie vraagt, wordt er een overzicht gemaakt van bruikbare tools waar Vlaamse organisaties beroep op kunnen doen:

'Vrij na gouden ei' (Deklerck et. al, 2016) is een kinderboek voorzien met de nodige illustraties, gemaakt door VIVES-studenten in het teken van hun eindwerk. Het boekje wordt gebruikt om een kind een gevangenisstraf uit te leggen, wat er gebeurt bij een bezoek aan de gevangenis etc. Eveneens zet het ook in op het vaak vermelde hogere risico om als kind van een gedetineerde ouder zelf in de criminaliteit verzeild te raken en/of het ontwikkelen van antisociale gedragsproblemen, door in de verf te zetten dat geweld geen oplossingen biedt.

'Elsje bezoekt haar papa' (Herbots, 2006) kan een helpend kinderboek zijn bij het voorbereiden van een kind op een eerste gevangenisbezoek.

'Papa is weg' (Herbots, 2006) is een kinderboek gebaseerd op gesprekken met gedetineerde vaders en de beleving van hun kind bij de gevangenschap van zijn/haar vader. De verscheidene contactmogelijkheden staan hier centraal, net als de emoties die met de gebeurtenis gepaard kunnen gaan.

Het boekje 'Mijn vader zit in de gevangenis', gemaakt door Justitieel Welzijnswerk (Herbots, 2006), geeft de reactiemogelijkheden van kinderen weer en bevat tips voor ouders en/of opvoeders rond het omgaan hiermee.

Het boek 'Een tweede kans' (Bauwens, 2018) kan een goed hulpmiddel zijn voor gedetineerde ouders om hun eigen detentieperiode een plaats te geven. Het boek wordt opgesplitst in twee delen: 'Sam + Familie' en 'Nico + Familie'. Twee mannen die tien jaar opgesloten zaten in de gevangenis vertellen hoe ze hun leven opnieuw probeerden op te bouwen na vrijlating. Ook de familieleden doen hun verhaal in het boek, zij vertellen over hun ervaringen en emoties. Ze ervaren emoties als verdriet, angst, woede, pijn, verwarring, radeloosheid, wanhoop etc.

Het 'Cocoon-project', dat wordt aangeboden in de gevangenis van Antwerpen, behandelt het centraal thema: 'Hoe vader/moeder blijven vanuit de gevangenis?' (Geboers, Kinderrechtcoalitie Vlaanderen vzw & Willems, 2007). Dit project wil opvoeding bespreekbaar maken, info en ondersteuning bieden aan gedetineerde ouders, maar vooral de ouder-kindrelatie gaan versterken. Het project bevat zo onder meer: workshops 'speel- en verzorgingstechnieken', een cursus EHBO voor gedetineerden gericht op kinderen etc. (Demeerseman, 2007; Herbots, 2006).

De opvoedingstraining 'Betere Start' focust zich er dan ook op om via groepstraining en individuele bezoeken (ex-)gedetineerde moeders met een kind tussen 2 en 10 jaar bij te staan bij opvoedingsproblemen. Dit vanuit de overtuiging dat opvoeding een sleutelrol inneemt en een vroegtijdige interventie de grotere kans op schooluitval, gedragsproblemen etc. bij kinderen van (ex-)gedetineerden sterk kan reduceren (Menting, Orbio de Castro & Mattys, 2015).

6. Hulp- en dienstverleningslandschap in Nederland

Het is de bedoeling om na het in kaart brengen van het Vlaamse hulp- en dienstverleningslandschap, na te gaan of een expertisecentrum zoals K I N D ook in Vlaanderen wenselijk is. Om die reden gaan we ook uitgebreid in op hun werking om vervolgens enkele (partner-)organisaties in Nederland onder te loep te nemen.

6.1. Expertisecentrum K I N D

Expertisecentrum K I N D kent een vrij recent bestaan en zag het levenslicht op 22 november 2018. Netwerkorganisatie K I N D staat voor: Kind, Informatie, Netwerk en Detentie en vloeit voort uit een samenwerking tussen Exodus Nederland en Hogeschool Avans. Het expertisecentrum is telefonisch en digitaal te bereiken, maar heeft geen fysieke zetel (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Het expertisecentrum wenst snel effectieve hulp en ondersteuning te bieden aan kinderen van (ex-)gedetineerden en biedt daarvoor telefonisch en/of digitaal advies, een luisterend oor, informatie of doorverwijzing rond vragen van/over kinderen van een (ex-)gedetineerde ouder (Expertisecentrum K I N D, 2018). Hierbij is het zeer belangrijk om als expertisecentrum altijd de focus te behouden op het belang van het kind. Tevens staat K I N D ook open voor samenwerking over landsgrenzen heen en biedt men trainingen en scholingen aan (in)formele hulpverleners, indien gewenst. Expertisecentrum K I N D biedt niet meteen professionele hulp aan, maar gaat wel samen met de doelgroep op zoek naar organisaties die dit wel aanbieden. Opmerkelijk is dat mensen uit België ook beroep kunnen doen op dit expertisecentrum (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Expertisecentrum K I N D ontvangt elke week vragen vooral afkomstig van professionals en familieleden. In totaal komt dit neer op een 90-tal vragen per jaar (W. Hanekamp-Haisma, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Het samenwerkingsverband, wat uiteindelijk expertisecentrum K I N D vormt, bestaat uit een operationeel manager, een onderzoeker, iemand die de operationele manager ondersteunt en projecten leidt, iemand die praktijkgericht onderzoek begeleidt en uitvoert. Daarnaast heeft K I N D een stuurgroep waarin twee eindverantwoordelijken zitten, dat is de directeur van Exodus en de lector. Tenslotte heeft K I N D op dit moment een aantal vrijwilligers, een vrijwilliger voor fotografie, een vrijwilliger voor communicatie en een vrijwilliger voor administratie (W. Hanekamp-Haisma, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Missie en visie

In Nederland hebben ongeveer 25.000 kinderen een ouder in detentie. Als achterblijver (kind, moeder, vader of verzorger) weet je niet wat je overkomt en bevind je je in een lang en gecompliceerd juridisch proces (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Bovendien hebben professionals zoals leerkrachten, maatschappelijk werkers of penitentiaire bewakingsagenten veel vragen rond hoe ze het kind/de kinderen van een gedetineerde ouder zo goed mogelijk kunnen ondersteunen. Vandaar achten ze het van belang dat er meer aandacht nodig is voor deze kinderen en de situatie waarin zij verkeren. Lector Balanceren tussen Dwang, Drang en Veiligheid' van Avans Hogeschool, Bart Claes, benadrukt dat het herstel/het versterken van de relatie tussen het kind, de gedetineerde ouder en het sociaal netwerk bijdragen aan een betere levenskwaliteit (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Bij K I N D kan iedereen terecht met zijn of haar vragen rondom deze doelgroep, ook kinderen van gedetineerden kunnen hen contacteren (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Het expertisecentrum K I N D verleent advies aan kinderen met een (ex-)gedetineerde ouder of familielid. Indien nodig gaat K I N D mee op zoek naar de juiste doorverwijzing, vaak is dit een organisatie die samenwerkt met het expertisecentrum. Op deze manier ontstaat de zekerheid dat de kinderen en hun familieleden op een goede manier geholpen worden. Goede hulp impliceert een herstel van de band tussen de kinderen, hun (ex-)gedetineerde ouder en hun omgeving. Met dit herstel wordt bedoeld dat de relaties opnieuw opgebouwd en versterkt worden en dat alle betrokken partijen zich hierachter scharen. Daarnaast gelooft K I N D dat het herstel bijdraagt aan een betere levenskwaliteit van het kind (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Werkmethode

Zoals eerder aangegeven is het expertisecentrum enkel telefonisch en digitaal bereikbaar. Wanneer iemand belt, krijgt hij of zij een werknemer aan de lijn. Zijn/haar vraag wordt intern voorbereid om vervolgens de beller terug te contacteren en de gewenste informatie te verstrekken (W. Hanekamp-Haisma, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Een herstel tussen een kind en zijn (ex-)gedetineerde ouder(s) is een doel van K I N D. Om hierop in te zetten, is het van belang dat hulpverleners en andere organisaties zicht krijgen op wat wel goed gaat in de relatie tussen het kind, de (ex-)gedetineerde ouder en hun sociale omgeving. Omwille van deze reden geeft K I N D training en scholing aan deze professionals (Expertisecentrum K I N D, 2018). De inhoud ervan is afhankelijk van de vragen/situaties die zich voordoen bij de professionals. Het zijn eigenlijk trainingen op maat die verschillen afhankelijk van de situatie. Daarnaast doet K I N D aan praktijkonderzoek (Expertisecentrum K I N D, 2018).

K I N D werkt vanuit de krachten en sterktes die aanwezig zijn binnen het gezin. Door hierop in te zetten, bestaat de mogelijkheid om de kinderen en hun familie krachtiger te maken en hun sociale omgeving (familieleden, leerkrachten, maatschappelijk werkers, penitentiaire bewakingsagenten etc.) te versterken. Op deze manier wordt de veerkracht van de kinderen en alle betrokkenen versterkt en krijgen kinderen met een (ex-)gedetineerde ouder dezelfde kansen als alle kinderen. Het expertisecentrum gaat ervan uit dat een mens, en in het bijzonder het kind, veerkrachtig is dankzij zijn of haar sociale relaties (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Verder handelt het expertisecentrum ook op een methodische manier door onder meer op zoek te gaan naar methodes die bijdragen aan het herstel van relaties tussen kind en (ex-)gedetineerde ouder. Centraal hierbij staan de belangen en rechten van het kind (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Tenslotte oefent K I N D zijn expertise uit. Het expertisecentrum zal bij een vraag doorverwijzen naar de juiste organisatie. Wanneer deze organisatie geen antwoord kan formuleren op deze vraag, verwijst K I N D naar een contextuele organisatie (W. Hanekamp-Haisma, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Doelen

Zelf stelt expertisecentrum K I N D volgende twee doelen voorop: het verbeteren van het welzijn van het kind en het herstellen van de band tussen (ex-)gedetineerde, het kind en de sociale omgeving. Het eerste doel tracht K I N D te bereiken door middel van meer informatie en advies te bieden aan de achterblijvende sociale omgeving van de persoon in detentie. Daarnaast probeert het

expertisecentrum het tweede doel te behalen door beroep te doen op (regelmatig getrainde) professionals en vrijwilligers die hen hierin kunnen bijstaan (Expertisecentrum K I N D, 2018).

Samenwerkingen in Nederland

Uit het interview met K I N D kunnen we besluiten dat er veel samenwerking is met andere organisaties, maar er is geen sprake van contractuele verbintenissen. K I N D maakt tijdens het interview een onderscheid tussen de samenwerkingsrelaties met landelijke organisaties en vrijwilligersorganisaties. Zo werkt K I N D bijvoorbeeld samen met het gevangeniswezen rond perspectief- en herstelbemiddeling, met Centrum voor Jeugd en Gezin voor trainingen en scholingen, samenwerkingen met leerkrachten, onderwijsorganisaties, kindercoaches etc. K I N D wees er ons tijdens het interview op dat het wel degelijk organisaties zijn die werken met het kind of met de overgebleven ouder. Zo werkt K I N D bijvoorbeeld samen met kleine clubjes, waar leden in zo'n situatie zitten en zelf hulp vragen (W. Hanekamp-Haisma, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Verder werkt K I N D samen met Bonjo, Exodus, Humanitas en Gevangenzorg. Dit zijn allemaal organisaties die werken rond detentie. Deze drie laatste organisaties worden in de volgende hoofdstukken verder toegelicht (W. Hanekamp-Haisma, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Samenwerkingen in België

Naast het geheel van Nederlandse samenwerkingen, werkt K I N D ook samen met Vlaamse organisaties. Vlaamse hulpverleners, gedetineerde ouders of kinderen van gedetineerden kunnen eveneens bij K I N D terecht. Zo heeft de respondent van K I N D tijdens het interview verteld dat ze reeds met Belgische gevangenis, de Rode Antraciet, De Huizen en nu ook met de Hogeschool Vives samenwerkten (W. Hanekamp-Haisma, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Nieuwsbrieven

Uit de nieuwsbrieven van het expertisecentrum blijkt dat verschillende medewerkers deelnemen aan projecten en conferenties betreffende kinderen en hun gedetineerde ouder(s). Daarnaast publiceren ze bijvoorbeeld wetenschappelijke artikelen in het tijdschrift Panopticon en doen aanbevelingen naar het beleid (Expertisecentrum K I N D, 2018).

6.2. Exodus

Exodus is een Nederlandse vereniging bestaande uit vijf leden. Hun doel is de kansen van (ex-)gedetineerden op een geslaagde terugkeer in de samenleving te vergroten. Deze organisatie is werkzaam in vijf verschillende regio's: Zuid-Nederland, Midden-Nederland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord- en Oost-Nederland. Binnen heel de vereniging zijn 250 professionals en ongeveer 1.500 vrijwilligers werkzaam (Exodus, z.d.).

Het takenpakket van Exodus bestaat vooral uit het bieden van hulp aan familieleden van (ex-)gedetineerden en het ondersteunen van (ex-)gedetineerden bij het succesvol terugkeren naar de samenleving. Verderzet Exodus vrijwilligers in, ook wel 'maatjes' genoemd. Zij bieden onder andere een luisterend oor en helpen bij de (her)opbouw van een sociaal netwerk (Exodus, z.d.).

Ze focussen zich voornamelijk op vier grote pijlers: wonen, werken, relaties en zingeving. Dit gebeurt in eerste instantie aan de hand van begeleid wonen in 'Exodus-huizen' en het bieden van steun door ambulante hulp. Daarnaast werd een 'Ouders, Kinderen en Detentieprogramma' (OKD) en een 'Mijn kind en ik'-training opgericht (Exodus, z.d.).

Ouders, Kinderen en Detentieprogramma (OKD)

Aan de hand van begeleiding door vrijwilligers wordt getracht om gedetineerde ouders en hun kinderen vaker in contact te brengen met elkaar. Het doel van dit programma is om de detentie zo vlot mogelijk te laten verlopen en te voorkomen dat het kind en de ouder van elkaar vervreemden. De vrijwilligers die hiervoor verantwoordelijk zijn, mogen ondersteuning verwachten van Exodus. Ze rijden de kinderen maandelijks naar de gevangenis waar een kindvriendelijk bezoek plaatsvindt (Exodus Nederland, z.d.).

Er zijn enkele voorwaarden verbonden aan het OKD-programma. Zo is er in eerste instantie instemming nodig van de gedetineerde ouder, de verzorger of de achterblijvende ouder en het kind zelf. Belangrijk is dat de ontmoetingen in het belang van het kind zijn en dat de gedetineerde ouder samen met het kind en andere gedetineerden op een veilige manier in dezelfde ruimte kunnen verblijven. Tot slot dient het kind tussen 3 jaar en 16 jaar oud te zijn (Exodus Nederland, z.d.).

'Mijn kind en ik'-training

Deze training draagt bij aan het herstel en de opbouw van de relatie tussen het kind en de gedetineerde vader. Dit gebeurt aan de hand van een achttal wekelijkse bijeenkomsten. Tijdens die acht weken gaat men aan de slag met volgende kwesties: invullen van het vaderschap tijdens de detentieperiode, de opvoedingsstijl en hoe moeilijke situaties besproken kunnen worden met een kind. Er wordt de vaders aangeleerd om het perspectief van hun kind aan te nemen en vervolgens toe te passen in het dagelijkse leven. De gevolgen van detentie op het gezin worden in beeld gebracht en er wordt aandacht besteed aan het herstellen van de relatie met de mede-opvoeder (Exodus Nederland, z.d.).

6.3. Humanitas

Humanitas is een vrijwilligersorganisatie die zich richt op detentie en vijf andere thema's van de samenleving. Binnen het thema detentie heeft men vier verschillende programma's die gedetineerden verder kunnen helpen. Een eerste programma is 'Humanitas Maatjes (ex-)Gedetineerden', dit is een buddywerking met een vrijwilliger en een gedetineerde. Tijdens en na de detentie wordt er samen aan de slag gegaan met oog op het verdere leven in de samenleving. Het volgende programma is 'Humanitas Een Nieuwe Start', hierbij helpen de vrijwilligers de gedetineerden met hun re-integratie in de samenleving door begeleiding te bieden bij praktische zaken. Daarnaast is er 'Humanitas Gezin in Balans', een vrijwilliger helpt de (ex-)gedetineerde en zijn/haar gezin bij het gezinsleven tijdens en na detentie. Dit programma wordt hieronder uitgebreider besproken. Het laatste programma dat Humanitas aanbiedt is 'Humanitas Re-integratie Centra' (RIC). Deze centra helpen (ex-)gedetineerden met praktische zaken die in verband staan met de vrijlating (Humanitas, z.d.).

Het programma dat Humanitas aanbiedt en dat relevantie biedt aan ons onderzoek is 'Humanitas Gezin in Balans'. Het is gericht op vragen die de gedetineerde ouder heeft éénmaal men in de gevangenis zit (Humanitas, z.d.). Aan de hand van die vragen gaat de vrijwilliger aan de slag met het gezin. Het programma ondersteunt de gedetineerde bij het herstellen, verbeteren en in stand houden van het contact met de kinderen. De organisatie ontwikkelde enkele boekjes op kindermaat (Humanitas, z.d.). Deze kan je terugvinden onder 3.8. Bruikbare tools in Nederland.

Daarnaast organiseert 'Gezin In Balans' informatiebijeenkomsten rond onderwerpen die gedetineerde ouders bezighouden zoals opvoeding, omgaan met instanties etc. Alsook geeft 'Gezin In Balans' een training om de gedetineerde te empoweren voordat zijn/haar gevangenisstraf erop zit. Na de detentieperiode kan men blijven rekenen op de steun van het programma. Zo helpt een vrijwilliger met de opvoeding en het alleen wonen. Daarnaast kan de vrijwilliger de ex-gedeteneerde een duwtje in de rug geven om (opnieuw) een sociaal netwerk op te bouwen (Humanitas, z.d.).

6.4. Gevangenzorg Nederland

Deze christelijke vrijwilligersorganisatie poogt door middel van gebruik van de herstellzorg-methode kansen te bieden op zelfredzaamheid en een menswaardig leven. Gevangenzorg Nederland stelt namelijk een diep geloof in de mogelijkheid van herstel, waarbij men zonder criminaliteit door het leven kan gaan. De geboden herstellzorg wordt voornamelijk (vraaggericht) verwezenlijkt door vrijwilligers die het gesprek aangaan met de gedetineerde en zijn/haar familie vanuit de beginselen van het christendom, namelijk: vergeving en/of verzoening, geloof in herstel, naastenliefde etc. Deze gesprekken in de herstelcirkels kunnen onder meer gaan over heersende schuld- of schaamtegevoelens. Alsook helpt het de aanwezigen om verantwoordelijkheid op te nemen voor zowel de toekomst als het verleden. Het is voornamelijk maatwerk omdat er situationeel gezocht wordt naar herstellmogelijkheden. De aanwezigheid van deze vrijwilligersorganisatie binnen de gevangenissen kent een enorm succes, mede door de laagdrempeligheid en het ongedwongen karakter ("Gevangenzorg Nederland: geloof in herstel", z.d).

6.5. Jeugdbescherming

Jeugdbescherming is een jeugdzorginstelling in regio Amsterdam die instaat voor de bescherming en veilige ontwikkeling van kinderen. De doelgroep die ze beogen zijn kinderen waarvan hun veiligheid en ontwikkeling in het gedrang gebracht worden door ouder(s) die geen veilige opvoeding willen/kunnen bieden. Het gaat hierbij om kinderen die geen gezag, structuur of geborgenheid krijgen of die mishandeld worden op fysiek, psychisch of seksueel vlak. Jeugdbescherming zet in op het positief beïnvloeden van het leven van kinderen die in een onveilige opvoedingssituatie verkeren (Jeugdbescherming Regio Amsterdam, 2017).

Jeugdbescherming wenst dat deze kinderen, wiens veiligheid en ontwikkeling bedreigd worden, verder ontplooiën tot volwaardige volwassenen en opvoeders. Jeugdbescherming wil gezinnen die zich hebben aangemeld op een positieve manier beïnvloeden. Hun uitgangspunt is het 'Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind' (IVRK). Ze plaatsen de belangen van het kind voorop en streven ernaar het gezin zoveel mogelijk intact en in zijn waarde te laten (Jeugdbescherming Regio Amsterdam, 2017).

Hun missie is om ieder kind veiligheid te waarborgen door middel van rechtstreekse inzet op de eigen sterktes (binnen het gezin). Zo hoopt Jeugdbescherming de patronen te doorbreken en te vermijden dat de volgende generaties dezelfde stappen ondernemen. Er wordt een 'gezinsmanager' aangesteld die de veilige basis legt en als tussenpersoon het gezin begeleidt in hun problemen. Eveneens wordt er krachtgericht aan de slag gegaan: de krachten van de familie worden aangescherpt, zodat ze in staat worden gesteld hun problemen in de toekomst zelf op te lossen. De gezinsmanager ondersteunt hen hierin door samen een 'gezinsplan' op te stellen (Jeugdbescherming Regio Amsterdam, 2017).

Tijdens de COVID-19-crisis wordt er zoveel mogelijk contact gehouden met de gezinnen via (beeld-)bellen. Op die manier wordt er zicht gehouden op de veiligheid van de kinderen en jongeren en blijven de gezinsmanagers op de hoogte van wie wat doet om hen veilig te houden. Verder gaan ze creatief op huisbezoek: voor de deur of in de tuin afspreken, een wandeling maken in het park op veilige afstand of toch in de thuiscontext (weliswaar met alle voorzorgsmaatregelen in acht gehouden). Er is ook blijvende beschikbaarheid via het centrale nummer van Jeugdbescherming (030 – 298 34 00). Men onderneemt dus heel wat (creatieve) alternatieven om blijvende ondersteuning te kunnen bieden (Jeugdbescherming Regio Amsterdam, 2017).

6.6. Bruikbare tools

In Nederland zijn er een aantal tools of handvaten beschikbaar om kinderen in te lichten over het hebben van een ouder in detentie en zijn/haar levensomstandigheden. Omwille van de gevoeligheid van deze thematiek werden er instrumenten ontwikkeld (Hendrickx, 2017).

‘Vogelvrij’ is een werkboek voor kinderen van 7 tot 12 jaar waarvan een familielid of een bekende voor het kind een gevangenisstraf heeft/had. Aan de hand van het boek kunnen deze kinderen hun gevoelens en gedachten verwoorden door schrijf-, plak- en spelopdrachten (van Tatenhove, z.d.).

‘Mijn mama woont even ergens anders’ is een werkboek ontwikkeld door studenten van Sph-Fontys Hogeschool in opdracht van Humanitas. In het boek lezen kinderen het verhaal van Tom, wiens mama een gedetineerde is. Het boek wil aan kinderen van gedetineerden meegeven hoe het leven in de gevangenis eraan toegaat en verduidelijkt vooral hoe het kind dit beleeft (Verboven et al., 2007).

‘Ik ga naar papa!’ vertelt het verhaal van Elvira. Haar vader zit in de gevangenis. Het boek is ontwikkeld voor kinderen, ouders en hulpverleners die begeleiding geven aan kinderen met een ouder in detentie. Op die manier wordt een dergelijk onderwerp besproken en uitgelegd op maat van het kind (Delfos, 2009).

‘Een mama in de gevangenis’ is een prentenboek voor kinderen vanaf 4 jaar, ontwikkeld door de organisatie Humanitas. In het boek gaat het aapje Charlie naar de gevangenis, waar de moeder van Thomas verblijft. Ook neemt hij een kijkje bij Thomas thuis. Door beide locaties te bezoeken, krijgt Charlie een zicht op hetgeen Thomas en zijn mama bezighoudt (Humanitas, 2006).

Daarnaast bleek uit mailverkeer met Humanitas dat er een aantal publicaties ontbreken op hun website, ter vervollediging bezorgden ze ons een overzicht van alle publicaties van Humanitas Gezin in Balans. ‘Altijd papa’ is een boek voor kinderen van 6 tot 12 jaar. Het boek geeft korte verhalen weer uit het leven van een kind met een gedetineerde vader. Het beschrijft hoe het thuis is zonder vader en over de bezoeken in de gevangenis (Humanitas, persoonlijke communicatie, 6 juni 2020).

In het boekje ‘Een papa in de gevangenis’ voor kinderen tot 6 jaar gaat Pim, het hondje van Sam, een kijkje nemen in de gevangenis. De vader van Sam zit in de gevangenis en op die manier ziet Pim wat hij daar allemaal doet. Met een gelijkaardige verhaallijn is er voor kinderen van 6 tot 10 jaar het werkboek ‘Papa woont even ergens anders’. Sam vertelt zijn verhaal en hoe hij dit allemaal ervaart. Naast de mogelijkheid om erin te lezen zijn er ook leuke opdrachten (Humanitas, persoonlijke communicatie, 6 juni 2020).

Tot slot is er het boek ‘Vast!’ voor kinderen van 10 jaar en ouder. In het boek vertellen tien kinderen hoe zij de detentie van hun ouder hebben beleefd en worden er tips gegeven voor kinderen die zich in een gelijkaardige situatie bevinden (Humanitas, persoonlijke communicatie, 6 juni 2020).

Aanvullend onderzoek

7. Vlaams hulp- en dienstverleningslandschap volgens kwalitatief onderzoek

Het eigen onderzoek bestaat enerzijds uit het in kaart brengen van de noden van kinderen van (ex-)gedetineerden en anderzijds uit het in kaart brengen van het Vlaamse hulp- en dienstverleningslandschap. De noden van het kind van (ex-)gedetineerden verzamelen uit drie onderzoekspistes. Ten eerste verzamelen we de noden uit onze literatuurstudie uit het deeltje 'impact van detentie op het kind'. Vervolgens verzamelen we de noden uit schriftelijke getuigenissen van de kinderen. Tenslotte verzamelen we de noden uit interviews met de experts van de organisaties. Via deze drie pistes maken we uiteindelijk een analyse en concluderen we de noden van het kind.

Deze noden stemmen we vervolgens af op het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen. Het hulp- en dienstverleningsaanbod wordt samengenomen door de deeltjes uit de literatuurstudie 'Wetgevingen' en 'Hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen'. Tenslotte wordt dit terug vergeleken met de interviews.

Het doel van de noden af te stemmen op het hulp- en dienstverleningsaanbod is concluderen of het aanbod al dan niet toereikend is voor de noden van het kind.

Tenslotte gaan we kijken of een hulp- en dienstverleningsorganisatie zoals K I N D, wenselijk is in Vlaanderen. Dit kunnen we doen doordat we de Vlaamse hulp- en dienstverleningsorganisaties eerder in kaart gebracht hebben. We gaan na of er een Vlaamse organisatie zoals K I N D bestaat. Indien dit niet het geval is, gaan we kijken of dit al dan niet een meerwaarde zou zijn.

7.1. Gecontacteerde organisaties

In het kader van ons kwalitatief onderzoek, contacteren we organisaties die ons op basis van de literatuurstudie relevant lijken. Op raad van onze projectindieners gaan we op zoek naar een overkoepelend contactpersoon per organisatie. In totaal nemen we contact op met een twaalfstal organisaties met de vraag om een interview af te nemen. Hieronder beschrijven we kort welke organisaties we wilden interviewen.

Contact met het Nederlandse expertisecentrum K I N D is van essentieel belang voor ons onderzoek. Zonder een interview kunnen we onze tweede onderzoeksvraag niet beantwoorden en dus niet afoetsen of Vlaanderen een gelijksoortige werking nodig heeft. Met goede hoop hebben we contact opgenomen. Het interview ging door op maandag 25 mei 2020.

Justitieel welzijnswerk ofwel JWW is een dienst van het CAW die effectief in de gevangenis werkt zowel met de gedetineerden als met zijn/haar sociale omgeving. Om die reden hebben we contact opgenomen met de organisatie. We denken dat zij ons veel informatie rondom de kinderen van gedetineerden kunnen verschaffen. Het JWW gaf groen licht op onze vraag voor een interview. Dit vraaggesprek vond plaats op woensdag 27 juni 2020.

Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) richt zich specifiek op kinderen en hun vragen. Omdat ze advies en informatie verlenen, hebben we besloten ook deze organisatie te contacteren. Dit contact resulteert in een interview op vrijdag 29 mei.

Een andere organisatie die we contacteren is CKG. Deze organisatie richt zich op de ondersteuning van alle gezinnen met kinderen van 0 tot 12 jaar. We kregen tot tweemaal toe groen licht voor een interview. Maandag 25 mei 2020 werd een CKG geïnterviewd en op dinsdag 6 juni 2020 een tweede CKG.

Kennisplein.be lijkt ons een interessante organisatie voor professionals die werken met gedetineerde ouders en hun kinderen. Er is namelijk veel expertise te vinden en er kan ook contact worden opgenomen met een professional per thema. Voor het onderzoek namen we echter telefonisch contact met hen op. Er werd ons meegedeeld dat Kennisplein.be bezig is met z'n uitloopscenario. Zowel de website als de kenniskringen worden stopgezet. Vandaar maken we dan ook de keuze om Kennisplein.be niet op te nemen in onze infographic. De website zelf zal de eerstkomende maanden wel nog raadpleegbaar zijn (D. de Regt, persoonlijke communicatie, 18 mei 2020).

Awel lijkt ons een relevante organisatie om op te nemen in onze infographic. Dit omdat ze openstaan voor alle kinderen en jongeren tussen 6 en 25 jaar en zeer toegankelijk zijn. De meest voorkomende thema's zoals relaties (met ouders) en zware gevoelens sluiten inhoudelijk aan bij de vragen waar kinderen van (ex-)gedetineerden mee zitten. Awel gaat echter consequent niet in op vragen van studenten. Dit omdat de vraag hen zeer vaak wordt gesteld en ze hier de tijd niet voor vinden. Alsook geeft de contactpersoon aan dat ons onderwerp zeer specifiek is (H. Jacobs, persoonlijke communicatie, 15 mei 2020).

Verder vinden wij dat het betrekken van het kinderrechtencommissariaat in ons onderzoeksrapport, een meerwaarde kan zijn. Hoewel het niet echt een hulpverleningsorganisatie is die kinderen kunnen raadplegen, ervaren we dit toch relevant met het oog op hun rechten. De Klachtenlijn is dan ook het meest van toepassing voor kinderen en jongeren tot 18 jaar. Het feit dat ook volwassenen een klacht kunnen indienen wanneer de kinderrechten geschonden worden, is een pluspunt, zeker met betrekking tot professionals. Na schriftelijk contact met de organisatie geven ze aan dat men geen specifiek(e) aanbod of hulpverlening hebben voor onze doelgroep. Maar wanneer kinderen/jongeren klachten of vragen hebben rondom hun rechten staat het kinderrechtencommissariaat voor hen klaar, maar dit staat los van het feit of hun ouder een (ex-)gedetineerde is. Ondanks een negatief antwoord wat betreft een interview geven ze een casus mee. Deze is terug te vinden bij 8.2.2. Hulpverleners over kinderen van (ex-)gedetineerden (I. Schoevaerts, persoonlijke communicatie, 15 mei 2020).

De Rode Antraciet bespreken we in ons onderzoeksrapport vanwege het vormingsaanbod 'ouderschap in detentie' dat zij indertijd organiseerden. Ook is het een partner van Klasbak vzw, dus zien we deze organisatie zeker als meerwaarde. De Rode Antraciet gaf aan niet met de kinderen van (ex-)gedetineerden te werken en daardoor ook weinig voeling te hebben met het thema (B. Callens, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020). Doordat de organisatie sinds 2016 zelf geen cursussen meer geeft in de gevangnissen, maar enkel nog fungeert als cultuurfunctionaris, vinden zij het minder relevant om een interview te houden (S. De Bock, persoonlijke communicatie, 26 mei 2020). Om diezelfde reden besloten wij gezamenlijk om hen vervolgens ook niet op te nemen in de infographic.

Na een lange zoektocht om correcte contactgegevens te verkrijgen van het JAC, kan de desbetreffende overkoepelende medewerker geen interview geven omwille van overmacht (J. Degrieck, persoonlijke communicatie, 28 mei 2020). Nadien was hier ook geen tijd meer voor, aangezien onze deadlines naderden en wij wilden inzetten op een kwalitatieve verwerking van alle verkregen resultaten. Ondanks het feit dat we geen interview met de organisatie hebben, wordt het wel opgenomen in onze

infographic. De achterliggende reden is hun expertise over jongeren (12- tot 25-jarigen). Alsook is het een zeer toegankelijke organisatie die reeds bij velen gekend is. JAC geeft hulpverlening bij vragen rond (mentale) gezondheid en familie en vrienden. Deze thema's sluiten aan bij de vragen die kinderen van (ex-)gedetineerden hebben (JAC, z.d.).

Kind en Gezin is ook een organisatie die we contacteren. Ze staan in voor vragen rond opvoeding en opgroeien. De organisatie heeft veel expertise als het op kinderen en jongeren aankomt. Dankzij onze projectindieners kregen we een contactpersoon te pakken. Na schriftelijk contact met deze persoon is de mail tweemaal intern doorgestuurd, telkens kregen we geen antwoord. De resterende tijd was onvoldoende en we besloten als groep om geen interview meer op te nemen met Kind en Gezin (S. De Hantsetters, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Een volgende organisatie die relevant is voor ons onderzoek is Huis van het Kind. Zij werken op gemeentelijk niveau met oog op ondersteuning van gezinnen. Alsook is het een organisatie die overkoepelend is d.w.z. dat wanneer iemand zich aanmeldt, zijn vragen stelt Huis van het Kind de persoon dan naar de juiste organisatie doorverwijst. Na schriftelijk contact gaf Huis van het Kind aan dat ze onze vraag voor een interview doorgestuurd hebben naar verschillende organisaties, waaronder een aantal CKG's. Deze doorverwijzing heeft twee interviews opgeleverd, namelijk met twee verschillende CKG's (D. Du Bois, persoonlijke communicatie, 15 mei 2020).

EXPOO lijkt ons ook een zeer interessante en relevante organisatie. Zij spitsen zich vooral toe op het verspreiden van correcte informatie. Ze zijn bereikbaar voor zowel professionals als ouders. We hebben contact gezocht via een mail. We kregen onmiddellijk antwoord waarin ze ons verwezen naar de organisatie Kind en Gezin (N. Travers, persoonlijke communicatie, 14 mei 2020).

Tenslotte leek de organisatie Jonge Helden ons relevant om te interviewen. Jonge Helden levert een aanbod in spel en contact tussen de ouder en het kind in de Antwerpse en Leuvense gevangenissen. Zij kunnen ons vast meer vertellen over de organisatie van het hulp- en dienstverleningslandschap in België en eventueel mogelijke tekorten aanhalen.

Bij het contacteren hebben we effectief volgende organisaties kunnen overtuigen tot een interview:

- JWW
- CLB
- CKG (2)
- K I N D Nederland

7.2. Conclusie hulp- en dienstverleningsaanbod volgens interviews, literatuurstudie en wetgevingen

Via de literatuurstudie verkregen we een overzicht van het bestaande hulp- en dienstverleningsaanbod. Daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen focus op het kind van de (ex-)gedetineerde en focus op de ouder-kindrelatie.

Bij zo goed als alle, door ons besproken, organisaties van het hulp- en dienstverleningsaanbod is er informatie, sensibilisatie en advies terug te vinden. Onder de algemene bevolking gekende voorbeelden hiervan zijn de informerende en sensibiliserende rol die organisaties zoals Kind en Gezin en het Centrum voor Leerlingenbegeleiding opnemen. Eveneens bij organisaties zoals het Jongerenaanbod van het CAW en Awel kunnen jongeren, en dus ook kinderen van (ex-)gedetineerden,

aankloppen met eender welke vraag aangaande eender welke thematiek. Kennisplein biedt dan weer informatie aan professionals die met vragen zitten en fungeert als draaischrijf tussen verscheidene sectoren en functies (weliswaar is deze organisatie bezig aan een uitloop-termijn). Ze zetten in op het toegankelijk en zichtbaar maken van actuele en praktijkgerichte informatie betreffende verscheidende thematieken, waaronder detentie. Justitieel Welzijnswerk (JWW) informeert naast de gedetineerde, ook diens directe sociale omgeving.

Minder voor de hand liggend is 'de aalmoezenier', alhoewel hij vaak als vertrouwensfiguur fungeert voor de gedetineerden biedt ook hij hen, vanuit religieuze/levensbeschouwelijke hoek, advies en informatie in de omgang met ervaren problematieken. Huis van het Kind is er dan eerder voor het verstrekken van informatie en advies over de levensdomeinen die samenhangen met opvoeding en opgroeien.

Slechts twee van de organisaties die door ons onderzocht werden, spitsen zich concreet/specifiek toe op de ondersteuning van de ouder-kindrelatie. Kind en Gezin zet zich in voor kinderen van (ex-)gedetineerden door bijvoorbeeld in de gevangenis van Beveren projecten op te zetten ter ondersteuning van de relatie van de ouder en het kind. Daarnaast staan de inloopteams in voor preventieve gezinsondersteuning aan gezinnen in maatschappelijk kwetsbare posities. In de PI van Brugge staan de inloopteams bijvoorbeeld in voor ondersteuning van moeders en zwangere vrouwen.

In het hulp- en dienstverleningslandschap wordt er ook aandacht besteed aan de opvoeding van kinderen met de daarbij horende opvoedingsproblemen. Er bestaan diverse hulpverleningsmethodes binnen dit aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van ouders in detentie met kinderen (en partner). Er zijn twee partnerorganisaties van Kind en Gezin die zich hierop toespitsen, namelijk Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) en de inloopteams. CKG heeft een tijdelijk hulpaanbod voor opvoedingsproblemen met kinderen tot 12 jaar. De tuimelwerking binnen dit CKG is daar een voorbeeld van, de focus ligt op de stimulatie van de algemene ontwikkeling van kinderen & ouders kunnen via netwerking in contact komen met lotgenoten waarin ze elkaar verschillende vragen kunnen stellen. Er is ook nog sprake van preventieve gezinsondersteuning van gezinnen in maatschappelijk kwetsbare posities door de inloopteams. Uit het interview met CKG blijkt dat men, in vergelijking met andere organisaties, casus per casus bekijkt wat er effectief nodig is en welke diensten hiervoor eventueel ingeschakeld kunnen worden. In het penitentiair complex van Brugge bijvoorbeeld ondersteunen zij moeders en zwangere vrouwen. Er is plaats voor veertien moeders en één zwangere vrouw. Dit aanbod is zeer uniek. Er is geen andere dienst die zich zodanig richt op de moeder-kindband, de opvoedingsvaardigheden en het emotioneel welzijn van de kinderen. Als laatste is er Huis van het Kind dat afstemt op de noden en behoeften van gezinnen. Deze organisatie werkt vraaggericht, verzamelt expertise en reikt andere partnerorganisaties aan.

De door ons onderzochte organisaties die instaan voor begeleiding op vlak van onderwijs, preventieve gezondheidszorg, psychosociale begeleiding, etc. zijn CLB, Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW), JAC, JWW en Awel. Het CLB en CKG bieden begeleiding aan kinderen en jongeren (van (ex-)gedetineerden) op vlak van psychosociaal functioneren, leren en studeren, preventieve gezondheidszorg en begeleiding van de onderwijsloopbaan. Verder biedt CAW steun en begeleiding aan volwassenen die een moeilijke periode doormaken zodat ze terug op eigen kracht komen en zo zelfstandigheid in de hand wordt gewerkt. Daarnaast wordt ingezet op mensen empoweren, het bestrijden van uitsluiting en opkomen voor een menswaardig leven. JAC is een onderdeel van CAW, maar is specifiek gericht naar jongeren tussen 12 en 25 jaar. Een jongere kan in het JAC een begeleiding

met een hulpverlener aangaan, maar kan ook praktisch geholpen worden (bv. wanneer hij/zij op eigen benen wil staan). JWW gaat met de gedetineerde op zoek naar oplossingen voor problemen op verschillende levensdomeinen. Naast een interne, biedt JWW ook een externe werking aan. Informatie, advies en psychosociale ondersteuning wordt aan de directe sociale omgeving van de gedetineerde geboden. Eveneens wordt ondersteuning geboden bij het voorbereiden en nabespreken van gevangenisbezoeken met kinderen. Hoewel Awel een online hulpverleningsplatform is, kan toch een begeleiding opgestart worden indien onderwerpen zoals relaties met ouders, zware gevoelens etc. leiden tot gesprekken waarin kinderen van (ex-)gedetineerden praten over de problemen waarmee ze te kampen hebben.

Eén van de geïnterviewde CKG's biedt opvoedingsondersteuning en gezinsbegeleiding, onder andere aan papa's in gevangnissen. Daarnaast lopen er jaarlijks minimum twee begeleidingen voor kinderen van (ex-)gedetineerden.

Organisaties die actief zijn bij het (kinder-)bezoek zijn voornamelijk JWW, CKG, K&G en Jonge Helden. JWW biedt ondersteuning bij het voorbereiden en nabespreken van gevangenisbezoeken en maakt onder meer gebruik van vrijwilligers die het kinderbezoek en de georganiseerde activiteiten ondersteunen. Het CKG beschikt over een beschermcomité bestaande uit vrijwilligers die zich eveneens engageren voor het kinderbezoek. Jonge Helden zet eveneens in op de animatie gedurende het kinderbezoek in Leuvense en Antwerpse gevangnissen, wat bevorderend werkt voor de ouder-kindrelatie én dit op een speelse manier (Jonge Helden: Gevangenisanimaties, 2020).

Daarnaast zijn er een aantal organisaties die online (en telefonische) hulpverlening aanbieden. De meest gekende organisatie die online een groot aanbod heeft, is Awel. Deze instantie biedt een luisterend oor aan kinderen en jongeren die een vraag, een verhaal of een probleem hebben. Bij Awel bestaat de mogelijkheid om anoniem en gratis contact op te nemen. Bijkomend is het een zeer betrouwbaar en makkelijk bereikbaar contactkanaal dat zowel via telefoon, mail als chat te raadplegen is. De gesprekken hebben betrekking op allerhande gespreksonderwerpen wat maakt dat ook kinderen van (ex-)gedetineerden hier kunnen praten over hun problematiek.

Ook eerdergenoemd Kennisplein is een online trefpunt waar ondersteuning geboden wordt aan mensen die zich in een maatschappelijk kwetsbare positie bevinden. Hier kunnen kinderen van (ex-)gedetineerden onder vallen.

Ook het CLB, het CAW en het JAC beschikken over een online tool, namelijk een chatfunctie. Aan de hand van deze tool kan je gratis en anoniem contact opnemen met een medewerker van de organisatie in kwestie. Hier kan eender welke vraag of eender welk thema aangehaald worden. Het JAC biedt echter ook de mogelijkheid tot mailverkeer en telefonisch contact.

Indien een recht van een kind of jongere onder 18-jarige leeftijd wordt geschonden, kan zowel een volwassene als de minderjarige zelf een klacht indienen bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat.

Binnen het Vlaamse hulp- en dienstverleningsaanbod, fungeren tal van organisaties ook als doorverwijzer. Kind en Gezin heeft namelijk tal van partnerorganisatie die ze erkennen en subsidiëren en vervolgens ook naar hen kunnen doorverwijzen. Een voorbeeld hiervan is het CKG; zij verwijzen op hun beurt verder indien nodig. Het kind kan geen rechtstreeks contact opnemen met CKG en dient doorverwezen te worden door PSD (psychosociale diens van de gevangenis) of JWW. Eveneens komt men bij JWW terecht via volgende organisaties: sociale diensten van jeugdrechtbanken, contextbegeleiders van leefgroepen, pleegzorg, externe diensten, Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) etc. CAW verwijst bij vragen van kinderen of jongeren verder naar het JAC en indien deze betrekking hebben tot detentie, naar het JWW. Deze beide organisaties kunnen op hun beurt opnieuw verder verwijzen naar gepastere hulp op basis van de gestelde vraag. Bij CLB kunnen kinderen en jongeren zich aanmelden of worden ze (vrijblijvend) doorverwezen door de school. Ouders die vragen hebben of met zorgen zitten over hun kind kunnen er ook terecht. Het CLB fungeert als doorverwijsorganisatie, opnieuw om de best passende hulp te kunnen aanbieden. Het Huis van het Kind reikt dan op haar beurt weer partnerorganisaties aan ter ondersteuning van gezinnen, indien ze zelf niet over voldoende expertise beschikken.

Uit een interview met het CLB blijkt dat het aanbod voor kinderen van (ex-)gedetineerden nogal beperkt is. Ook het JWW vindt dat het aanbod aan vormingen/opleidingen rond de doelgroep kinderen van (ex-)gedetineerden veel te beperkt is. Men wenst een groter aanbod en meer alternatieven te kunnen aanreiken, zodat ook de gedetineerden zich kunnen voorbereiden op het overbrengen van de boodschap dat hij/zij in de gevangenis zit. Door gebrek hieraan wordt vaak gelogen over de (reden van de) detentie. Op het aantal kinderen van (ex-)gedetineerden, heeft men geen goed zicht. JWW kan bijvoorbeeld geen aantal noemen, omdat hun hulpverlening steeds vertrekt vanuit de gedetineerde ouder zelf en niet vanuit zijn/haar kind.

Om het hulp- en dienstverleningslandschap in Vlaanderen verder in kaart te brengen, werd tijdens de interviews met de organisaties afgetoetst in hoeverre hun eigen aanbod toereikend is. Van alle geïnterviewde organisaties geeft 75% aan een antwoord te kunnen bieden op de meeste vragen van kinderen van een (ex-)gedetineerde ouder.

Bij de geïnterviewde CKG's is dit mogelijk omwille van het ruime aanbod aan hulpverleningsmogelijkheden, het verlenen van vraaggerichte hulp, samenwerkingen met andere diensten en een brede kijk op de verschillende trajecten binnen de jeugdhulp. Bij (het geïnterviewde) JWW worden kinderen steeds bevraagd en betrokken en wordt de doelgroep ook in de doelstellingen van de organisatie als belanghebbend gezien. Bij CLB heeft men naar eigen zeggen wel een goede kijk op situaties waarin detentie aan bod komt.

Vervolgens werd nagegaan welke organisaties onderling met elkaar samenwerken om zo gepast mogelijke hulp te kunnen bieden. CKG gaf gedurende het interview aan inzake het domeinoverleg binnen de gevangenis in het domein 'welzijn en gezondheid' te zitten. Binnen dit domein zitten ook het CGG, VDAB, de drughulpverlening, bemiddeling, politie, sport en het JWW mee aan tafel. Ook de PSD, budgetbegeleiding en het beschermcomité zijn hierbij betrokken. Samenwerkingen met sociale diensten van de jeugdrechtbank, contextbegeleiders, pleegzorg en het OCJ komen vooral voor binnen JWW. Meer specifiek voor de bevraagde dienst, vinden samenwerkingen met CKG Sint-Clara in Brugge, K&G, een vroedvrouw en met een vroedvrouwpraktijk plaats.

CKG slaat vooral de handen in elkaar met de PSD en het CAW. Specifiek gericht op het kind zijn er samenwerkingen met het CLB, K&G, OJC en het VAPH. Maar deze laatste twee zijn geen vaste partners. Bij iedere casus gaat CKG op zoek naar de meest aansluitende hulp en de best mogelijke samenwerking.

CLB werkt op zijn beurt samen met tal van organisaties zoals CGG's, centra ambulante revalidatie etc. Ook is integrale jeugdhulpverlening een belangrijke partner en zijn er met hen ook veel samenwerkingen. Daarnaast is er ook contact met de gemandateerde voorzieningen en het vertrouwenscentrum kindermishandeling (VK). Specifieke samenwerkingsverbanden omtrent kinderen van (ex-)gedetineerden zijn er echter niet.

De geïnterviewde organisaties geven aan zelf ook regelmatig door te verwijzen naar andere instanties om een antwoord te kunnen bieden op de vraag of het probleem van de hulpvrager.

Het CLB geeft aan te fungeren als doorverwijzingsdienst. Hiervoor komen de vele samenwerkingen dan ook van pas. Ook bij CKG komen de samenwerkingen van pas in het kader van doorverwijzingen, daar men telkens de best passende hulp tracht te bieden afhankelijk van de noden van het kind of het gezin van de gedetineerde ouder. Wanneer het gaat om vragen betreffende kinderen van (ex-)gedetineerden, verwijst CKG altijd door naar het JWW. Daarentegen verwijst JWW vooral door naar het JAC en het CLB. Echter vindt JWW dat deze samenwerkingen geoptimaliseerd kunnen worden.

De organisaties geven aan dat hun aanbod ook ontoereikendheden bevat. Zo blijkt dat het CKG moeilijkheden ervaart met de bekendheid van hun hulpverlening. Volgens hen hebben (gedetineerde) ouders niet echt een zicht op de verschillende plaatsen waar hun kind terecht kan met eventuele vragen. Ook het CLB geeft aan moeite te hebben met het bereiken van de groep die niet zelf om hulp komt aankloppen, waaronder soms ook kinderen van (ex-)gedetineerden.

Een andere ontoereikendheid die CKG aanbrengt, is dat de hulpverleners niet specifiek opgeleid zijn om om te gaan met kinderen van (ex-)gedetineerden. Men vindt namelijk dat de PSD en het CAW weinig ervaring en kennis hebben betreffende de jeugdhulpverlening die zich toespitst op ouder-kindcontact.

Eveneens kwam er uit het interview met één van de CKG's aan bod dat er onvoldoende bezoekmomenten zijn waarop ouder en kind een goed contact met elkaar kunnen hebben, om zo een band te kunnen (her)opbouwen. Ook is hier te weinig begeleiding voor kinderen, die de detentiesituatie niet altijd begrijpen. JWW wil meer inzetten op het kinderbezoek in de gevangenissen door het aanbrengen van opvoedingsvaardigheden, waarden en normen. Ook wensen ze meer algemene thema's aan te bieden zoals Kind en Gezin dit doet. Verder werd opgemerkt dat kinderen vaak alleen met hun ouder, opvoeder of voogd in de wachtzaal zitten.

Een andere hindernis die aan bod komt in het interview met JWW is het personeelstekort dat te wijten is aan besparingen in het beleid. Hierdoor kunnen ze slechts een beperkt aantal gedetineerden en hun kinderen gepaste hulp bieden. Ook CKG gaf aan dat er te weinig begeleiding geboden kan worden aan gedetineerde ouders.

Verder gaf CKG aan dat de hulpverlening soms door gedetineerden wordt gebruikt met een andere doelstelling, bijvoorbeeld om goed gedrag aan te tonen en zo vroeger de gevangenis te kunnen verlaten. Ook ervaren ze soms moeilijkheden met het afsluiten van een hulpverleningstraject, bijvoorbeeld bij een plotselinge verplaatsing door een arresthuis of vrijlating.

We kunnen concluderen dat er enkele hiaten aanwezig zijn binnen het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen.

CLB vindt dat er in het algemeen meer nood is aan het leggen van verbanden, meer samenwerkingen en het onderlinge uitwisselingen tussen verscheiden (hulpverlenings-)organisaties. Ook de samenwerkingen tussen de hulpverlening en justitie kunnen geoptimaliseerd worden.

JWW heeft nood aan een betere samenwerking met de partners naar wie ze doorverwijzen, namelijk het JAC en het CLB. Met het JAC hoopt men zelf contacten te kunnen leggen om tips tot een hoger bewustzijn in de omgang met kinderen te verkrijgen. Ook zou men graag een JAC-medewerker aanspreken voor permanentie in de wachtruimte bij de kinderen (voor het kinderbezoek). Op die manier kunnen kinderen met vragen meteen bij de geschikte persoon terecht.

Daarnaast wil JWW via de samenwerking met het CLB ervoor zorgen dat de gedetineerde ouder ook op de hoogte gesteld wordt over bijvoorbeeld het schools functioneren van het kind. Naar hun beleving wordt voornamelijk de buitenouder betrokken. Men wenst hierop in te zetten door ook algemene vormingen te laten plaatsvinden van het CLB in de gevangenissen. Zo krijgt men dezelfde informatiekansen als de buitenouder.

Naar aanleiding van de hiaten die zich voordoen, kunnen een aantal aanbevelingen opgesteld worden. Deze zijn te raadplegen bij het hoofdstuk 'Aanbevelingen'.

8. Noden van kinderen

We kunnen de noden van kinderen van (ex-)gedetineerden op drie manieren achterhalen, namelijk aan de hand van de literatuurstudie, schriftelijke getuigenissen en interviews met professionals. De uitkomsten van elke onderzoekspiste zullen we uiteindelijk met elkaar vergelijken. Hieruit trekken we conclusies om een correcte kijk te krijgen op wat de noden van kinderen van (ex-)gedetineerden zijn.

8.1. Volgens literatuurstudie

Uit de literatuurstudie is gebleken dat vanwege de financiële impact van detentie op een gezin, het kind vaak met materiële deprivatie kampt. Extra financiële steun voor het gezin kan aan deze (complexe) nood van het kind tegemoetkomen.

Daarnaast blijkt dat kinderen van (een) (ex-)gedetineerde ouder(s) nood hebben aan het bespreekbaar stellen van het onderwerp 'detentie' in onze maatschappij. Dit om het heersende sociale stigma, dat toch een grote impact heeft, te doorbreken. Bij de kinderen bestaat de nood aan correcte informatie, aangezien de stigmatisatie er vaak voor zorgt dat het kind niets van de detentie afweet. Anderzijds zorgt het er ook voor dat de kinderen met heel wat psychologische en gedragsmatige problematieken te kampen krijgen.

Vervolgens is detentie van (een) ouder(s) zoals reeds aangehaald een traumatische ervaring. Kinderen van gedetineerden hebben daardoor een hoge nood aan psychosociale ondersteuning om op een constructieve manier om te gaan met de vele negatieve gevoelens waarmee ze te maken krijgen. Daarbij moet steeds rekening gehouden worden met de leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind, aangezien deze factoren, zoals reeds aangehaald, sterk bepalend zijn voor de psychologische gevolgen.

Verder heerst de nood aan begrip uit de omgeving, wat opnieuw bemoeilijk wordt door de stigmatisering in de maatschappij. Het hebben van (een) vertrouwensperso(n)en en (een) lotgeno(o)t(en) zorgt ervoor dat een kind ergens met zijn/haar verhaal terecht kan, zonder hierop afgerekend te worden. Het is een protectieve factor ten aanzien van het stellen van antisociaal gedrag en negatieve schoolresultaten.

Een kind heeft nood aan contact met de ouder, ook al verblijft deze in de gevangenis. Dit is nodig om een affectieve, wederkerige band te kunnen opbouwen. Het is belangrijk om ons ervan bewust te zijn dat de mogelijkheden tot briefwisseling en telefonisch contact niet altijd op maat zijn van het kind. Indien dit wel het geval is, heeft het kind niet zelf de mogelijkheid om de gedetineerde ouder op te bellen.

Wat het meest aansluit bij de noden van het kind, is het kinderbezoek, waar fysiek contact mogelijk is. Eveneens worden er geregeld activiteiten voorzien op maat van kinderen die inspelen op de ouder-kindrelatie.

Ondanks de bezoekmogelijkheid zijn er ook enkele belemmeringen. Zo heeft het kind nood aan een bezoek in kindvriendelijke omstandigheden. Hierbij denken we puur infrastructureel aan bijvoorbeeld speelruimtes, maar ook aan de afstand van thuis tot de gevangenis die zo kort mogelijk dient te zijn. Kinderen moeten ook meer inspraak krijgen in het mogen bezoeken van de ouder in detentie, ook wanneer de zorgouder dit liever niet heeft.

Kinderen hebben nood aan nog meer contact met de gedetineerde ouder. Extra mogelijkheden hiervoor zouden op z'n plaats zijn. Hierin kan digitalisering zeker een rol spelen.

Concreet kunnen we volgende zaken uit de literatuurstudie afleiden:

- Financiële gezinssteun;
- Het bespreekbaar stellen van het onderwerp 'detentie';
- Psychosociale ondersteuning;
- Begrip uit de omgeving;
- Contact met de ouder;
- Kindvriendelijke bezoeken (uren/omgeving/bereikbaarheid);
- Meer inspraak.

8.2. Volgens getuigenissen

8.2.1. Online getuigenissen van kinderen van (ex-)gedetineerden

Online verkregen we voornamelijk getuigenissen van Nederlandse kinderen. De getuigenissen van Mandy, Mariëlle, Jaizino en Justice komen uit het Nederlandse televisieprogramma 'Ouders in de lik'. Dit is een zesdelige reality-serie op de zender NPO3. In deze serie is te zien welke impact detentie van een ouder op het kind heeft. Onder begeleiding van professional Claudia Schoemacher, zelf dochter van een ex-gedetineerde, vertellen jongeren voor het eerst aan hun gedetineerde moeder of gedetineerde vader wat de hele situatie met hen doet. Op deze manier is het voor de jongeren mogelijk om hun opgekropte gevoelens onder woorden te brengen (NPO3, 2020).

Een volgende getuigenis is van Terry. Ook zijn getuigenis kwam op de Nederlandse televisie in het programma 'Wat zou jij doen?'. In het programma brengt een jongere zijn/haar verhaal, andere jongeren geven hun mening/gedachten weer onder begeleiding van een moderator die verscheidene vragen stelt omtrent dit onderwerp. Samen gaan de jongeren in debat (Omroep NTR, z.d.). Ook op de website van de Nederlandse organisatie Exodus vonden we een getuigenis van Terry, beide getuigenissen geven een goed zicht op hoe Terry dit alles beleeft (Exodus Nederland, z.d.).

Vervolgens is er de radio-getuigenis van Bo. De uitzending, van de Nederlandse zender NPO Radio 1, vond plaats naar aanleiding van de oprichting van het expertisecentrum K I N D te Nederland. Er zijn in totaal drie gasten aanwezig, Angela Verhagen van expertisecentrum K I N D, ex-gedetineerde J.P. en zijn dochter Bo (van Steeg, Meeder & van den Brink, 2 januari 2019).

De zevende getuigenis is anoniem, het kind is 8 jaar. De getuigenis staat op de website van de Waalse organisatie Relais Enfants-Parents (Relais Enfants-Parents, 2020).

Ook Mats en Rosita getuigen in het rapport van een Nederlands project genaamd 'Zie je mij wel?'. Het werd het leven ingeblazen in 2017 en kwam tot stand door samenwerking tussen De Kinderombudsman en Exodus Nederland, die kinderen en jongeren van gedetineerden hebben bevraagd. De gesprekken belichtten onder meer de vraag 'Op welk moment had je informatie, hulp of steun nodig?' (Kinderombudsman, z.d.).

Een laatste getuigenis is die van Shari. Ook haar verhaal was, net zoals die van Terry, te lezen op de website van Exodus Nederland (Exodus Nederland, z.d.).

Daarnaast leek het ons zinvol om af te sluiten met enkele getuigenissen uit hulpverlenend oogpunt. We baseerden ons hierbij op het krantenartikel uit De Standaard 'Waarom zit papa in de cel' (Verhoest, 2008, z.p.) en persoonlijke communicatie.

8.2.1.1. Getuigenis van Mandy

Mandy is een 15-jarige en woont bij haar vader. Hij doet er alles aan om het thuis zo gezellig mogelijk te maken. Sinds de detentie van haar moeder worden Mandy en haar zussen niet langer geaccepteerd in de buurt waar ze zijn opgegroeid. Mandy bezoekt haar moeder die reeds een jaar in de gevangenis verblijft. Zelf geeft ze aan dat haar moeder zeer lief, aardig en spontaan is; het is een vrouw die graag knuffelt en ervan houdt iedereen te kunnen helpen. Voor de detentie babbelde Mandy veel met haar moeder, dit doet ze niet meer sinds haar arrestatie. Daarnaast praat ze nooit over wat er gebeurd is, ze kan er niet mee om; ze mist haar moeder ontzettend en wil eigenlijk iedere dag bij haar zijn. Mandy ervaart heel wat moeilijkheden nu haar moeder er niet meer is en vindt het moeilijk om verder te gaan. Ze geeft aan dat het niet gemakkelijk is om haar moeder in de gevangenis te zien, omdat ze daar (naar haar mening) niet thuishoort. Het moeilijkste van allemaal vindt Mandy dat ze niet met haar moeder kan spreken wanneer ze dat wil. Om het verdriet niet te moeten voelen, praat ze er niet over. Ook het uiten van haar gevoelens verloopt zeer moeilijk (NPO3, 2020).

8.2.1.2. Getuigenis van Mariëlle

Mariëlle (23) is een alleenstaande moeder met een 4-jarig zoontje. Haar vader werd tijdens een grenscontrole in Zweden betrapt met een lading drugs. Hij werd tot een gevangenisstraf van 10 jaar veroordeeld en verblijft reeds 2 en half jaar in een Zweedse gevangenis. Voor Mariëlle is het financieel niet mogelijk haar vader te bezoeken, dit heeft ze de afgelopen jaren dan ook slechts eenmaal kunnen doen (NPO3, 2020).

Mariëlle vertelt hoe ze de grond onder haar voeten vandaan voelde zakken toen haar vader gearresteerd werd. Ze gelooft tot op de dag van vandaag nog steeds niet dat haar vader iets te maken had met datgene waarvoor hij gearresteerd werd. Mariëlle en haar vader zijn altijd twee handen op één buik geweest. De verre afstand, de onwetendheid van het elkaar al dan niet kunnen terugzien én de detentiesituatie maken haar ontzettend verdrietig. Mariëlle haar vader heeft heel wat belangrijke gebeurtenissen gemist en dit is moeilijk voor beiden. Dankzij het programma 'Ouders in de lik' heeft ze haar vader kunnen bezoeken. Een heftig moment, maar eveneens een opluchting (NPO3, 2020).

8.2.1.3. Getuigenis van Jairzino

Jairzino is een 17-jarige jongen, wiens vader in detentie zit. Jairzino is van mening dat hij een beter leven zou kunnen gehad hebben (bv. geen aanraking met de politie etc.), indien zijn vader niet in de gevangenis zou hebben gezeten. Zelf was hij zeven toen hij voor het eerst, door verkeerde vrienden, in contact kwam met de politie (Je ouders in de lik, 2012).

Jairzino mist zijn vader enorm en hoopt alsnog op een leuke tijd met hem. Hij hoopt dat zijn vader niet terug moet naar de gevangenis (Je ouders in de lik, 2012).

"Dat mis ik dus, dat ik niet meer met hem kan praten en dat ik niet naar hem toe kan gaan en dat ik niet iemand heb die ik zo vertrouw." (Je ouders in de lik, 2012).

8.2.1.4. Getuigenis van Justice

De laatste aflevering van 'Ouders in de lik' gaat over de 15-jarige Justice. Hij ervaart heel erg veel verdriet, zijn ouders zijn namelijk beiden in detentie (Je ouders in de lik, 2012):

“Het voelt eigenlijk best wel raar om allebei je ouders niet te hebben. Je hebt ze wel, maar het is een beetje afwezig zo.” (Je ouders in de lik, 2012).

“Als dat niet geweest zou zijn, zou ik me anders voelen zeg maar, want ik voel me wel goed, maar ook een klein beetje verdrietig gewoon.” (Je ouders in de lik, 2012).

Momenteel zit enkel zijn moeder nog in detentie en hij mist haar dan ook verschrikkelijk. Hij vindt haar een heel goede moeder en mist haar kookkunsten en aanwezigheid. Nu leeft hij bij zijn stiefvader en halfbroertje in een appartement. Hij is zijn stiefvader heel erg dankbaar, zelf denkt hij zonder hem in een pleeggezin te hebben gezeten. Voor zijn halfbroertje hoopt hij dat hij niet hetzelfde gemis, de onzekerheid en de afwezigheid van iemand om mee te praten, hoeft mee te maken. Justice houdt van voetballen en vindt daar een plek om zijn gedachten te verzetten. Hij voelt zich er goed, kan ontspannen en even alles vergeten (Je ouders in de lik, 2012).

Toen de moeder van Justice in detentie ging, werd hij opgevangen door zijn oma. Dat was de enige persoon in het netwerk van zijn moeder waar hij én zijn zusje terecht konden. Het was een nare periode voor hem, die onder meer in het teken stond van mishandeling. Justice geeft aan gestraft te zijn geweest door in de koude op het balkon te moeten staan, de handen op het fornuis te leggen etc. Justice sprak er nog nooit over met zijn moeder en vindt het jammer dat ze er toen niet voor hem kon zijn. Er is veel verdriet, ergens neemt hij het zijn moeder kwalijk (Je ouders in de lik, 2012):

“Ik ben er niet boos om, maar wel een beetje teleurgesteld dat het weer moest gebeuren. Aan de andere kant moet je nadenken voor je iets doet.” (Je ouders in de lik, 2012).

In de aflevering wordt het bezoek van Justice aan zijn moeder onder begeleiding van Claudia Schoemaker (zelf dochter van een ex-gedetineerde en dus min of meer ervaringsdeskundige) getoond. Hij vertelt over de mishandeling, waarvan zijn moeder niks wist. Ze kreeg het moeilijk en wou vooral verantwoord worden waarom ze die beslissing nam. Zelf had ze niemand anders en wist ze toen niet wat te moeten doen. Ze beloofde Justice dat ze in de toekomst goed voor hem zal zorgen, het contact met zijn oma zal stopzetten en verklaarde dat ze niet meer in de gevangenis wil belanden (Je ouders in de lik, 2012).

Na het bezoek vraagt Claudia hoe Justice zich voelt. Hij voelt zich opgelucht en blij dat hij eindelijk kon vertellen wat hij al jarenlang wilde uitspreken. Het lijkt voor hem een nieuwe start. Claudia geeft zelf ook aan dat erkenning van het leed bij deze kinderen zeer belangrijk. Erkenning door je ouders van je gevoelens, wat je overkomen is en je zorgen zijn belangrijk voor kinderen van gedetineerden (Je ouders in de lik, 2012).

8.2.1.5. Getuigenis van Terry

Terry is 17 jaar, zijn vader zit in de gevangenis. In de woonkamer en in zijn kamer heeft hij foto's van zijn vader staan. Terry geeft aan dat die foto's hem eraan herinneren dat hij een vader heeft. In het fragment vertelt Terry dat hij in angst leeft. De angst om anders behandeld te worden, dat hij niet meer welkom is wanneer de wereld weet dat zijn vader in de gevangenis zit (Omroep NTR, 2013).

“Ik word dubbel gestraft door de maatschappij, doordat mensen misschien niet altijd accepteren dat je vader in de gevangenis zit.” (Omroep NTR, 2013).

“Ik ben niet boos op mijn vader. Ik ben wel boos geweest omdat ikzelf van mening ben dat ieder individu zijn eigen keuzes maakt in het leven. Ik doe dit zelf ook en mijn vader heeft dit ook gedaan. Doordat feit was ik toch wel redelijk kwaad op hem dat hij zo een fouten heeft kunnen maken.” (Omroep NTR, 2013).

Terry geeft aan dat hij het heel vervelend vindt dat zijn vader een gedetineerde is. Hij voelt zich tijdens feestdagen, op vaderdag, tijdens schooluitstappen met uitwivende ouders aan de bus etc. vaak des te eenzamer (Omroep NTR, 2013).

“Ik ben kwaad, teleurgesteld en verdrietig geweest. Mijn vader was er nooit bij als andere ouders hun kinderen uitzwaaiden voor een schoolreisje of hen kwamen ophalen van feestjes. Of op een speciale feestdag zoals kerst, dan miste ik hem enorm. Wat ik bij vaders van vriendjes zag, verwachtte ik ook van mijn eigen vader. Maar hij was er niet. Hij zat in de gevangenis. Toch zag ik mijn vader niet als een crimineel. Als kind zie je dat niet. Het blijft toch je vader? De maatschappij zag het echter anders.” (Exodus Nederland, z.d.).

In de video vertelt Terry dat hij de situatie met zijn vader lang heeft stilgehouden voor zijn vrienden. Hij vond het zeer angstaanjagend om het aan hen te vertellen omdat hij niet wist hoe ze erop zouden reageren. De gedachte dat zijn vrienden hem nadien zouden kunnen negeren vond Terry verschrikkelijk. Gelukkig zijn Terry's vrienden niet veranderd naar hem toe. Achteraf bleek dat een aantal vrienden het reeds wisten en dit uit loyaliteit aan hem niet onder woorden brachten (Omroep NTR, 2013).

“Sommige docenten gingen mij anders behandelen nadat ze wisten dat mijn vader gedetineerd was. Een soort van stigma. Kinderen van gedetineerde ouders houden het daarom het liefst geheim. Of ze uiten het in de verkeerde groep, daar waar het stoer is. Voor mij gold dat ik bang was om te worden gepest. Dus zweeg ik liever.” (Exodus Nederland, z.d.).

“[...] “Geheimhouding leidt tot psychische klachten en angst om mensen in vertrouwen te nemen. Ik probeerde mijn gevoelens altijd te onderdrukken. Het was net een grote sluis. Tot ik besloot om erover te praten. Toen kwamen de emoties, boosheid, verdriet. Ik had het gevoel dat mijn vader mij in de steek had gelaten. Nu weet ik gelukkig dat hij zich dat niet had gerealiseerd toen hij zijn delict pleegde. Ik heb het hem wel vergeven.” (Exodus Nederland, z.d.).

“Ik zie mijn vader niet als crimineel. Ik denk dat geen enkel kind zijn vader of moeder als een crimineel kan zien. Het blijft je ouder en voor mij voelt dat gewoon goed.”
(Omroep NTR, 2013).

8.2.1.6. Getuigenis van Bo

Bo vertelt hoe ze het nieuws, op haar twaalfde, van haar vader te horen kreeg. Haar moeder werd 's nachts opgebeld met de boodschap dat J.P. naar de gevangenis werd gebracht. Wanneer Bo wakker werd, heeft haar moeder dit onmiddellijk verteld. Bo gaf aan toen geschrokken te zijn geweest, maar niet echt de precieze reden te hebben geweten... (van Steeg, Meeder & van den Brink, 2 januari 2019).

Bo heeft er in die periode bewust voor gekozen haar vader niet te bezoeken. De reden? Het bezoek tijdens de schooltijden en het niet in aanraking willen komen met de gevangenis(sfeer). Ondanks de bewuste keuze om niet te gaan, miste ze haar vader enorm. Bo vertelde het niet aan haar vriendinnen, uit schaamte voor haar vader (van Steeg, Meeder & van den Brink, 2 januari 2019).

8.2.1.7. Getuigenis van Mats

Mats getuigenis typeert zich door de aanwezige keuzestress. Volgend citaat is allesomvattend:

“Intussen zit ik in de derde klas en heb ik ook mijn eigen leven. Als mijn vrienden iets gaan doen op het moment dat mijn vader kan bellen, dan voel ik me echt rot. Want ik wil het allebei niet missen. Ik zou zo graag gewoon kunnen appen met mijn vader.” (Baracs, Verheul, & Hanekamp, 2017).

8.2.1.8. Getuigenis van Rosita

Bij Rosita weten we niet wat er precies is gebeurd met haar moeder en hoe oud ze tijdens de detentieperiode is (Baracs, Verheul, & Hanekamp, 2017).

“Het is heel gek als je moeder opeens weg is. We deden daarvoor bijna alles samen. Dus ik mis haar heel erg. Ik moest naar een nieuwe school omdat die dichter bij mijn oom en tante is. Dus mijn vriendinnen ben ik ook kwijt. Ik moet soms ineens huilen in de klas en er zijn stomme kinderen die me dan uitlachen. Maar ik heb nu één nieuwe vriendin, Sofia. Met haar praat ik er wel over, of we tekenen samen. Ik teken ook wel eens een gevangenis. Ik weet niet precies hoe die eruitziet want ik ben nog niet op bezoek geweest. Ik denk daar wel veel over na.” (Baracs, Verheul, & Hanekamp, 2017).

“We hadden een opvoering van muziekles op school. Alle ouders, broertjes en zusjes waren erbij, mijn oom en tante waren er voor mij maar toch werd ik ineens zo verdrietig. Ik wou zo graag dat mijn moeder het kon zien. Mijn oom heeft wel een filmpje gemaakt maar dat is toch niet hetzelfde als erbij zijn.” (Baracs, Verheul, & Hanekamp, 2017).

8.2.1.9. Getuigenis van Shari

Shari was 11 jaar toen haar vader werd gearresteerd in haar huis. Haar vader vertelde dat hij mee moest met de politie omdat hij betrokken was geraakt bij een ongeluk. Hij kwam die avond niet thuis, hij bleek in de gevangenis te zitten (Exodus Nederland, z.d.).

“Toen mijn vader mee moest met de politie, was ik heel hard geschrokken. Omdat ik niet wist wat er aan de hand was, ook kon ik mijn vader niet in zo’n situatie plaatsen.” [...] “Het maakt ook niet uit voor een kind wat de ouder heeft gedaan. Zij zullen nooit een boef of gedetineerde zijn, het is altijd papa of mama.” [...] “Ik denk dat het praten over de gedetineerde ouder makkelijker gemaakt moet worden om er over te kunnen praten. Want kinderen hebben vaak het gevoel dat ze er niet over mogen praten, een taboe is of iets waarvoor je moet schamen. Maar ook dat het niet raar is dat je als kind alles voelt. Je mag boos zijn, je mag huilen, je mag verdriet hebben, je mag lachen etc.” [...] “Ik heb eigenlijk altijd iemand om me heen gewild die van de situatie af wist en waar ik mee kon praten, maar die niet zou oordelen. Het is volgens mij zeer belangrijk dat je een vertrouwenspersoon buiten je vertrouwde kring hebt. Omdat je als kind de achtergebleven ouder niet extra wil kwetsen of geen extra last wil zijn voor hen. Iemand die niet tot die vertrouwde kring behoort, draagt die lasten niet met zich mee. Dus die zal je ook geen pijn doen door jouw gevoelens/gedachten toe te vertrouwen.” (Exodus Nederland, z.d.).

8.2.1.10. Getuigenis van Selena

Selena was 6 toen haar vader een gevangenisstraf kreeg in Denemarken. Pas na 2 jaar werd hij overgeplaatst naar een gevangenis in Nederland. Vanaf dan kon ze haar vader gaan bezoeken. Op het moment van de getuigenis is Selena 12 jaar (NOS, 2017).

“Toen mama mij vertelde dat papa in de gevangenis zat, werd ik natuurlijk heel verdrietig. ‘Waarom moet dat met mijn vader gebeuren? ‘Zulke gedachten heb ik vaak gehad. Ik miste gewoon de dingen die we samen deden en onze gesprekken.’ [...] “In het begin schaamde ik me er eigenlijk heel erg voor omdat ik dacht dat de mensen heel veel commentaar hadden. En dat ik dan ook slecht leek. Vooral als ik iemand daarover hoorde praten dan werd ik altijd verdrietig. Ik probeerde me heel vaak in te houden. Dat lukt gewoon niet altijd, dus uiteindelijk heb ik het aan mijn klas verteld.” [...] “In het begin, toen ik mijn vader bezocht, vond ik het altijd wel spannend. Maar het enige waar ik aan dacht was dat ik mijn vader kon zien en dat ik hem dan weer kon vasthouden.” [...] “Wanneer ik mij vader bezocht, werden we door een man opgehaald en teruggebracht. Ik vond het altijd jammer als ik weer wegging. Maar aan de andere kant kon ik al uitkijken naar het bezoek volgende maand. Dan hebben we weer nieuwe verhalen voor elkaar” [...] “Ik kan niet wachten tot hij vrijkomt zodat we opnieuw leuke dingen kunnen doen.” (NOS, 2017).

8.2.1.11. Anonieme getuigenis

Deze getuigenis is afkomstig van een 8-jarig kind. Hij/zij vertelt over het eerste bezoek aan zijn moeder en het verder verloop.

“De eerste dagen dat we onze moeder gingen bezoeken, was het voor ons zeer lastig. Het was een recht dat we voordien niet kenden. We vroegen ons af hoe dat was gebeurd. We keken haar aan, omhelsden haar en weenden. We wisten niet echt wat te zeggen. Ze keek ons aan, vroeg hoe het met ons ging en verontschuldigde zich. In het begin gingen we op woensdag en op zondagvoormiddag met onze grootouders op bezoek. Later gingen we alleen, op woensdag en zondagnamiddag. Na enkele weken, of zelfs maanden, wisten we hoe het daar ging, maar het hardste was dat we onze moeder daar moesten achterlaten en moesten vertrekken zonder haar. Na enige tijd was het een gewoonte. We wisten dat we zonder haar terugkeerden. Sinds ze hier is, hebben we bezoeken zonder toezicht. Dit is zes uur dat we bij haar kunnen zijn en samen kunnen koken, spelen en praten. Dat gaat goed.” (Relais Enfants-Parents, 2020).

8.2.2. Online getuigenissen van hulpverleners over kinderen van (ex-)gedetineerden

8.2.2.1. Getuigenis vrijwilligster JWW in Gent

Mieke De Graeve is vrijwilligster bij het JWW te Gent. Op woensdagmiddag begeleidt ze onder meer het kinderbezoek.

“Kinderen die een ouder verliezen door ziekte en kinderen van wie een ouder in de gevangenis zit, maken dezelfde emoties door” [...] “Emoties van verdriet, maar ook van onzekerheid en onveiligheid zelfs. De kinderen die hier hun gedetineerde ouder komen bezoeken, klampen zich soms krampachtig aan ons vast. Ze zijn angstig en zitten met duizend vragen, hoe goed ze ook op het bezoek zijn voorbereid. Vragen zoals ‘Waarom moet iedereen hier wachten en toestemming vragen om iets te mogen doen’, ‘Waar slaapt mijn papa?’, ‘Krijgt hij hier eten? Frietjes?’. Ook levensvragen als ‘Mag ik mijn papa nog graag zien nu hij hier zit?’ worden door de kinderen gesteld.” (Verhoest, 2008).

8.2.2.2. Getuigenis Kinderrechtencommissariaat

“Ik herinner me dat we al eens met een gevangenis contact hebben opgenomen naar aanleiding van een vraag van een minderjarige die haar vader ging bezoeken. Ze moest tijdens de schooluren bellen om te zien of ze een plek kon reserveren voor een bezoek op die dag en dit elke week opnieuw. Met de psychosociale dienst hebben we bekeken om het meisje een vast bezoekuur te geven, na schooltijd. Zodat zij dan als eerste op die bezoekerslijst kon staan.” (I. Schoevaerts, persoonlijke communicatie, 15 mei 2020).

8.2.3. Conclusie aan de hand van de getuigenissen

Naast de literatuurstudie geven de getuigenissen ons een goed beeld van datgene waar kinderen nood aan hebben op het moment dat hun ouder(s) in detentie zit(ten). In totaal kunnen we drie grote overkoepelende noden uit de getuigenissen destilleren, telkens gestaafd met onderliggende wensen.

Een eerste opvallende nood is een niet-oordelende omgeving/vertrouwenspersoon hebben. Iets meer dan de helft van de getuigenissen geven dit aan. Zo beschrijft Mandy dat ze niet langer geaccepteerd wordt in haar buurt doordat haar moeder in de gevangenis zit. Jairzino, Terry en Rosita geven aan dat ze een vertrouwenspersoon missen in hun leven. Justice hoopt voor zijn halfbroertje dat hij wel een vertrouwenspersoon heeft, Justice mist echter zo'n figuur in zijn leven. Ook Shari gaf dit aan in haar getuigenis. Ze zegt dat ze indertijd iemand nodig had die niet tot haar vertrouwde kring behoorde, om op die manier haar omgeving minder te belasten.

De tweede nood is de aanwezigheid van de gedetineerde ouder(s). Dit zien we bij elk kind terugkomen. Ze geven dit aan a.d.h.v. drie factoren. De eerste factor is het missen van de ouder(s), dit zien we terug in de getuigenissen van Mandy, Mariëlle, Jairzino, Justice Terry, Bo en Rosita. Daarnaast geven vier getuigenissen aan dat ze hun mama/papa willen bellen op het moment dat zij dit willen. Dit vinden we terug in de getuigenissen van Terry, Mats en Rosita. Ze vertellen dat ze het jammer vinden om hun mama/papa te moeten missen op speciale momenten zoals een schoolfeest, Kerst of andere feestdagen. Op zo'n moment willen ze het liefst van al hen opbellen. Factor drie is de ouder kunnen bezoeken. Mariëlle geeft aan dat dit niet mogelijk is voor haar omdat haar vader in een Zweedse gevangenis verblijft. Ook Bo heeft haar vader niet bezocht omdat ze niet in aanraking wil komen met de sfeer van een gevangenis. Selena geeft in haar getuigenis aan dat het bezoek aan haar vader éénmaal per maand doorgaat.

Een laatste nood die we kunnen afleiden is duidelijkheid. Dit omvat de reden waarom een ouder in detentie zit, alsook de werking van een gevangenis. Wanneer Bo het nieuws van haar vader indertijd kreeg, werd de precieze reden niet gegeven. De vrijwilligster van het JWW geeft in haar getuigenis aan dat de gevangenis voor kinderen beangstigend kan zijn. Ondanks een goed voorbereid bezoek, zijn kinderen heel onzeker en zitten ze met heel veel vragen.

Kernachtig kunnen we volgende noden uit de getuigenissen afleiden:

- Een niet-oordelende omgeving/vertrouwenspersoon hebben
- Aanwezigheid van de gedetineerde ouder
- Duidelijkheid

8.3. Volgens interviews

De ervaringen uit de verschillende interviews leren ons dat het eerste bezoek van het kind aan de gevangenis als indrukwekkend wordt beschouwd.

“Daar is een stukje voorbereiding en ondersteuning rond nodig hé, omdat dat voor kinderen toch wel indrukwekkend kan zijn, hé, zo’n eerste bezoek aan de gevangenis.” (CKG, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Als volgt merken we dat vele kinderen niet op de hoogte gesteld worden van de gevangenisstraf van de ouder(s) of hier geen juiste informatie rond krijgen.

“Het gebeurt regelmatig dat kinderen op bezoek gaan bij hun papa, maar dat ze niet weten dat papa in de gevangenis zit. Die hebben daar een ander verhaal rond, bijvoorbeeld dat papa in het ziekenhuis is of dat papa daar werkt.” (CKG, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

In het algemeen, in tegenstelling tot wat de meesten denken, blijken de kinderen het kinderbezoek als oké te ervaren. Ze ondervinden geen schade van het gevangensklimaat.

“Kindjes tijdens het kinderbezoek ervaren niet echt dat ze in een gevangeniscontext zitten. Voor hen lijkt mij dat minder traumatisch dan ik gedacht had.” (JWW, persoonlijke communicatie, 27 mei 2020).

Uit één van de interviews blijken kinderen vooral bang te zijn voor de metaaldetector.

“Het moeilijkste moment voor de kinderen, merk ik, is de RX passeren. De eerste keer is dat een beetje van: “dat gaat hier piepen”.” (JWW, persoonlijke communicatie, 27 mei 2020).

Het einde van het bezoek wordt echter steeds als schrijnend omschreven. Tenslotte ervaren de experts moeilijkheden bij kinderen die inwonen bij de gedetineerde ouder. Het is belangrijk dat een kind op de leeftijd van anderhalf jaar de kans krijgt om de wereld te ontdekken. Een veel voorkomende vraag bij de kinderen is hoe ze de niet-gedetineerde ouder mee krijgen op bezoek. Vaak is dit voor hen de enige mogelijkheid om tot bij de andere gedetineerde ouder te geraken.

“Heel veel kinderen willen graag hun papa zien, ook al zitten ze in de gevangenis. Dus dat is dikwijls een vraag die we via via krijgen. Dan gaan we samen op zoek: ‘Hoe kunnen we dat regelen? Kunnen we de partner of ex-partner meenemen in dat verhaal om toch aan die vraag van het kind tegemoet te komen?’ (CKG, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020).

Vervolgens komen er ook vragen over hoe de gedetineerde ouder zijn verblijf in de gevangenis is/verloopt.

8.3.1. Conclusie volgens interviews

Aan de hand van de interviews hebben we een tiental noden van kinderen van (ex-)gedetineerden in kaart kunnen brengen. Deze zetten we graag op een rijtje.

CKG één brengt ons drie noden. Tijdens het interview geeft men aan dat kinderen nood hebben aan ondersteuning en voorbereiding tijdens het eerste bezoek aan de gevangenis, vaak wordt deze context als indrukwekkend ervaren. Alsook vertelt men dat het belangrijk is om de gedetineerde ouder te blijven zien. Een laatste nood die CKG één aangeeft, is dat kinderen iemand nodig hebben waarmee ze kunnen praten. Deze laatste nood kunnen we koppelen aan een nood die CLB aangeeft. Zij merken echter op dat kinderen nood hebben aan erkenning omtrent hetgeen wat er met hun ouder(s) is gebeurd. Hierbij benadrukken ze dat een niet-oordelende houding van cruciaal belang is.

Een andere nood die kinderen hebben, volgens JWW, is de nood aan 'een goed leven, goede zorgen'. Hiermee wordt bedoeld dat de kansen van een kind met gedetineerde ouders niet beperkt mag worden in vergelijking met leeftijdsgenoten.

Vervolgens is er ook de nood aan regelmatig contact met de gedetineerde ouder. In het interview beargumenteerde JWW deze nood door aan te geven dat COVID-19 hier roet in het eten gooit. Er worden evenwel oplossingen aangereikt om in te spelen op deze nood. De volgende nood die aan het licht is gekomen, is het voorzien van kindvriendelijke contactmogelijkheden.

Het CLB benadrukt de nood aan duidelijke en eerlijke antwoorden omtrent de detentie. Kinderen hebben echter veel fantasie, waardoor hun eigen ontworpen beeld van een gevangenis of plek waar de ouder zich bevindt, totaal kan afwijken van de realiteit.

Kinderen die bij hun moeder in de gevangenis verblijven hebben nood aan ruimte. Alsook moeten deze kinderen, volgens CKG twee, de kans krijgen om de wereld buiten de gevangensmuren te ontdekken. Een laatste nood voor deze kinderen is een goede voorbereiding op het moment dat ze de leeftijdsgrens van 3 jaar bereiken, niet langer bij hun mama mogen verblijven en dus de gevangenis zonder de moeder moeten verlaten.

Concreet kunnen we dus volgende noden uit de interviews afleiden:

- Nood aan ondersteuning en voorbereiding voor eerste bezoek.
- Nood aan het blijven zien van de ouder.
- Nood aan een gesprekspartner om over hun situatie te praten.
- Nood aan een goed leven, goede zorgen. De kansen mogen niet beperkt worden in vergelijking met andere leeftijdsgenoten.
- Nood aan regelmatig contact.
- Nood aan kindvriendelijke contactmogelijkheden.
- Nood aan duidelijke en eerlijke antwoorden.
- Nood aan erkenning voor wat er met de ouder is gebeurd, waarbij niet wordt geoordeeld.
- Nood aan ruimte en de kans krijgen om ook buiten de gevangenis te mogen komen.
- Nood aan voorbereiding op het moment dat ze niet langer bij de mama kunnen/mogen verblijven.

8.4. Conclusie van de noden van het kind van een (ex-)gedetineerde

Wanneer we alle noden vanuit de literatuurstudie, getuigenissen en interviews met elkaar vergelijken merken we vier grote overeenkomsten én twee verschillen op.

De meest voorkomende nood die door elke onderzoekspiste (literatuurstudie, getuigenissen van kinderen en experts) meermaals aangehaald werd, is dat het kind zijn gedetineerde ouder mist. Hierdoor is de grootste nood meer contact. Dit gaat samen met de volgende nood, namelijk meer kindvriendelijke omstandigheden voor het kinderbezoek. Hiermee bedoelen we niet het klimaat van het kinderbezoek, maar de bezoekmogelijkheden. Het kind kan zijn gedetineerde ouder(s) niet voldoende zien om meerdere redenen. Telefonisch contact is voor kleine kinderen vaak te moeilijk, wanneer de niet-gedetineerde ouder(s) niet op bezoek wil is er vaak een probleem voor transport. De gevangenis zijn moeilijk bereikbaar voor kinderen en er wordt tenslotte onvoldoende rekening gehouden met de afstemming van bezoekmogelijkheden en de eigenlijke bezoekmomenten van het kind. Deze vallen vaak tijdens de schooluren of op momenten dat het kind een andere activiteit/hobby uitoefent.

Een volgende nood omschrijven we als begrip en erkenning. Dit omvat de bespreekbaarheid van het thema detentie in onze maatschappij, kinderen geven aan dat dit thema meer naar voren dient te komen. Eveneens begrip ontvangen uit de omgeving is een belangrijke factor. Dit aanzien we als het hebben van één of meerdere vertrouwensperso(n)en(en) en lotgeno(o)t(en), waarbij kinderen van (ex-)gedetineerden terecht kunnen zonder hierop afgerekend te worden. Een niet-oordelende omgeving is zeer belangrijk. Ook erkenning krijgen omtrent hetgeen wat er met de ouder(s) is gebeurd, is iets waar kinderen behoefte aan hebben.

Vervolgens is er de nood aan psychologische ondersteuning. Hieronder valt het verkrijgen van correcte informatie, alsook duidelijkheid en eerlijkheid omtrent de detentie van de ouder(s). Belangrijk bij het krijgen van psychosociale ondersteuning is onder meer een goede voorbereiding bij het allereerste bezoek aan de gevangenis.

Uiteindelijk zijn er twee grote verschillen gevonden tussen de drie onderzoekspistes. Het eerste verschil is dat de literatuurstudie beschrijft dat de gevangenisomgeving tijdens het kinderbezoek ontoereikend is. De geïnterviewde experts beschrijven echter dat dit zeer goed meevalt en bijna in geen enkele omstandigheid als traumatisch ervaren wordt. De kinderen gaan hier in bijna alle gevallen goed mee om, volgens de getuigenissen uit de interviews.

Het tweede verschil is dat uit de interviews blijkt dat er een groot aanbod van hulpverlening voorzien is. In de interviews gaven de experts aan dat er een ruim hulp- en dienstverleningsaanbod is voor kinderen van (ex-)gedetineerden. Toch merken wij bij het analyseren dat er wel degelijk heel wat noden niet gedekt worden door het hulp- en dienstverleningsaanbod.

Concreet zijn de vier grote overeenkomsten op vlak van noden:

- Contact met de gedetineerde ouder
- Kindvriendelijke omstandigheden voor het kinderbezoek
- Begrip en erkenning
- Psychologische ondersteuning

De bevonden nood-verschillen zijn:

- Toereikendheid van het klimaat tijdens het kinderbezoek
- Toereikendheid hulp- en dienstverleningsaanbod

9. Algemene conclusie

Om een antwoord te formuleren op de eerste onderzoeksvraag, 'Is het aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van kinderen van (ex-)gedetineerden toereikend voor hun noden?', werden de noden van kinderen van (ex-)gedetineerden en het hulp- en dienstverleningsaanbod in Vlaanderen naast elkaar gelegd.

Uit ons onderzoek blijkt dat kinderen van (ex-)gedetineerden nood hebben aan:

- Meer contact met de ouder in detentie;
- Kindvriendelijke omstandigheden voor het kinderbezoek, bijvoorbeeld tijdstip en afstand;
- Begrip en erkenning;
- Psychologische ondersteuning.

Wanneer we het hulp- en dienstverleningsaanbod betrekken op de nood aan meer contact met de ouder in detentie kunnen we concluderen dat er wordt ingezet op het ouder-kindcontact. Zo focussen het JWW, het CKG en Kind en Gezin op kinderbezoek. Hierbij merken we echter dat de invulling van het aanbod van het JWW verschilt per locatie en werking. Ook de vrijwilligers van Jonge Helden dragen op een animerende wijze bij aan het bevorderen van de ouder-kindrelatie tijdens het kinderbezoek. De vrijwilligers van Jonge Helden zijn echter enkel actief in Antwerpen en Leuven. Deze initiatieven komen zeker tegemoet aan de nood aan onderling contact tussen ouder en kind, doch is het opmerkelijk dat hier vaak regionale verschillen zijn in het aanbod.

Aan de nood aan meer kindvriendelijke omstandigheden wordt tegemoet gekomen door onder meer het Beschermcomité van het CKG, bestaande uit vrijwilligers die zich engageren voor gedetineerden. Dit bijvoorbeeld door het kinderbezoek te begeleiden en door te voorzien in praktische middelen zoals vervoer dat het kind van thuis naar de gevangenis brengt. Daarnaast zetten deze vrijwilligers zich ook in om kinderen die bij hun moeder in de gevangenis verblijven kennis te leren maken met de wereld buiten de gevangensmuren.

Eveneens werd aangegeven dat er, omwille van stigmatisering, nood is aan begrip en erkenning zodat er open over detentie gesproken kan worden zonder een oordelende omgeving. Zowel Awel, het CLB, het JAC als het JWW zijn bereid om een luisterend oor te bieden aan kinderen van (ex-)gedetineerden die een vraag, verhaal of probleem hebben. Het JWW Gent is op de hoogte van welke kinderen aanwezig zijn tijdens het kinderbezoek. Dit omdat ze reeds een voorbereidend bezoek brengen aan het kind en hem/haar verder opvolgen. Bijkomend bereiken ze op deze manier meer kinderen van (ex-)gedetineerden.

Ondanks het feit dat in de wetgeving gezegd wordt dat er geen discriminatie of stigma mag zijn ten aanzien van kinderen van (ex-)gedetineerden, (cfr. Artikel 2 van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind), is er geen specifieke organisatie aanwezig in de maatschappij die zich inzet voor het doorbreken van dat stigma. Wel werden reeds enkele tools ontwikkeld die een ondersteunende functie kunnen hebben tijdens het bespreekbaar maken van het onderwerp.

Een laatste nood waar enkele organisaties aan tegemoet komen, is de nood aan psychosociale ondersteuning. Dit heeft betrekking op het correct, eerlijk en duidelijk verstrekken van objectieve informatie. Zowel Awel, het JAC, het CLB, het CAW als het JWW spelen hierin een belangrijke rol, dit rekening houdend met de belangen van het kind en de wens van de (gedetineerde) ouder.

Indien de (gedetineerde) ouder van mening is dat er onvoldoende belang wordt gehecht aan de kindvriendelijke omstandigheden, bestaat er de mogelijkheid om contact op te nemen met de klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat.

Volgens onze eigen literatuurstudie en de interviews met de experts uit het werkveld zijn we geneigd te concluderen dat het aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van het kind van een (ex-)gedetineerde deels toereikend is voor hun noden. De noden zijn door het aanbod, volgens deze twee onderzoeksgebieden, grotendeels gedekt. Weliswaar mits enkele kritische kanttekeningen.

Zoals eerder omschreven zijn er in Vlaanderen een groot aantal organisaties die gedeeltelijk inzetten op kinderen van (ex-)gedetineerden. Men zou dus geneigd kunnen zijn te denken dat er veel gedaan wordt voor deze doelgroep. Elk van deze organisaties blijkt echter te werken op zijn eigen eiland. Tijdens de interviews werd meermaals aangegeven dat er te weinig samenwerking is tussen de organisaties onderling, waardoor ervaringen en expertise niet gedeeld worden. Er heerst bij de organisaties onduidelijkheid over het volledige hulp- en dienstverleningslandschap. Er is dus wel een aanbod, maar dit is onvoldoende gekend en wordt onvoldoende benut.

Vervolgens worden niet alle kinderen van (ex-)gedetineerden bereikt door deze organisaties. Zo helpt bijvoorbeeld Jonge Helden alleen kinderen in de Antwerpse en Leuvense gevangenissen. Een ander voorbeeld is CKG, waar niet elke gevestigde dienst een aanbod verleent aan kinderen van (ex-)gedetineerden. Het is dus moeilijk een conclusie te trekken over het al dan niet toereikend zijn van het aanbod over heel Vlaanderen aangezien dit kan verschillen per organisatie en arrondissement binnen Vlaanderen.

Daarnaast hebben sommige organisaties te maken met middelen- en personeelstekort. Hierdoor blijft het bereik beperkt. Als antwoord op dit struikelblok werken de meeste organisaties in het hulp- en dienstverleningslandschap met vrijwilligers. Het engagement van vrijwilligers wordt hierdoor een sterk bepalende factor. Los van het feit dat we dit zeer mooie initiatieven vinden om de huidige tekorten op te vangen, brengt dit bij sommige vormen van hulpverlening beperkingen met zich mee zoals bij het kinderbezoek. We stellen ons vragen bij het feit dat kinderen hierbij afhankelijk zijn van vrijwilligers, daar dit voor het kind de belangrijkste gelegenheid is om het ouder-kindcontact op te bouwen of te behouden. Uiteindelijk krijgen deze vrijwilligers geen specifieke opleiding over hoe ze kunnen omgaan met kinderen van (ex-)gedetineerden.

Ten slotte willen we nogmaals benadrukken dat de kinderen van (ex-)gedetineerden meermaals naar voren kwamen als een vergeten, kwetsbare doelgroep. Zo heeft het heersende sociale stigma nog steeds een grote impact op hen en is het een moeilijk te bereiken doelgroep voor de hulpverlening. Dit kunnen we echter minder beargumenteren aangezien we wegens praktische omstandigheden niet in staat waren de kinderen van (ex-)gedetineerden rechtstreeks te bevragen. We vermoeden dat dit duidelijk aantoonbaar zou zijn indien rechtstreekse vraaggesprekken met de kinderen mogelijk waren geweest.

Wat betreft de tweede en laatste onderzoeksvraag “Bestaat er in het Vlaams landschap een dergelijke werking als expertisecentrum K I N D in Nederland? Zo niet, is er nood aan het oprichten van een variant en hoe zou een dergelijke werking in Vlaanderen dan een plek kunnen vinden?” formuleren we onderstaand per onderdeel een antwoord.

1. Bestaat er zoiets als K I N D in Vlaanderen?

Het expertisecentrum K I N D uit Nederland staat voor Kind, Informatie, Netwerk en Detentie, wat hun werking eigenlijk al enigszins toelicht. Alles wat het centrum onderneemt is in het belang van en met een focus op kinderen van (ex-)gedetineerden. Zij verzamelen informatie door onderzoek en eigen opgedane expertise te bundelen. Dit doen ze niet alleen, ze werken echter samen met andere organisaties zoals Exodus en de Avans Hogeschool. De focus ligt op de kinderen die een ouder hebben (gehad) in detentie. Toch is hun doelgroep ruimer dan alleen kinderen en hun ouders in detentie. Zo staat het expertisecentrum ook in voor training en scholing van hulpverleners.

Uit ons onderzoek is gebleken dat er in Vlaanderen nog geen dergelijke werking als het expertisecentrum K I N D bestaat. Huis van het Kind heeft wel een gelijkaardige werking, namelijk het verzamelen van bruikbare informatie, vraaggericht werken en doorverwijzen naar een gepaste organisatie. Het verschil met K I N D is dat Huis van het Kind informatie verzamelt op een breder domein, namelijk opvoedings- en opgroei-ondersteuning, waar het ondersteunen van kinderen van (ex-)gedetineerden een deel van kan uitmaken. K I N D focust zich echter enkel en alleen op kinderen van (ex-)gedetineerden, waardoor er sprake is van meer expertise en ze dus beter kunnen inspelen op de noden van deze doelgroep.

Naast Huis van het Kind zijn er tal van organisaties die zich bezighouden met de doelgroep kinderen van (ex-)gedetineerden. Een organisatie zoals K I N D, die specifiek informatie verstrekt, expertise verzamelt, doorverwijst, trainingen en coaching omtrent deze doelgroep aanbiedt etc., ontbreekt in het Vlaamse hulp- en dienstverleningslandschap.

2. Indien er geen Vlaamse variant van K I N D bestaat, zou dit wenselijk zijn of niet?

Volgens ons onderzoek blijkt het wel degelijk een meerwaarde te zijn om een Vlaamse variant van de Nederlandse organisatie K I N D op te richten. Aan de hand van onze interviews kunnen we een eerste reden formuleren waarom er nood is aan een dergelijke organisatie in Vlaanderen. Het blijkt dat op Europees vlak telkens aangekaart wordt dat er in het algemeen meer aandacht nodig is voor de doelgroep kinderen van (ex-)gedetineerden (K I N D, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020). De opstart van een dergelijke organisatie zoals K I N D in Vlaanderen zou dus in geen enkel geval kwaad kunnen, aangezien deze nog ontbreekt in het Vlaamse hulp- en dienstverleningslandschap.

Indien een dergelijk expertisecentrum zou bestaan in Vlaanderen kan er vervolgens gericht ingespeeld worden op de specifieke noden van de doelgroep. In het Vlaamse hulp- en dienstverleningslandschap vormt het verlenen van hulp aan kinderen van (ex-)gedetineerden slechts een klein aanbod binnen het volledige takenpakket van sommige organisaties. Een organisatie zoals K I N D, die enkel en alleen met deze doelgroep bezig is, ontbreekt.

Tenslotte merken we dat er in Vlaanderen nood is aan een gelijkaardig expertisecentrum zoals K I N D daar er gebrek is aan een organisatie die zicht heeft op het volledige hulp- en dienstverleningslandschap in Vlaanderen en specifiek werkt met de doelgroep kinderen van (ex-)gedetineerden. Uit onze interviews blijkt dat telkens drie dezelfde organisaties (JAC, JWW en CLB) aanbevolen worden als het over doorverwijzing gaat. Uit onderzoek blijkt dat er echter heel wat meer organisaties in het hulp- en dienstverleningslandschap aanwezig zijn. Aangezien kennis over andere organisaties ontbreekt, is er slechts een beperkte samenwerking tussen de verschillende organisaties waardoor niet elke organisatie correct of op de meest efficiënte manier kan doorverwijzen. Dit bewijst de onwetendheid van de experts in het werkveld, waardoor er onmogelijk een goede samenwerking tussen het volledige hulp- en dienstverleningslandschap plaats kan vinden.

Het resultaat van een goede samenwerking in het hulp- en dienstverleningsaanbod brengt natuurlijk de bevordering van het welzijn van het kind met (een) ouder(s) in detentie met zich mee.

3. Indien dit wenselijk zou zijn, aan welke voorwaarden moeten er voldaan worden om dit op te richten?

Tijdens het interview met de respondent van K I N D hebben we bevestigd op welke grond een organisatie zoals die van hen plaats kan vinden in Vlaanderen. We kregen vier aandachtspunten mee.

Ten eerste is er bij het opstarten van zo'n organisatie een basis aan expertise nodig. Die expertise heb je natuurlijk niet zomaar. *"Je kunt niet zeggen van: ik richt het kantoor op en dan vind ik alles wel al googelend. Zo simpel is het niet, zeg maar."* (K I N D, persoonlijke communicatie, 25 mei 2020). Ervaring met de doelgroep, het hulp- en dienstverleningsaanbod, het gevangeniswezen en justitie is een vereiste om een soortgelijk centrum op te richten. Een samenstelling op basis van expertise is aangeraden, bijvoorbeeld onderzoekers en lectoren aan hogescholen en hulp- en dienstverlening zoals Exodus in Nederland die kennis hebben van en ervaring hebben met de doelgroep.

Als volgt is het belangrijk dat er al een degelijk netwerk met andere organisaties bestaat. De kans op een succesvolle werking en de juiste doorverwijzing wordt bemoeilijkt indien dit niet het geval zou zijn. Aansluitend is het nodig om een vertrouwensrelatie op te bouwen met de mogelijke partners. Het is belangrijk om te weten dat deze kinderen en/of ouders in detentie in goede handen terecht komen wanneer je hen doorverwijst.

Daarnaast is het een must om op laagdrempelige wijze te werken. Enerzijds hebben we te maken met een doelgroep die moeilijk te bereiken is. Het aanbieden van verschillende kanalen om contact te leggen is zeker een meerwaarde zoals K I N D telefonische en digitale mogelijkheden voorziet. Het niet bezitten van een fysieke zetel van een dergelijk centrum zorgt volgens K I N D niet voor beperkingen. Het zou wel een luxe zijn om zo een gebouw te hebben, maar momenteel schiet K I N D hierdoor niet tekort in de hulpverlening. Anderzijds is het goed om de mogelijkheid te voorzien om anoniem contact te leggen en zo de (eventuele) drempelvrees te verlagen.

Tenslotte moeten er voldoende financiële middelen voorzien zijn. K I N D gaf aan dat ze nog meer zouden kunnen doen, moesten ze over meer middelen beschikken. Hierbij dacht men onder meer aan het aannemen van extra leden of opstarten van projecten, maar dit is momenteel niet mogelijk. Om dit te vermijden in Vlaanderen wordt er best vooraf nagedacht over een concreet plan en een mogelijk budget.

Besluit

We hebben als groep onze vooropgestelde doelstellingen behaald. Enerzijds hebben we kunnen bepalen of het hulp- en dienstverleningsaanbod al dan niet voldoet aan de noden van kinderen van (ex-)gedetineerden. Anderzijds hebben we in kaart kunnen brengen of een soortgelijke organisatie zoals K I N D een meerwaarde zou kunnen bieden in het Vlaamse hulp- en dienstverleningslandschap.

Aan de hand van een wekelijks feedbackmoment met de projectindiener en de projectcoördinator konden we rekening houden met de eisen van elke partij. Met de verkregen feedback gingen we steeds actief aan de slag en beoogden op deze manier een eindresultaat te bekomen waar iedereen tevreden mee is. Toch namen we een kritische houding aan tijdens het reflecteren. Zo hebben we bijvoorbeeld een beperkt aantal experts kunnen interviewen en houden rekening met het feit dat hun antwoorden niet representatief zijn. Bovendien hebben we de kinderen niet rechtstreeks kunnen bevragen. Dit had ons zeker meer inzichten kunnen opleveren.

Het idee om, naar aanleiding van ons onderzoek, kinderen van (ex-)gedetineerden te bevragen, kwam voort ons gezamenlijk enthousiasme en gedrevenheid. Uit literatuuronderzoek werd namelijk snel duidelijk dat deze doelgroep zeer weinig aan het woord komt en dat het meestal de ouders zijn die uitspraken doen over de gevoelens en emoties die bij detentie komen kijken. Omwille van de coronamaatregelen en de beperkte tijdspanne was het echter niet mogelijk om de kinderen rechtstreeks te bevragen en hen de kans bieden hun stem te laten horen. We vonden dit als groep zeer jammer, maar besloten uiteindelijk om de kinderen onrechtstreeks te betrekken in ons onderzoek aan de hand van getuigenissen. Onze gedrevenheid en oprechte interesse in de doelgroep was dan ook een grote drijfveer voor ons groepsproces.

Zoals eerder aangegeven werden we tijdens ons kwalitatief onderzoek geconfronteerd met de COVID-19-maatregelen. Dit maakt dat we onze bachelorproef online en vanop afstand vorm hebben moeten geven. Ook de contactnames met de organisaties verliepen online. Dit was niet altijd evident aangezien heel wat non-verbale gecommuniceerde informatie verloren ging.

Enkele organisaties konden ons, omwille van omstandigheden of overmacht, niet te woord staan. we vreesden als groep dat er dus geen doorgrond onderzoek plaats zou kunnen vinden. Uiteindelijk konden we toch vijf kwalitatieve interviews afnemen met verschillende organisaties uit het hulp- en dienstverleningslandschap. Dit alles resulteerde in een, voor ons, geslaagd onderzoeksrapport. Ook de infographic, het eindproduct dat uit het onderzoek voortkwam, is iets waar we al groep trots op zijn.

Vervolgens hebben we enkele suggesties geformuleerd voor zowel verdere productontwikkelingen als voor verder onderzoek. Deze zouden een antwoord kunnen bieden op de ondervonden hiaten en zijn beide terug te vinden onder de hoofdstukken 'Aanbevelingen' en 'Onderzoeksuggesties'.

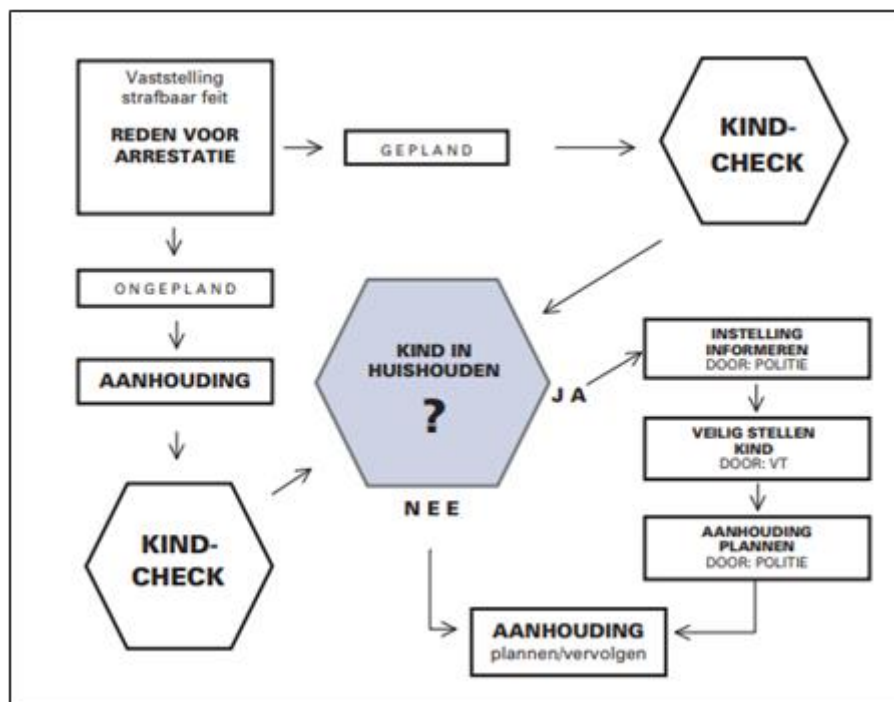
We kijken met trots terug op ons afgelegde parcours. Ieder van ons heeft veel bijgeleerd en de verworven kennis kan meegenomen worden naar het professionele werkveld. Als groep kwamen we in contact met verschillende opleidingsachtergronden waardoor we uitgedaagd werden om op een interdisciplinaire manier samen te werken in teamverband.

Aanbevelingen

1. Kindcheck

Nederland kent op jaarbasis een gemiddelde hoeveelheid van 119.000 mishandelde kinderen. Falende jeugdzorginstellingen, vele onenigheden op vlak van bureaucratie, besparingen etc. zorgen voor belemmering in een structurele aanpak. Ondanks het feit dat Nederland qua hulp- en dienstverleningslandschap voor kinderen van (ex-)gedetineerden een duidelijke voorsprong heeft, biedt dit voorbeeld een illustratie van de, ook in Nederland, nog aanwezige tekorten en/of belemmeringen in een structurele (hulpverlenings)aanpak ("Jeugdbescherming: Platform ieder kind veilig", 2017, z.p.).

Een niet-formele procedure die bij de Nederlandse politie wordt gebruikt, is kindcheck. Kindcheck wordt gehanteerd om zorg te dragen voor en aandacht te besteden aan een kind dat thuis is wanneer de ouder wordt gearresteerd, wat namelijk een grote impact met zich mee kan brengen (zie 2.3 psychologische impact). Hoewel dit instrument vooral door politieagenten gebruikt zou moeten worden, heeft het niet de (interne) bekendheid die het zou verdienen (Reef & Ormskerk, 2019).

Figuur 1: Schematische weergave van de Kindcheck (Reef & Ormskerk, 2019)

Binnen deze procedure (zie figuur 1) dient de politie na te gaan of er kinderen ingeschreven staan op het adres van de interventie. Hierbij kan weliswaar de bedenking worden gemaakt dat enkel officieel geregistreerde personen (bv. geen speelkameraadjes of minderjarige familieleden) vermeld zijn en het dus niet volledig sluitend is. Er dient nog steeds gehandeld te worden met de nodige voorzichtigheid.

Indien de politie via Kindcheck weet heeft van een mogelijke aanwezigheid van (een) kind(eren), informeert de politie de school of andere instellingen waar het kind verblijft en doet men een 'Veilig Thuis'-melding (VT-melding). Meer bepaald wordt dan contact gelegd met de 'Veilig Thuis'-organisatie waarbij de politie de aanhouding nauwgezet gaat plannen en er aanwezigheid van een 'Veilig Thuis'-lid gegarandeerd wordt. Op die manier wil men niet enkel achteraf het kind kunnen opvangen, maar ook tijdens een dergelijk ingrijpende gebeurtenis zoals een aanhouding.

Verder staat men ook stil bij de zorg en opvang van de kinderen nadien. Het 'Veilig Thuis'-lid gaat daarbij conform de Jeugdwet de veiligheid van de kinderen beoordelen. Indien de politie een ongeplande arrestatie laat plaatsvinden, dient men eventuele extra gegevens over de kinderen alsnog via de Kindcheck te registreren en/of bij het ontdekken dat er alsnog kinderen aanwezig zijn/waren bij de arrestatie, een VT-melding te verrichten (Reef & Ormskerk, 2019).

Volgens onder meer het REACT Protocol (Bory & Lang, 2012) blijkt echter dat politiemensen vaak slechts tijdens de aanhouding nagaan of er aanwijzingen zijn dat er kinderen op het adres ingeschreven staan. Er wordt, in Nederland, dus vaak onvoldoende gebruik gemaakt van Kindcheck of er is onvoldoende kennis hierover (Reef & Ormskerk, 2019).

Zelf denken we dat een uitwerking van een dergelijke procedure in België helpend zou kunnen zijn in de strijd tegen traumatische ervaringen bij kinderen van/met (een) ouder(s) in detentie, aangezien psychologische ondersteuning één van onze topprioriteiten van de noden van kinderen van (ex-)gedetineerden bleek te zijn. Binnen België bestaat er momenteel nog geen gelijkaardige procedure.

2. Cijferregistratie van kinderen met een gedetineerde ouder

Een internationaal gedeelde vaststelling is een gebrek aan cijferregistratie van kinderen met een ouder in detentie, waardoor vaak met hypothesen dient gewerkt te worden. Een uitwerking van een systematische registratie is noodzakelijk, alhoewel het dan weer opletten is voor het eventueel dubbeltellen van kinderen indien beide ouders in detentie zitten (Houtman, 2014).

3. Samenwerking politie en zorginstellingen

Politiediensten merken vooral een hiaat in de samenwerking tussen politie en zorginstellingen. Interdisciplinair werken, waarbij men met afgevaardigden van de verscheidene partners elkaar up-to-date gaat houden en op elkaar afstemt, en een grotere bewustwording rond mogelijk contact met kinderen van een verdachte/gedetineerde vragen de nodige aandacht (Reef & Ormskerk, 2019).

4. Samenwerking tussen de Vlaamse gemeenschap en justitie

De samenwerking tussen de Vlaamse gemeenschap en Justitie werd bekeken. Doordat men vanuit verschillende perspectieven handelt, is blijvende aandacht voor de samenwerking en de ontwikkeling hiervan essentieel. Het JWW heeft ook de taak om een groter draagvlak te creëren rond mensen die met Justitie in aanraking komen (bv. leerkrachten) en dit kan dus zeker nog geoptimaliseerd worden (Becu, 2011).

5. Zorgtafels

Eén van de geïnterviewde CKG's was voorstander van zorgtafels. Dit zijn overlegmomenten met alle betrokken hulpverleners en de ouders. Zo krijgt men een beeld van zowel de krachten als de noden van het kind en wordt er beslist wie welke hulpverlening opneemt. Dit idee sluit aan bij de mening van het geïnterviewde CLB, want zo leren verschillende hulp- en dienstverleningen elkaar en hun werking beter kennen. Ook wordt de sociale kaart van diensten, zowel binnen als buiten de gevangenis, bekender gemaakt.

6. De rol van het onderwijs

De rol die het onderwijs zou kunnen opnemen (Morgan, Leeson & Dillon, 2013) in de hulp aan kinderen wordt echter tot op de dag van vandaag nog onvoldoende benut. Desalniettemin is het onderwijs de schakel die alle kinderen van (ex-)gedetineerden kan bereiken. En daarbij vroegtijdige problemen zoals gedragsveranderingen of verminderde schoolresultaten kan vaststellen en in een vroegtijdig stadium aan de alarmbel kan trekken. Ook hier primeert het belang van het kind en is er nood aan een optimale samenwerking tussen de verzorgende van het kind, het kind zelf, de onderwijsinstelling en de gedetineerde. Meer bepaald zou de school de gedetineerde ouder mee op de hoogte kunnen stellen over de opleiding van zijn/haar zoon/dochter. Het is dan ook in het recht vastgelegd dat de gedetineerde kopieën kan en mag ontvangen indien deze informatie over het kind bevatten. Scholen dienen ook een schoolbeleid uit te tekenen rond deze materie waarin duidelijk wordt gesteld welke ondersteuning de school kan bieden en dit te visualiseren aan de hand van posters of affiches, literatuur en opleidingen beschikbaar stellen rond de thematiek voor onderwijzend personeel etc. 'Action for Prisoners Families' zou hierbij als partner kunnen fungeren, zij stellen online trainingen open voor scholen (Morgan, Leeson & Dillon, 2013).

7. Gebrek aan privacy tijdens persoonlijke communicatie kind en gedetineerde ouder

Eveneens een vaak aangehaald tekort is het gebrek aan privacy binnen de gevangenis (Hendrickx, 2017). Telefoongesprekken worden hoog gewaardeerd, omdat dit dagelijks contact mogelijk maakt (Houtman, 2014). Sinds eind 2019 zou in alle Vlaamse gevangenissen de mogelijkheid bestaan om in (gezamenlijke) cellen te bellen. Weliswaar worden gedetineerden hier nog steeds geconfronteerd met het gebrek aan privacy, aangezien men meestal de cel deelt met andere gedetineerden. Het gevolg hiervan is dat men nog steeds niet vrijuit kan spreken over gevoelens of persoonlijke/familiale problemen/zaken (Geens, 2019, z.p.).

8. Digitalisering

Digitalisering zou tenslotte ook helpend kunnen zijn in het dragelijker maken van het moeten missen van fysiek contact tussen de gedetineerde ouder en zijn/haar kind. Digitalisering kan volgens ons een bijkomend antwoord bieden op de problematiek omtrent de ouder-kindrelatie in detentie. Niet enkel tijdens COVID-19-maatregelen, maar dus als vaste contactmogelijkheid (Klasbak vzw, 2020).

9. Bestaande tool in Waalse en Brusselse gevangenissen: Popy de giraf

Relais Enfants-Parents is een organisatie uit Brussel die zich inzet om de relatie tussen kind en gedetineerde ouder te ondersteunen, te versterken en indien nodig te herstellen. Ze bieden hulp aan kinderen die gedwongen gescheiden worden/zijn van hun ouders door detentie. Zij beschikken over een nieuwe mascotte, namelijk Popy de giraf. Ze is momenteel in de gevangenissen van Brussel en Lanin aanwezig op de muren en de grond, maar er bestaan eveneens affiches, gadgets en stickers. Het doel van Popy is de angsten bij kinderen te doen afnemen wanneer ze hun ouder(s) in de gevangenis komen bezoeken. Ze is aanwezig vanaf de ingang tot aan de bezoekerszaal en leidt de kinderen op een kindvriendelijke manier de weg door de vele gangen en beveiligingsmaatregelen. Op het einde van het bezoek krijgt ieder kind een kalender met Popy om vooruit te kunnen kijken naar het volgende bezoekmoment met de gedetineerde ouder (Relais Enfants-Parents, 2020). Dergelijke kindvriendelijke tools zouden wij graag zien binnen alle Belgische gevangenissen.

10. Bevonden inzichten uit het werkveld

Algemeen kan worden besloten dat één van de geïnterviewde CKG's en het CLB beiden pleiten voor duidelijkheid rond het hulp- en dienstverleningslandschap voor kinderen van (ex-)gedetineerden. Plus een effectieve werkingsmodule ondersteund met een wettelijk kader. JWW en CKG bieden hierop een aanzet door het aanhalen van een mogelijke uitdaging. Deze omvat een aanleg van een bibliotheek, databank, uitwisseling van expertise of het toegankelijk maken van materie voor partners etc. over deze doelgroep die de hulp- en dienstverlening, vice versa, kan onderbouwen door onder meer studiedagen. Beide organisaties, JWW en CKG, zien voornamelijk een gebrek aan middelen en/of personeel als belemmering.

Een algemene leidraad doorheen de verscheidene contacten is de uiting van nood aan meer aandacht voor het kind door samenwerking tussen zowel justitiële en vrijwillige hulpverlening, als door inzet op vrijwilligers. Ook haalt CKG de aanbeveling/nood aan tot een organisatie die gedetineerde ouder(s) met hetzelfde lot verenigt zodat ze gezamenlijk kunnen praten over hun problemen.

Algemene conclusie:

Wanneer we de bevindingen samennemen van zowel de literatuurstudie als van de interview-afnames met experts uit het professionele werkveld, kan besloten worden dat er een algemeen gebrek is aan cijferregistratie. Alsook ontbreekt het vaak aan samenwerking tussen onder meer politie, zorginstellingen, de Vlaamse gemeenschap en Justitie. Hier dient blijvende aandacht voor te zijn en verder op ingezet te worden, door onder meer zorgtafels. Een algemene belemmering, die hierbij vaak wordt aangegeven, is weliswaar een gebrek aan middelen en personeel. Het werkveld uit eveneens de nood aan duidelijkheid rond het hulp- en dienstverleningslandschap voor kinderen van (ex-)gedetineerden, onderbouwd met een degelijk wettelijk kader.

Eveneens wordt de rol die onderwijs zou kunnen opnemen onvoldoende benut. Hierover dient verder nagedacht te worden door onder meer het uittekenen van een schoolbeleid, specifiek rond de doelgroep kinderen van (ex-)gedetineerden.

Alhoewel reeds enkele tools ontwikkeld zijn (heen-en-weer-boekje, Kindcheck, Popy de giraf etc.), mag hier naar ons aanvoelen nog meer gebruik van worden gemaakt. Eveneens zou er meer ingezet mogen worden op gesprekken waarbij lotgenotencontact helpend zou kunnen zijn voor zowel het kind van een (ex-)gedetineerde als voor de overige gezinsleden (zoals de achterblijvende ouder). Digitalisering zou een oplossing kunnen bieden op het gemis van fysiek ouder-kindcontact, ondanks gedetineerden een gebrek aan privacy ervaren tijdens persoonlijke communicaties.

Doorheen het onderzoek werd ons duidelijk dat kinderen van (ex-)gedetineerden gefragmenteerde hulp kunnen verkrijgen via verscheidene organisaties binnen het hulp- en dienstverleningslandschap, maar er geen centrale organisatie is waarbij men terecht kan. Het lijkt ons sterk aangewezen om een instantie of organisatie in het leven te roepen die zich expliciet richt tot en expertise kan uitwisselen over deze doelgroep met andere hulpverleningsinstanties.

Onderzoekssuggesties

Graag hadden we, voor deze bachelorproef, een (rechtstreekse) bevraging gedaan bij de kinderen van (ex-)gedetineerden zelf. Gezien de korte tijdspanne van deze bachelorproef, de ongewone omstandigheden door de getroffen COVID-19-maatregelen en de daardoor nog moeilijkere bereikbaarheid van deze doelgroep, stapten we van dit oorspronkelijke idee af.

Gedurende ons onderzoek merkten we weliswaar de aanwezigheid van stigma en taboe rond de thematiek 'detentie'. We hopen dat er in later onderzoek eventueel gericht kan worden op een (rechtstreekse) bevraging van kinderen van (ex-)gedetineerden en hun beleving hieromtrent.

Als mogelijkheden voor verder onderzoek, bij het eventueel (rechtstreeks) bereik van deze doelgroep, zien we volgende mogelijkheden:

Observatie

Hierbij denken we onder meer aan het observeren van het kinderbezoek. Kind en Gezin biedt een observatietool aan op hun website die handig zou kunnen zijn als funderingsgrond bij het maken van een eigen observatieschema (Kind en Gezin: "ZiKO en ZiKo-VO", z.d., z.p.).

Belevingsonderzoek

Dit zou helpend kunnen zijn om het gedrag van het kind beter te begrijpen en hiermee gericht aan de slag te gaan. Zoals we reeds aangaven (zie 2. Impact van detentie op het kind), heeft detentie een zekere impact op het kind. Men gaat via dit onderzoek de beleving van het kind na: gevoelens, ervaringen, gedachtes etc. (Psypunt: "Wat is een belevingsonderzoek?", z.d., z.p.).

Afgestemd op het leeftijdsniveau wordt hiervoor gebruik gemaakt van teken- of spelopdrachten en/of observaties, vragenlijsten etc. Zo wordt de omgang van het kind met diens beleving ook meteen duidelijk. Bij de interpretatie van de resultaten wordt ook rekening gehouden met de context van het kind en diens ontwikkelingsfase (Psypunt: "Wat is een belevingsonderzoek?", z.d., z.p.).

Rol van het onderwijs

Uit de literatuurstudie (2.5 Schools functioneren) bleek dat het sociale stigma omtrent detentie ook impact heeft op het schoolse functioneren van kinderen met (een) (ex-)gedetineerde ouder(s). Een derde suggestie, naar later onderzoek toe, zou dan ook het nagaan van de mate waarin leerkrachten en schoolgemeenschappen een rol kunnen opnemen in de zorg en ondersteuning aan kinderen van (ex-)gedetineerden, kunnen zijn. In welke mate hebben leerkrachten en scholengemeenschappen kennis over kinderen met een ouder in detentie? Is men op de hoogte van wat de impact op en gevolgen hiervan voor het kind kunnen zijn? Scholen bereiken heel wat kinderen en kunnen dus als sleutelfiguur fungeren in het bespreekbaar maken en bereiken van kinderen van (ex-)gedetineerden. Zoals reeds aangehaald bij 'aanbevelingen' is de rol die onderwijs zou kunnen opnemen onvoldoende benut. Volgend onderzoek zou onder meer stil kunnen staan bij het huidige schoolbeleid en het hebben van specifieke aandacht voor de doelgroep.

Kennisvalorisatie met buurlanden

Gedurende deze bachelorproef werd voornamelijk gekeken naar expertisecentrum K I N D Nederland en wat een dergelijke werking zou kunnen betekenen voor Vlaanderen. Gezien de onderzoeksresultaten lijkt het ons evenzeer een suggestie naar volgend onderzoek toe, om ook bij andere (buur)landen na te gaan hoe er gewerkt wordt met of rond kinderen van (ex-)gedetineerden. Kennisvalorisatie kan echter, buiten organisaties om, ook plaatsvinden tussen landen.

Referentielijst

- Awel vzw. (2020). *Mijn schooltaak over Awel*. Geraadpleegd op 13 mei 2020 via <https://awel.be/over-awel/mijn-schooltaak-over-awel>
- Baracs, M., Verheul, R., & Hanekamp, W. (2017). *Zie je mij wel? - Kinderen met een ouder in detentie*. Geraadpleegd via <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/kinderen-met-ouder-in-detentie-willen-betere-informatie-zorg-en-ondersteuning>
- Basiswet van 12 januari 2005 betreffende de het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden (1 februari 2005). *Belgisch Staatsblad*, 2815-2850
- Bauwens, A. (2018). *Een tweede kans: Leven na een celstraf*. Antwerpen, België: Vrijdag.
- Becu, N. (2011). Ouders achter tralies. Een evaluatie van het Vlaamse hulpverleningsaanbod voor gedetineerde ouders en hun kinderen [masterproef]. Geraadpleegd via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/786/886/RUG01-001786886_2012_0001_AC.pdf
- Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (15 augustus 1980). *Belgisch Staatsblad*, 9434
- Borms, A. (2018). Jeugd- en strafrecht: deel jeugdrecht [cursus]. Kortrijk: Hogeschool Vives, studiegebied Sociaal-Agogisch Werk.
- Bory, C.T., Lang, J.M. (2012). A collaborative Model to support children following a caregiver's arrest: Responding to children of Arrested Caregivers Together (REACT) [protocol]. Farmington, CT: Child Health and Development Institute
- CAW: *Wie zijn we (z.d.)*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.caw.be/over-het-caw/wie-zijn-we/>
- CAW Noord-West-Vlaanderen. (z.d.). Justitieel Welzijnswerk Brugge – begeleiding. Geraadpleegd op 29 april 2020, via <https://www.caw.be/locaties/justitieel-welzijnswerk-brugge-begeleiding/>
- CAW, SAM, & Odisee Hogeschool. (z.d.). *Impact staking in gevangnissen op gedetineerden en familieleden*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/standpunten/impact-staking-in-gevangnissen-op-gedetineerden-en-familieleden/>
- CAW. (z.d.). *Blijf in uw kot, maar wat als je dat al deed?* Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/nieuws/blijf-in-uw-kot-gevangnissen/>
- CAW. (z.d.). *Het recht op vaderschap*. Geraadpleegd op 30 april 2020, via <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/nieuws/het-recht-op-vaderschap/>
- CKG: Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (2020). Geraadpleegd op 18 mei 2020, via <https://ckg.be/>
- CKG: *Wie kan bij ons terecht?* (2020). Geraadpleegd op 19 mei 2020, via <https://www.ckg.be/voor-wie/>

- CKG: *Ambulante hulpverlening* (2020). Geraadpleegd op 19 mei 2020, via <https://www.ckg.be/aanbod/ambulante-opvang/>
- CKG: *Stop4-7* (2020). Geraadpleegd op 19 mei 2020, via <https://www.ckg.be/aanbod/stop4-7/>
- CKG: *Tuimel* (2020). Geraadpleegd op 19 mei 2020, via <https://www.ckg.be/aanbod/tuimel/>
- CKG: *Triple P* (2020). Geraadpleegd op 19 mei 2020, via <https://www.ckg.be/aanbod/triple-p/>
- Claes, B., Verhagen, A. (2019). Herstelgericht werken met kind en gedetineerde ouder. *Panopticon: Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 40/2, pp. 153-155.
- CLB. (z.d.). *Gratis informatie, advies en begeleiding*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.vrijclub.be/werking-club/gratis-informatie-advies-en-begeleiding>
- CLB. (z.d.). *Persoonlijke hulp in alle vertrouwen*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.vrijclub.be/werking-club/persoonlijke-hulp-in-alle-vertrouwen>
- CLB. (z.d.). *Hoe werken CLB en school samen?* Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.vrijclub.be/werking-club/hoe-werken-club-en-school-samen>
- CLB. (z.d.). *We werken samen met heel wat andere organisaties*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.vrijclub.be/werking-club/we-werken-samen-met-heel-wat-andere-organisaties>
- Coronamaatregelen binnen de P.I. [YouTube] Almere: Humanitas
- De Clercq, J., Mestdagh, S. & Meuleman, S. (2018). *Ontwikkelingspsychologie* [cursus]. Bachelor Orthopedagogie, SAW Kortrijk: Vives.
- Decreet van 8 maart 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (11 april 2013). *Belgisch staatsblad*, 22457-22462
- De gecoördineerde grondwet van 17 februari 1994 (17 februari 1994) *Belgisch Staatsblad*, 4054
- De Jong, M., Vlaamse overheid & Departement Welzijn, volksgezondheid en Gezin. (z.d.). *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden in het Penitentiair Complex Brugge*. Geraadpleegd via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/Folder_gevangenis%20Brugge.pdf
- Dellabie, H. (2018). *Gesprekstechnieken* [PowerPointpresentaties]. Kortrijk: Hogeschool Vives Campus Zuid- Kortrijk opleiding Maatschappelijk Werk.
- De Rode Antraciet vzw (2015). *De Rode Antraciet: sport, cultuur, daar zorgen we samen voor* (2015). Geraadpleegd op 7 mei 2020, via <https://www.derodeantraciet.be/>
- De Rode Antraciet. (z.d.). *Ouderschap na detentie*. Geraadpleegd op 29 april 2020, via <https://www.derodeantraciet.be/ouderschap-na-detentie/>
- De Universele Verklaring van 10 december 1948 van de Rechten van de mens (31 maart 1949). *Belgisch Staatsblad*, 2488

- Deklerck, M., Deconinck, Y., Delombaerde, M., De Pauw, N., Derock, J., D'haeseleer, L., Carton, L. & Dael, T. (2016). *Vrij na gouden ei*. Kortrijk: Vives, studiegebied Sociaal Agogisch Werk.
- Delfos, M. (2009). *Ik ga naar papa!* (1ste editie). Amsterdam, Nederland: Niño.
- Demeersman, T. (2007). Ouders achter tralies: mogelijkheden tot ondersteuning van het ouder-kindcontact [cahier kinderrechtenforum]. Gent: Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw
- Demir, Z. (8 mei 2020). Zuhail Demir wil met kordater gevangenisbeleid recidive vermijden. Geraadpleegd op 19 mei 2020 via <https://www.n-va.be/nieuws/zuhail-demir-wil-met-kordater-gevangenisbeleid-recidive-vermijden?fbclid=IwAR04GTG1d5WFl4zsKLsj4ItQEdcq2fgZG83JJGUCpdA3vqaulETCiAh-KEE>
- Desender, E. (2012). *Beleving van ouderschap bij gedetineerde vaders*. [masterproef] Universiteit Gent, Faculteit Rechtsgeleerdheid. Geraadpleegd via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/757/RUG01-001891757_2012_0001_AC.pdf
- Dujardin, L. (2013). *Ouderschap in detentie: de literatuur in kaart gebracht* [masterproef]. Geraadpleegd via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/063/394/RUG01-002063394_2013_0001_AC.pdf
- Exodus Nederland. (z.d.). *“Ben ik verantwoordelijk voor mijn vader?” | Exodus hulp na detentie*. Geraadpleegd op 27 mei 2020, via <https://www.exodus.nl/verhalen/ben-ik-verantwoordelijk-voor-mijn-vader>
- Exodus Nederland. (z.d.). *Ouders, Kinderen en Detentieprogramma | Exodus hulp na detentie*. Geraadpleegd op 27 mei 2020, via <https://www.exodus.nl/okd>
- Exodus Nederland (z.d.). *Training Mijn kind en ik | Exodus hulp na detentie*. Geraadpleegd op 2 juni 2020, via <https://www.exodus.nl/diensten/training-mijn-kind-en-ik>
- Exodus Nederland (z.d.). *Voor familie van (ex-)gedetineerden | Exodus hulp na detentie*. Geraadpleegd op 30 april 2020, via <https://www.exodus.nl/diensten/voor-familie-van-ex-gedetineerden>
- Expertisecentrum KIND, ouder en detentie (2018). Geraadpleegd op 28 april 2020, via <https://expertisecentrumkind.nl/ouders/>
- EXPOO: Huizen van het kind (z.d.). Geraadpleegd op 15 mei 2020, via <https://www.expoo.be/huizen-van-het-kind>
- Ezinga, M., & Hissel, S. (2010). Kinderen van gedetineerde moeders. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(1).
- Federale Overheidsdienst Justitie (2020). Aangepaste dienstverlening door coronavirus (COVID-19), Geraadpleegd op 7 mei 2020, via <https://justitie.belgium.be/nl/corona>

- Geboers, J., Kinderrechtencoalitie Vlaanderen vzw, & Willems, N. (2007). Ouders achter tralies: mogelijkheden tot ondersteuning van het ouder-kindcontact. *Kinderen, vrijheidsbeperking en vrijheidsberoving*, 4, 47–58. Geraadpleegd via https://mensenrechten.be/bestanden/uploads/publicaties/Kinderrechtenforum_Kinderen,_vrijheidsberperking_en_vrijheidsberoving.pdf
- Geens, K. (10 april 2019). Hasseltse gevangenen hebben telefoon in hun cel. Geraadpleegd op 8 juni 2020, via <https://www.koengeens.be/news/2019/04/10/hasseltse-gevangenen-hebben-telefoon-in-hun-cel>
- Gevangenis Gent. (2018). *Contact met gedetineerden anders dan via het bezoek*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.gevangenisgent.be/contact-met-gedetineerden/>
- Gevangenzorg Nederland, geloof in herstel (z.d.)*. Geraadpleegd op 29 april 2020, via <https://www.gevangenzorg.nl/home>
- Gevangenis van Beveren | Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.)*. Geraadpleegd op 7 mei 2020, via https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenis/belgische_gevangenis/gevangenis/adres_gevangenis_beveren
- Hendrickx, I. (2017). *Vader achter de tralies: versterken van de vader-kindrelatie tijdens detentie* [bachelorproef]. Thomas More Turnhout, Banaba Geestelijke Gezondheidszorg. Geraadpleegd via http://depot.lias.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE11089486
- Herbots, K. (2006). Kinderen met een ouder in de gevangenis. Geraadpleegd op 30 april 2020, via <https://www.kennisplein.be/sites/Jeugdrecht/Pages/2006-12-Kinderen-met-een-ouder-in-de-gevangenis.aspx>
- Het Hoekhuis. (2018). *Huis van het Kind Mene* [hand-outs]. Mene: Het Hoekhuis.
- Het Laatste Nieuws (8 maart 2020). Kordater gevangenisbeleid van Demir moet recidive vermijden. Het Laatste Nieuws. Geraadpleegd op 19 mei 2020 via <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/kordater-gevangenisbeleid-van-demir-moet-recidive-vermijden~ad0b8c35/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Holvoet, S. (2018). *Ortho-pedagogische concepten II: Systeemtheorieën, algemene systeemtheorie, communicatietheorie, contextuele theorie* [cursus]. Bachelor Orthopedagogie, SAW Kortrijk: Vives.
- Houtman, S. (2014). *Het perspectief van gedetineerde ouders op ouderschap in detentie* [masterproef]. Universiteit Gent, Faculteit Psychologie & Pedagogische Wetenschappen. Geraadpleegd via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/216/756/RUG01-002216756_2015_0001_AC.pdf
- Hubo, B. (8 februari 2017). Aalmoezeniers: ‘Samenleving is onbarmhartig voor gevangenen’. Bruzz. Geraadpleegd op 6 mei 2020 via <https://www.bruzz.be/actua/aalmoezeniers-samenleving-onbarmhartig-voor-gevangenen-2017-02-08>

Huis van het kind. (2011). Het Huis van het Kind is dé lokale info- en ontmoetingsplaats voor ouders. Geraadpleegd op 14 mei 2020, via <http://www.huizenvanhetkind.be/hk/>

Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: Strategisch plan 2015-2020. Geraadpleegd op 29 april 2020 via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/strap_gedetineerd_en_2015_2020_definitief.pdf

Humanitas. (z.d.). *Detentie*. Geraadpleegd op 8 mei 2020, via <https://www.humanitas.nl/themas/detentie/>

Humanitas. (z.d.). *Humanitas Gezin in Balans*. Geraadpleegd op 8 mei 2020, via <https://www.humanitas.nl/programmas/gezin-in-balans/>

Humanitas. (z.d.). *Over Humanitas Gezin In Balans*. Geraadpleegd op 11 mei 2020, via <https://www.humanitas.nl/programmas/gezin-in-balans/over-humanitas-gezin-in-balans/>

Humanitas. (2006). *Een mama in de gevangenis*. Amsterdam, Nederland: Humanitas.

Internationaal verdrag van 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten. (6 juli 1983). *Belgisch Staatsblad*, 881

JAC. (z.d.). *JAC | CAW*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.caw.be/jac/>

Je ouders in de lik. (2012). [Videobestand]. Geraadpleegd via <https://vimeo.com/42396229>

Je ouders in de lik. (2012). [Videobestand]. Geraadpleegd via <https://vimeo.com/42396627>

Je ouders in de lik gemist? Start met kijken op NPO Start. (2012). [Videobestand]. Geraadpleegd via https://www.npostart.nl/je-ouders-in-de-lik/09-07-2012/TROS_1323030

Jeugdbescherming: Platform ieder kind veilig (2017). Geraadpleegd op 7 juni 2020, via <https://www.jeugdbescherming.nl/index.php/organisatie/platform-ieder-kind-veilig/>

Jeugdbescherming Regio Amsterdam. (2017). *Jeugdbescherming Regio Amsterdam*. Geraadpleegd op 11 mei 2020, via <https://www.jeugdbescherming.nl/>

Jeugdhulp: Intersectorale toegangspoort (ITP), (z.d.). Geraadpleegd op 18 mei 2020, via <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/intersectorale-toegangspoort-ity>

Jonge Helden: Gevangenisanimaties (2020). Geraadpleegd op 29 mei 2020, via <https://www.jongehelden.be/gevangenisanimaties>

Jonge Helden: Wie zijn we (2020). Geraadpleegd op 29 mei 2020, via <https://www.jongehelden.be/over-ons/wie-zijn-we>

Justitie Belgium. (z.d.) *Meer info over de gevangenis van Beveren*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenis/belgische_gevangenis/gevangenis/meer_info/copy_of_marche-en-famenne

Justitie Belgium. (z.d.) *Gevangenis van Beveren*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangnissen/belgische_gevangnissen/gevangnissen/adres_gevangenis_beveren

Kennisplein.be. (2020). *Kennisplein.be: Home*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.kennisplein.be/Pages/homepage.aspx>

Kennisplein.be. (2020). *Kennisplein.be: Detentie*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.kennisplein.be/Pages/Detetie.aspx>

Kennisplein.be. (2020). *Kennisplein.be: Thema's*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.kennisplein.be/Pages/Themas.aspx>

Kennisplein.be. (2020). *Kennisplein.be: Meer weten over de kennisbank*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://www.kennisplein.be/Pages/Meer-weten-over-de-kennisbank.aspx>

Kennisplein.be. (2020). *Kennisplein.be: Over ons*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via https://www.kennisplein.be/Pages/Over_ons.aspx

Kind en Gezin. (z.d.). *Basiskader*. Geraadpleegd op 6 mei 2020 via <http://expoo.be/basiskader-huizen-van-het-kind>

Kind & Gezin. (z.d.). *Gezinsondersteuning: Erkenning, subsidiëring en vergoeding: Centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.kindengezin.be/gezinsondersteuning/erkenning-subsidiering-en-vergoeding/centra-voor-kinderopvang-en-gezinsondersteuning/>

Kind & Gezin. (z.d.). *Gezinsondersteuning: Erkenning, subsidiëring en vergoeding*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.kindengezin.be/gezinsondersteuning/erkenning-subsidiering-en-vergoeding/>

Kind & Gezin. (z.d.). *Over Kind en Gezin: Missie en waarden: Visie*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.kindengezin.be/over-kind-en-gezin/missie-en-waarden/visie/>

Kind & Gezin. (z.d.). *Over Kind en Gezin: Missie en waarden: Visie*. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.kindengezin.be/over-kind-en-gezin/missie-en-waarden/visie/>

Kind & Gezin: inloopteams (z.d.) Geraadpleegd op 6 mei 2020, via <https://www.kindengezin.be/gezinsondersteuning/erkenning-subsidiering-en-vergoeding/inloopteams/>

Kind & Gezin: ZiKo en ZiKo-Vo (z.d.). Geraadpleegd op 9 juni 2020, via <https://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/pedagogische-aanpak/ziko-ziko-vo/>

- Kinderombudsman. (z.d.). *Kinderen met ouder in detentie willen betere informatie, zorg en ondersteuning*. Geraadpleegd op 27 mei 2020, via <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/kinderen-met-ouder-in-detentie-willen-betere-informatie-zorg-en-ondersteuning>
- Kinderrechtencommissariaat. (2019). *Over ons*. Geraadpleegd op 14 mei 2020, via <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/over-ons>
- Kinderrechtencommissariaat. (2020). *Over ons: Wie is wie*. Geraadpleegd op 14 mei 2020, via <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/wie-wie>
- Kinderrechtencommissariaat. (2019). *Over ons: Overleg- en adviesorgaan Kinderrechtencommissariaat*. Geraadpleegd op 14 mei 2020, via <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/overleg-en-adviesorgaan-kinderrechtencommissariaat>
- Kinderrechtencommissariaat. (2017). *Over ons: Wat doen we*. Geraadpleegd op 14 mei 2020, via <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/wat-doen-we>
- Klasbak vzw. (2020). *Basisvisie*. Geraadpleegd op 28 april 2020 via <https://www.klasbak.net/over-klasbak>
- Klasbak vzw. (2020). *Coronasituatie in de Belgische gevangenen*. Geraadpleegd op 18 mei 2020 via <https://www.klasbak.net/bakberichten/coronasituatie-in-de-belgische-gevangenen>
- Klasbak vzw. (2020). *Presentatie Klasbak_Vives* [powerpoint]. Mechelen: Klasbak vzw.
- KVDS (17 mei 2020). *Vanaf 25 mei opnieuw beperkt bezoek mogelijk in gevangenen: "Gedetineerden gedisciplineerder dan ooit"*. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd via <https://www.hln.be>
- Lauwereys, H. (2018). *Behoeften en belemmeringen bij het contact tussen gedetineerde vaders en hun kinderen: een kwantitatief en kwalitatief onderzoek in de gevangenis van Beveren* [Masterproef]. Geraadpleegd via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/790/134/RUG01-002790134_2019_0001_AC.pdf
- Lefevere, P.J. (2009). *Privacy en detentie. "Big Brother overal?": een studie tussen het recht op privacy en detentie* [Masterproef]. Geraadpleegd via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/458/341/RUG01-001458341_2011_0001_AC.pdf
- Lescrauwaert, S. (2010). *Het bezoeken van een gedetineerd familielid, ervaringen van families en kinderen* [Masterproef]. Geraadpleegd via https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/458/154/RUG01-001458154_2011_0001_AC.pdf
- Menting, A.T.A., Orbio de Castro, B. & Mattys, W. (2015). *Effectiviteit van Betere Start, opvoedingsondersteuning voor (ex-)gedetineerde moeders*. *Kind en adolescent*, 36(3), p.127-145. Geraadpleegd op 29 april 2020, Limo libis.

- Morgan, J., Leeson, C. & Carter Dillon, R. (1 september 2013). How can schools support children with a parent in prison? *Pastoral Care in Education*, 31(3), p. 199-210. Geraadpleegd op 29 april 2020, via Limo libis.
- Neckbroeck, C., Vanderstraeten, I. & Verhaeghe, M. (2016). *Onderzoeksvaardigheden: Voor onderwijs, zorg en welzijn* [handboek]. Hogeschool Vives, Kortrijk.
- Nuytiens, A. (2018). Met je kind op cel: Moeders van de moeder-kind afdeling te Brugge over de 'maternal pains of imprisonment'. *Tijdschrift voor strafbeleid en gevangeniswezen: FATIK*, 35(158), p. 6-15. Geraadpleegd op 6 mei 2020, via http://www.mensenrechten.be/bestanden/uploads/tijdschriften/FATIK_2018_158.pdf
- NOS. (2017). *GEVANGENIS: "Kinderen met een ouder in een cel hebben meer hulp en zorg nodig"* [Videobestand]. Geraadpleegd via <https://www.youtube.com/watch?v=4ruF9DqpKa4>
- Omroep NTR. (2013). *Schooltv: Wat zou jij doen? - Criminele ouders* [Videobestand]. Geraadpleegd via <https://schooltv.nl/video/wat-zou-jij-doen-criminele-ouders/#q=gevangenis>
- Omroep NTR. (z.d.). *Schooltv: Programma - Wat zou jij doen?* Geraadpleegd op 27 mei 2020, via <https://schooltv.nl/programma/wat-zou-jij-doen/>
- Paterson, N. (z.d.). *Kennisplein Justitieel welzijnswerk*. Geraadpleegd op 29 april 2020, via <https://www.kennisplein.be/Pages/Justitieel-welzijnswerk.aspx>
- Psypunt: Wat is een belevingsonderzoek? (z.d.). Geraadpleegd op 9 juni 2020, via <https://psypunt.be/belevingsonderzoek/>
- Reef, J. & Ormskerk, N. (2019). Zorg voor kinderen bij aanhouding van ouders. Geraadpleegd op 11 mei 2020, via <https://www.politiewetenschap.nl/cache/files/5ea995720d1ddPK98.pdf>
- Relais Enfant-Parents. (2020). *Témoignage d'un enfant de 8 ans*. Geraadpleegd op 11 mei 2020, via <https://www.relaisenfantparents.be/temoignages/temoignage-dun-enfant-de-8-ans?fbclid=IwAR1jsXDfn8EN6clHH4vAAPtJ2rzsfAtuDmhPumE0knFIXY34oN9i92mGg4>
- Relais Enfants-Parents. (2020). *Les girafes débarquent*. Geraadpleegd op 11 mei 2020, via <https://www.relaisenfantparents.be/actualites/les-girafes-debarquent>
- Rietdijk, L. (2018). *'De onzichtbare slachtoffers van het strafrechtssysteem' Een onderzoek naar de rechten van kinderen van gedetineerden in Nederland in het licht van het internationale kindermensenrechtenkader* [masterscriptie]. Geraadpleegd via https://storage.googleapis.com/smooty-1220.appspot.com/uploads/3090/1573477008_jrlionarietdijkdeonzichtbareslachtoffersvanhetstrafrechtssysteem.pdf?fbclid=IwAR2t2NW2snVwA2ECceOngGG_ZRCEf5T7GKcmKJ8pRT5nlGWwYGYXWu3DVPE.
- Rooms-katholieke aalmoezeniersdienst binnen het Belgische gevangeniswezen (z.d.). Geraadpleegd op 2 juni 2020, via <https://www.vrijplaats.net/rooms-katholieke-aalmoezeniersdienst-binnen-het-belgisch-gevangeniswezen/>

- Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. (8 juli 2018). Geraadpleegd op 26 mei 2020 via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/samenwerkingsakkoord_getekend_20140724.pdf
- Vancoillie, I. & Vandewalle, B. (z.d.). CKG Betlehem: Opvoedingsondersteuning in en rond de gevangenis [folder]. Mechelen: Centrum voor Kinderzorg en gezinsondersteuning Betlehem.
- Van Dorp, M. (2008). Vastzitten in verdriet: Kinderen van gedetineerde ouders. *Jeugd En Co Kennis: Voor Professionals in De Jeugdsector*, 2(7), 20-21.
- Van Steeg, H., Meeder, R. & van den Brink, T. (2 januari 2019). Hoe is het als je vader in de cel zit? [Radio-uitzending]. NPOradio1
- van Tatenhove, C. (z.d.). *Vogelvrij, werkboek voor kinderen*. Geraadpleegd op 11 mei 2020, via <https://www.regenboogkind.nl/vogelvrij/index.html>
- Venema, S., Glasbergen, P., & Kassenberg, A. (2020). Gezinsbenadering: verbinding tussen gedetineerde vader en kind. Geraadpleegd op 29 april 2020, via Google Scholar.
- Verboven, M., Ontwerpers, R., Berlage, F., Nijboer, C., Berg, D. V. D., & Vonk, F. (2007). *Mama woont even ergens anders*. Sph-Fontys Hogescholen, Nederland: Humanitas.
- Verdrag van 20 november 1989 inzake de rechten van het kind (17 januari 1992). *Belgisch Staatsblad*, 805
- Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. (19 augustus 1955). *Belgisch Staatsblad*, 5029
- Verhoest, F. (12 december 2008). Waarom zit papa in de cel? *De Standaard*. Geraadpleegd op 25 mei 2020 via <https://www.standaard.be>
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (z.d.). *Centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) - voor ouders*. Geraadpleegd op 13 mei 2020, via <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/clb>
- Vlaamse regering (2013). *Decreet houdende de organisatie van preventie gezinsondersteuning*. Geraadpleegd op 26 mei 2020, via <https://www.kindengezin.be/img/decreetprevgezinsond.pdf>
- Wanneer je kot een cel is (2020). Geraadpleegd op 20 mei 2020 via <https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2020/05/15/wanneer-je-kot-een-cel-is/>
- Wet van 18 juni 1998 tot vaststelling van een Penitentiaire beginselenwet en daarmee verband houdende intrekking van de Beginselenwet gevangeniswezen met uitzondering van de artikelen 2 tot en met 5 en wijzigingen van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering alsmede enige andere wetten (Penitentiaire beginselenwet) (1 januari 2020). *Wetboek Van Strafvordering*

Zeeman, D. (7 juni 2016). 'Als aalmoezenier zie ik dat het heel moeilijk is om op eigen kracht uit de problemen te geraken'. Geraadpleegd op 2 juni 2020, via https://www.knack.be/nieuws/belgie/als-aalmoezenier-zie-ik-dat-het-heel-moeilijk-is-om-op-eigen-kracht-uit-de-problemen-te-geraken/article-opinion-713299.html?cookie_check=1591100709

Bijlagen

Bijlage 1: Plan van aanpak

1. Wie contacteren we?

Zelf gingen we op zoek naar organisaties die kinderen van (ex-)gedetineerden als doelgroep zouden kunnen helpen. We bekeken het reeds bestaande aanbod in Vlaanderen en Nederland. Deze selecteerden we naar relevantie en de mate van betrekking tot kinderen van (ex-)gedetineerden. Van elke organisatie zochten we naar een overkoepelend persoon om te interviewen. Dit overzicht bezorgden we aan de projectindiener. Organisaties die wijzelf en/of onze projectindiener relevant vonden zijn onder meer:

Vlaanderen	Nederland
<ul style="list-style-type: none">- Justitieel Welzijnswerk- Kennisplein- Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW)- Jongerenaanbod van het CAW (JAC)- Kind & Gezin- Centra voor kinderen en gezinsondersteuning- Awel- Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB)- Huis van het kind- Het Kinderrechtencommissariaat- Jonge Helden- Vormingsplus- De Rode Antraciet- Expoo	<ul style="list-style-type: none">- Expertisecentrum K I N D

Met de haalbaarheidsfactor en het aanwezige tijdsbestek in het achterhoofd, zijn we ons ervan bewust dat we wellicht niet van alle organisaties die we van plan zijn om te contacteren respons zullen ontvangen of die te woord zullen kunnen staan. Dit wensen we verder af te toetsen met de bachelorproefbegeleider en projectindiener.

2. Wat?

Graag peilen we naar ervaringen van organisaties met kinderen van (ex-)gedetineerden: Wat zijn de noden van de kinderen van (ex-)gedetineerden en de hulpverlening zelf? Wat zijn mogelijke uitdagingen hierbij? Welk hulpaanbod is er? Welke vragen worden hen frequent gesteld omtrent/door kinderen van (ex-)gedetineerden? Krijgen ze zelf kinderen van (ex-)gedetineerden over de vloer en zo ja, hoe vaak gebeurt dit?

3. Waarom?

Via interviews met experts/organisaties wensen we graag een diepgaander beeld te krijgen van het beschikbaar hulp- en dienstverleningsaanbod, de door hen ervaren hiaten in het werkveld etc.

4. Waar?

Gezien de COVID-omstandigheden is fysiek contact met de organisaties niet mogelijk. We bieden de professionals enkele mogelijkheden aan: vragenlijst beantwoorden via mail, telefonisch of via een videocall (Skype, MS Teams, Zoom etc.).

5. Wanneer?

Nadat we een duidelijker zicht krijgen op welke organisaties we zullen bevragen en wanneer ons interviewschema definitief klaar is, zullen we van start gaan met het afleggen van de interviews. We stellen ons flexibel op en zullen aftoetsen wanneer het voor de gecontacteerde organisatie het best uitkomt. We plannen dit in vanaf week 3 (maandag 11/05/2020) t.e.m. uiterlijk week 5 (vrijdag 29/05/2020).

6. Hoe?

We geven de voorkeur aan een semigestructureerd interview. We beschikken momenteel over een voorlopig interview-schema waarin we algemene vragen formuleerden die iedere organisatie die we zullen bevragen volgens ons kan beantwoorden. We vinden het belangrijk om te kunnen afwijken van vooropgestelde zaken en in te spelen op hetgeen aangekaart wordt tijdens het interview. Maandag 11/05/2020 staat er om 13u een online consultatie ingepland met onderzoeksexperts van Hogeschool VIVES Kortrijk en toetsen dit bij hen af.

In bijlage drie kunt u ons interviewschema raadplegen.

Getuigenissen

1. Wie contacteren we?

Onze projectindieners bracht het idee aan dat "K I N D" (Nederland) een mogelijke partner zou kunnen zijn in het aanleveren van beeld- of bronmateriaal. Zelf dachten we om dit verder aan te vullen met beeld- en/of bronbevraging bij de (hierboven vermelde) organisaties. We zijn er ons weliswaar van bewust dat niet iedere organisatie dit voor handen zal hebben, vandaar dat we voor een ruimere bevraging kozen.

We doen ook beroep op eigen opzoekingswerk dat we kunnen terugvinden in literatuur zoals filmpjes, verhalen etc.

2. Wat?

De thematiek van de getuigenissen betreft de beleving van kinderen van (ex-)gedetineerden. Bij dit onderzoek vinden we het belangrijk dat er ook wordt stilgestaan bij de noden en ervaringen met de hulp- en dienstverlening die deze kinderen krijgen.

3. Waarom?

Uit de literatuurstudie is gebleken dat kinderen van (ex-)gedetineerden een vaak vergeten doelgroep zijn. Daarom hechten we er belang aan om op een of andere manier in de belevingswereld van die kinderen te geraken. We botsten op het feit dat gezien de beperkte tijd het onmogelijk lijkt om zelf kinderen te gaan bevragen. Echter om een volwaardig antwoord te kunnen formuleren op onze onderzoeksvraag vinden we het een meerwaarde om via de getuigenissen de noden van die kinderen in kaart te brengen. Eenmaal we ook zicht hebben op de noden, kunnen we concrete aanbevelingen formuleren.

4. Waar?

Gezien de COVID-omstandigheden is fysiek contact met de organisaties niet mogelijk. We bieden de professionals enkele alternatieven aan om de bestanden aan ons te bezorgen: via mail, WeTransfer etc.

5. Wanneer?

De bevraging van beeld- en/of bronmateriaal wensen we hoofdzakelijk te laten plaatsvinden tijdens de interview-afnames.

Bij Nederlandse organisaties zullen we geen interview afnemen betreffende het aanbod, uitgezonderd het expertisecentrum 'K I N D'. We wensen te vragen om getuigenissen, wat via mail zal gebeuren. Dit gebeurt wanneer we groen licht krijgen van de projectindieners en bachelorproefbegeleidster.

6. Hoe?

De experts van de bovenstaand vermelde organisaties zouden eventueel kunnen fungeren als tussenpersoon tussen onze bachelorproefgroep en kinderen van (ex-)gedetineerden. We bevragen de organisaties die we contacteren hier dan ook over: Heeft men beeldmateriaal met getuigenissen van onze doelgroep: kinderen van (ex-)gedetineerden? Heeft men schriftelijke getuigenissen beschikbaar die wij zouden kunnen/mogen inkijken?, ...

Samenwerkingen met "K I N D"

1. Wie?

"K I N D" is een expertisecentrum dat professionals, kennis en netwerken verzamelt en aan de slag gaat met vragen van en over kinderen van gedetineerden. Zelf hopen we bij (een eerste) contactname een vast contactpersoon te vinden wat communicatie met deze belangrijke partner voor onze bachelorproef zou kunnen vereenvoudigen.

2. Wat?

Samen op zoek gaan naar hoe een dergelijke werking in Vlaanderen een plek kan krijgen. Welke inzichten kan "K I N D" ons bijbrengen en andersom?

3. Waarom?

Expertisecentrum “K I N D” vormt het fundament van ons onderzoek. We wensen deze organisatie als referentie te gebruiken in het nagaan van de toereikbaarheid van het Vlaamse hulp- en dienstverleningsaanbod.

Onze onderzoeksvraag gaat na hoe een dergelijke werking als “K I N D” bij ons een plaats kan krijgen. Om hier een antwoord op te kunnen formuleren is het in eerste instantie van belang om een duidelijk zicht te krijgen op hun werking.

4. Hoe? - Waar?

Gezien de COVID-omstandigheden is fysiek contact met de organisatie niet mogelijk. We bieden professionals enkele alternatieven aan: vragenlijst beantwoorden via mail, telefonisch of via een videocall (Skype, MS Teams, Zoom etc.).

5. Wanneer?

We namen reeds contact op via mail en stelden hen de vraag of ze bereid zijn deel te nemen aan ons interview. Verder dienen we ons af te vragen hoe we het contact met “K I N D” zien. Zelf hopen we, indien ze willen meewerken, na een eerste gesprek extra inzicht te krijgen in hun werking. Daarnaast kan het raadzaam zijn om meerdere contactmomenten met hen te voorzien. We zouden hen de vraag stellen of ze hiertoe bereid zijn en hopen op een contactpersoon. We zijn ons ervan bewust dat we geen fulltime samenwerking kunnen aangaan.

Bijlage 2: Interviewschema Vlaamse hulp- en dienstverleningsorganisaties

Dit instrument is louter voor onszelf als leidraad. Indien de organisaties de vragen op voorhand al eens wensen door te nemen, zouden we hen de vragen (en niet het hele schema) bezorgen.

Onderzoeksvraag: “Is het aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van het kind van gedetineerden toereikend voor diens noden?”

Inleiding (Gebruiken bij eerste contact + aanvang interview)

Hallo, ik ben ... (naam student). In het kader van onze interdisciplinaire bachelorproef kregen we de opdracht van Klasbak vzw (netwerk en expertisecentrum voor educatie in de gevangenis) om onderzoek te doen naar het hulp- en dienstverleningsaanbod voor kinderen van (ex-)gedetineerden. Onze groep bestaat uit acht studenten, vanuit de opleidingen: Sociaal Werk, Toegepaste Psychologie, Orthopedagogie en Maatschappelijke Veiligheid.

We contacteren u voornamelijk om even na te gaan of u/uw organisatie voeling heeft met deze doelgroep en ons hierover meer informatie zou kunnen verschaffen. Hierbij stellen we ons de vraag of uw organisatie hulp- en dienstverlening ter beschikking stelt voor kinderen van (ex-)gedetineerden.

Door COVID-19 stellen we voor om een digitaal alternatief te kiezen zoals mailverkeer, videogesprek etc.

Indien u akkoord gaat met een mondeling interview, geeft u dan ook aan of u al dan niet instemt met opname van het gesprek met het oog op een vlotte gegevensverwerking nadien? Indien u dit niet wenst wordt dit uiteraard gerespecteerd.

Kern

Topiclijst: ‘Is het aanbod in Vlaanderen ter ondersteuning van kinderen van (ex-)gedetineerden toereikend voor diens noden?’

- A. Aanbod
- B. Ervaringen/getuigenissen van kinderen en hun noden
- C. Eventuele hiaten in het hulp- en dienstverleningsaanbod
- D. Samenwerkingen
- E. Aanbevelingen
- F. Varia: Organisatie specifieke vragen

Vragen

A. Aanbod

1. Waarvoor staat uw organisatie precies? Welk soort hulp biedt u/bieden jullie?
2. Hoe groot is het aandeel kinderen van (ex-)gedetineerden binnen uw/jullie doelgroep?
3. Hoe bereiken jullie kinderen van (ex-)gedetineerden?
4. Wat is uw bevinding/de bevinding van uw organisatie rond het aanbod aan vormingen/opleidingen rond (kinderen van) (ex-)gedetineerden?
5. Hoe komen kinderen van (ex-)gedetineerden bij jullie terecht? Zijn er bepaalde doorverwijzers?

B. Ervaringen/getuigenissen van kinderen en hun noden

1. Wat zijn de opvallendste ervaringen/getuigenissen die u heeft met/van kinderen van (ex-)gedetineerden? (vraag naar getuigenissen niet vergeten)
2. Wat zijn veelvoorkomende vragen die de kinderen u/jullie stellen?
3. Waar hebben kinderen van (ex-)gedetineerden volgens jullie nood aan?

C. Eventuele hiaten in het hulp- en dienstverleningsaanbod

1. In hoeverre voldoet het hulpaanbod binnen uw organisatie aan de noden van de kinderen van (ex-)gedetineerden?
2. Indien we nu buiten uw organisatie naar het ruimer plaatje kijken:
 - a. Op welk vlak merkt u/uw organisatie een ontoereikendheid rond de hulp- en dienstverlening?
 - b. Hoe komt deze ontoereikendheid tot uiting?

D. Samenwerkingen

1. Werken jullie samen met andere organisaties?
 - a. Zo ja, met welke?
 - b. Zo niet, vindt u zelf dat er nood is aan samenwerking op dat vlak?
2. Naar welke organisaties verwijzen jullie de kinderen van (ex-)gedetineerden vaak door?
3. Is er nood aan meer samenwerking tussen het aanbod van hulp- en dienstverlening (zowel intern als extern) en de gevangenis zelf?

E. Aanbevelingen

1. Vindt u zelf dat er ergens verandering dient te komen in de hulp- of dienstverlening aan kinderen van (ex-)gedetineerden?
2. Welke uitdagingen ziet u voor de zorg en uw organisatie op dit vlak?
3. Heeft u/uw organisatie aanbevelingen op beleidsmatig vlak?

F. Varia: Organisatie-specifiek

Slot

- We zijn aan het einde van onze vragen gekomen. Als ik het goed begrijp ... (samenvatting van gesprek)?
- Zou u graag nog iets aanvullen?
- Wat vond u van het gesprek?
- Indien er nog vragen/opmerkingen zouden zijn, kan u mij/ons altijd contacteren via ...
- Uiteraard kunt u, indien u dat wenst, ons eindresultaat inkijken.
- Dit interview gaat door i.f.v. een infographic die we op het einde van onze bachelorproef moeten bekomen. Wenst u de infographic te bekomen indien we hiermee klaar zijn?
- Vragen naar logo.
- Vragen of organisatie de infographic wenst te bekomen?
- Bedankt voor de medewerking!

Bijlage 3: Interviewschema K I N D

Inleiding (Gebruiken bij eerste contact + aanvang interview)

Hallo, ik ben ... (naam student). In het kader van onze interdisciplinaire bachelorproef kregen we de opdracht van Klasbak vzw (netwerk en expertisecentrum voor educatie in de gevangenis) om onderzoek te doen naar het hulp- en dienstverleningsaanbod voor kinderen van (ex-)gedetineerden. Onze groep bestaat uit acht studenten, vanuit de opleidingen: Sociaal Werk, Toegepaste Psychologie, Orthopedagogie en Maatschappelijke Veiligheid.

We contacteren u voornamelijk om even na te gaan of u/uw organisatie voeling heeft met deze doelgroep en ons hierover meer informatie zou kunnen verschaffen. Hierbij stellen we ons de vraag of uw organisatie hulp- en dienstverlening ter beschikking stelt voor kinderen van (ex-)gedetineerden.

Door COVID-19 stellen we voor om een digitaal alternatief te kiezen zoals mailverkeer, videogesprek etc.

Indien u akkoord gaat met een mondeling interview, geeft u dan ook aan of u al dan niet instemt met opname van het gesprek met het oog op een vlotte gegevensverwerking nadien? Indien u dit niet wenst wordt dit uiteraard gerespecteerd.

Kern

Topiclijst: 'Wat is de werking van het expertisecentrum K I N D en hoe zou dit kunnen geïmplementeerd worden in België?'
--

A. OntstaanB. AanbodC. WerkingD. SamenwerkingenE. Vergelijking met BelgiëF. Ervaring van de doelgroepG. Uitdagingen

Vragen

- A. Aanbod
 1. Waarvoor staat uw organisatie precies? Welk soort hulp biedt u/bieden jullie?
 2. Hoe bereiken jullie kinderen van (ex-)gedetineerden?
 3. Wat is uw bevinding/de bevinding van uw organisatie rond het aanbod aan vormen/opleidingen rond (kinderen van) (ex-)gedetineerden?
 4. Hoe komen kinderen van (ex-)gedetineerden bij jullie terecht? Zijn er bepaalde doorverwijzers?

- B. Ervaringen/getuigenissen van kinderen en hun noden
1. Wat zijn de opvallendste ervaringen/getuigenissen die u heeft met/van kinderen van (ex-)gedetineerden? (vraag naar getuigenissen niet vergeten)
 2. Wat zijn veelvoorkomende vragen die de kinderen u/jullie stellen?
 3. Waar hebben kinderen van (ex-)gedetineerden volgens jullie nood aan?
- C. Eventuele hiaten in het hulp- en dienstverleningsaanbod
1. In hoeverre voldoet het hulpaanbod binnen uw organisatie aan de noden van de kinderen van (ex-)gedetineerden?
 2. Indien we nu buiten uw organisatie naar het ruimer plaatje kijken:
 - a. Op welk vlak merkt u/uw organisatie een ontoereikendheid rond de hulp- en dienstverlening?
 - b. Hoe komt deze ontoereikendheid tot uiting?
- D. Samenwerkingen
1. Werken jullie samen met andere organisaties?
 - a. Zo ja, met welke?
 - b. Zo niet, vindt u zelf dat er nood is aan samenwerking op dat vlak?
 2. Naar welke organisaties verwijzen jullie de kinderen van (ex-)gedetineerden vaak door?
 3. Is er nood aan meer samenwerking tussen het aanbod van hulp- en dienstverlening (zowel intern als extern) en de gevangenis zelf?
- E. Aanbevelingen
1. Vindt u zelf dat er ergens verandering dient te komen in de hulp- of dienstverlening aan kinderen van (ex-)gedetineerden?
 2. Welke uitdagingen ziet u voor de zorg en uw organisatie op dit vlak?
 3. Heeft u/uw organisatie aanbevelingen op beleidsmatig vlak?
- F. Varia: Organisatie-specifiek

Slot

- We zijn aan het einde van onze vragen gekomen. Als ik het goed begrijp ... (samenvatting van het gesprek)?
- Zou u graag nog iets aanvullen?
- Wat vond u van het gesprek?
- Indien er nog vragen/opmerkingen zouden zijn, kan u mij/ons altijd contacteren via ...
- Uiteraard kunt u, indien u dat wenst, ons eindresultaat inkijken.
- Wenst u de infographic te bekomen?
- Bedankt voor de medewerking!

Bijlage 4: Infographic

Waar naartoe?

Kind van een (ex-)gedetineerde

Worstelt een kind of jongere met moeilijkheden of vragen rond detentie? Wens je hier als ouder of hulpverlener op in te zetten, maar weet je niet goed waar te beginnen?

Hiernaast wordt een overzicht gegeven van organisaties die je kunnen verder helpen.

- Naam organisatie
- Soort hulp
- Telefoonnummer
- Chat
- Website
- Mail/Contactformulier

Deze infographic kwam tot stand in het kader van een bachelorproef. Gemaakt door Castelein Lieven, El Issati Salma, Hollebeke Maury, Staelens Chayenne, Van Sande Anke, Vandaele Emma, Vandekerckhove Carlo en Vanneville Charlotte.

Awel biedt een luisterend oor aan kinderen en jongeren van 6 tot 25 jaar die met een probleem zitten of een verhaal te vertellen hebben. De hulp is betrouwbaar, gratis en makkelijk bereikbaar.

Het CAW focust op het versterken van het welzijn en helpt mensen met het oplossen van hun vragen en problemen. Het wil steun bieden aan al wie het moeilijk heeft zodat ze nadien op zelfstandige basis verder kunnen. Het CAW kan ook doorverwijzen naar eigen afdelingen.

Het JAC biedt gratis hulp aan jongeren tussen 12 en 25 jaar.

Het JWW heeft oog voor de gedetineerde en zijn directe omgeving. Het kind kan bij het JWW terecht voor informatie, advies en psychosociale ondersteuning. Belangrijk om te weten is dat het kind zelf geen aanmelding kan doen, dit dient te gebeuren door een extern persoon.

De CKG's vallen onder het aanbod van Kind en Gezin. Het CKG voorziet in een tijdelijk hulpaanbod voor opvoedingsproblemen. Hun doel is dat ouders nadien op eigen kracht de opvoeding van hun kind(eren) verderzetten. Ze bieden begeleiding aan gezinnen met kinderen van 0 tot 12 jaar. Belangrijk om te weten is dat het kind zelf geen aanmelding kan doen, dit dient te gebeuren door een extern persoon.

Het CLB is een plaats waar kinderen terecht kunnen met hun vragen en problemen. Kinderen kunnen bij het CLB informatie, advies en begeleiding krijgen. Belangrijk om te weten is dat je doorverwezen wordt via de school.

De Huizen Van Het Kind staan in voor de ondersteuning van gezinnen met kinderen en het beantwoorden van vragen rond opgroeien en opvoeden.

Jonge Helden staat in voor de animatie tijdens kinderbezoek in de gevangenissen van Antwerpen en Leuven. Vrijwilligers ondersteunen hierbij de ouder-kindrelatie.

Kind en Gezin zet zich in voor de kansen en belangen van kinderen en wil het welzijn vergroten. In eerste instantie richt de organisatie zich tot de ouder. Ze gaan voornamelijk informeren en sensibiliseren.

Het Kinderrechtencommissariaat is een instantie die dienst doet als klachtenlijn voor kinderen en jongeren onder de 18 jaar. Wanneer hun rechten geschonden worden, kan een klacht ingediend worden.

